Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 26 (224) - joi 26 iunie 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

CUVÎNT DESPRE PACE

Ne-am adunat deunăzi pentru a ne împărtăși ideile noastre în legătură cu lupta ce se duce astăzi pentru pace, pentru buna înțelegere dintre popoare. După cum am aflat, delegații noștri vor lua parte în curînd la Congresul de la Stockholm, convocat de Consiliul Mondial al Păcii. Este bine ca delegații noștri să știe, înainte de a lua cuvîntul acolo, ce gîndim noi aici. Cînd spun noi, mă gîndesc la numeroasele categorii de cetățeni care reflectează la împrejurările de astăzi și au de spus ceva în legătură cu ele. Nu există altă posibilitate de a exprima o opinie bine cumpănită în împrejurări generale, decît aceea de a dezvolta punctele de vedere ale activității tale speciale în complexul de activități ale țării. Consecvent cu acest principiu, am cerut permisiunea de a pronunța cîteva cuvinte din unghiul îndeletnicirilor mele de profesor la Facultatea de Filologie din București.

În această școală predau studenților literaturile străine, cu preocuparea de a arăta în ce chip se răsfrîng progresele conștiinței omenești în marile opere ale imaginației. Aș dori să asistați la una din aceste lecții pentru a vedea cu ce interes, cu ce caldă participare ascultă tineretul orice comunicare i se face cu privire la marile realizări ale popoarelor în domeniul expresiei literare. Îmi dau silința a face să se perinde prin fața acestui tineret toate întrupările nobile și înalte ale gîndirii omenești în domeniul literaturii. Tineretul ascultă cu atenție și adeseori primesc impresia, întăritoare în străduințele mele, că el crește interior și sporește, asimilînd partea cea mai bună din creația tuturor națiunilor pămîntului, în epocile lor mai vechi și mai noi. Nu există nici o discriminare printre națiuni în sufletul acestui tineret, și sufletul lui le cuprinde pe toate în aceeași caldă și întăritoare iubire.

În timp ce, în mijlocul tineretului care se formează astăzi, mă simt purtat de valul iubirii celei mai generoase către sufletul tuturor popoarelor lumii, sînt în lume conducători ai unor cercuri agresive care privesc către noi cu inimicție, cu dorința de a întrerupe sau de a zădărnici opera de construcție pe care, cu toții, o întreprindem în diferitele domenii ale activității publice. Există astăzi în lume două forțe care se găsesc la lucru. Una din ele încearcă să strîngă solidaritatea dintre popoare, să le asocieze în acțiunea comună de înălțare a omului și de stăpînire a naturii. Cealaltă urmărește dezbinarea și înrobirea popoarelor și, prin urmare, întreruperea procesului culturii care, în condițiile de astăzi, nu poate înainta decît prin colaborarea și emulația dintre toate energiile creatoare ale lumii. Nu este oare o situație paradoxală faptul că, în timp ce au loc atîtea congrese științifice internaționale, în timp ce artiști de seamă din toate părțile lumii găsesc un public entuziast în puncte foarte îndepărtate de locul obișnuit al activității lor, în timp ce, prin opera traducerilor, literaturile se găsesc într-un viu schimb al bunurilor lor, nu este oare o situație paradoxală faptul că asistăm la atîtea acțiuni care, în țările imperialiste, tind să anuleze acțiunea de cooperare artistică și științifică a națiunilor?

Datoria noastră este să facem mai puternice și să ducem către triumful lor forțele constructive, acelea care doresc progresul uman prin colaborarea artistică și științifică internațională. Datoria instituțiilor care asigură comunicarea dintre popoare, a ziarelor, a posturilor de radiodifuziune, a studiourilor de producție cinematografică, este să solicite și să dezvolte, nu să întrerupă și să compromită colaborarea popoarelor pe tărîmul creației. Ori de cîte ori, deschizînd un ziar străin sau ascultînd un post străin de radio, primesc, în locul mesajului de pace și prietenie, mărturia unui gînd inspirat de dușmănie sau de o intenție perfidă, mi-e cu neputință să nu mă gîndesc că oamenii, care folosesc în acest scop mijloacele de transmitere la mari depărtări ale gîndului, dau o întrebuințare abuzivă și vinovată posibilităților moderne de comunicare. Cînd, așadar, am citit printre punctele, pe care conducătorii Uniunii Sovietice le propun pentru a fi înscrise în programul conferinței la nivel înalt, și pe acela relativ la încetarea propagandei de război, de învrăjbire și de ură între popoare, întreținută de cercurile agresive din Apus, mi-am spus că discutarea și acceptarea propunerii cuprinse în acest punct ar corespunde uneia din tendințele cele mai importante ale omenirii iubitoare de pace și progres.

Delegații noștri la Congresul de la Stockholm vor trebui să-și aducă aminte că una din dorințele cele mai scumpe ale poporului romîn este, împreună cu deschiderea sa iubitoare către creația de cultură a lumii, hotărîrea de a contribui la această creație cu tot ce poate da el mai bun în domeniul științelor, al artelor, al progresului uman. Savanții noștri iau cu plăcere parte la reuniunile internaționale, prezentînd în comunicările lor rezultatele cele mai de seamă ale cercetării noastre; artiștii înfățișează cu plăcere măiestria lor publicului internațional în punctele cele mai deosebite ale lumii, sportivii romîni duc cu plăcere în arenele străine dovada abilității lor și a vitalității poporului nostru. Dar savanții, artiștii și sportivii romîni doresc să întîmpine, în centrele în care sînt chemați și unde de atîtea ori au primit dovada aprecierii publicului străin, semnele prieteniei și încrederii pentru patria care i-a trimis și pe care ei o reprezintă.

Nădăjduim că Congresul de la Stockholm de anul acesta va face noi pași hotărîtori către ținta colaborării pașnice dintre popoare. Ca profesor de literaturi străine, aș dori să pot spune auditorilor mei că dragostea și admirația cu care ne îndreptăm către realizările de seamă ale popoarelor moderne nu se întoarce, mișcată de aceeași năzuință către înălțarea omului și asigurarea condițiilor creației de cultură în lume.

Acad. Tudor Vianu

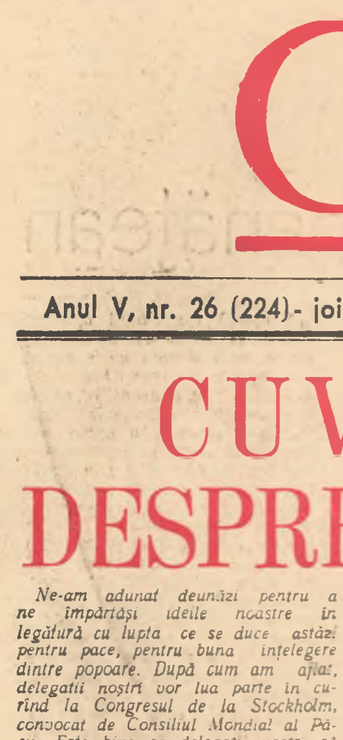

CORNEL MEDREA: Fragment din monumentul „1907"

CRISTEA CONDACCI — *„Rațiunea va triumfa"*

(Expoziția de afiș și caricatură)

FANTOMA LUI MAIORESCU

FONDUL FĂRĂ FORME

Spiritul critic maiorescian se integrează unei tradiții, și anume tradiției reacțiunii celor înfrînți economicește, social sau ideologic, de victoria Revoluției franceze. Ideologii reacțiunii din Europa occidentală post-revoluționară devin istorici ai civilizațiilor, își fundamentează teoriile pe observații sociologice, acomodîndu-se mentalității enciclopediste pentru a susține contrariul enciclopediștilor. Critica maioresciană se integrează unei astfel de tradiții și, fără a fi de viță nobilă, într-o țară în care nici măcar n-a fost o prăbușire bruscă și capitală a nobililor, reprezentă pentru noi linia deposedaților de Bonald sau de Maistre.

Acad. Tudor Vianu în „Istoria literaturii romîne moderne" (Casa Școalelor 1944 — în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu) făcînd un scurt istoric al gîndirii contrarevoluționare de după 1789, indică influența ei definitivă în ideile lui Maiorescu. În Occident, arată acad. T. Vianu, sistemele contrarevoluționare de la Burke la De Bonald și la Comte sînt urmate de cercetările științifice ale școlii istorice, care aruncă îndoiala asupra prejudecății reacționare că Revoluția franceză fusese „simpla faptă a unor ideologi" și nu o necesitate istorică obiectivă. „Această schimbare de poziții — scrie acad. T. Vianu — n-a fost executată de Maiorescu niciodată".

În judecarea procesului revoluționar cărții i se datorește ivirea Romîniei moderne, el păstrează punctul de vedere al gînditorilor Restaurației. Noile înfățișări în viața publică a țării i se par produse pe calea unei contagiuni pur ideologice".

Iată documentul criticii maioresciene, formele fără fond în cultură: ...„cu aceleași neadevăr înlăuntru și cu aceleași pretenție în afară s-au imitat și s-au falsificat toate formele civilizațiunii moderne. Înainte de a avea partid politic, care să simtă trebuința unui organ și public iubitor de știință, care să aibă nevoie de lectură, noi am fundat jurnale politice și reviste literare și am falsificat și disprețuit jurnalistica... Înainte de a avea artiști însemnați, am făcut conservatorul de muzică, înainte de a avea un singur pictor de valoare, am făcut școala de bele-arte; înainte de a avea o singură piesă dramatică de merit, am fundat teatrul național — și am deprețiat și falsificat toate aceste forme de cultură" etc...

Cîteva consecințe mai îndepărtate ale campaniei ideologice maioresciene pentru restringerea „formelor" pe măsura „conținuturilor" sînt semnificative pentru caracterul ei.

La începutul carierei sale universitare, Maiorescu cere desființarea catedrei de literatură română. Independent de sursele meschine, de ordin subiectiv, ale unei asemenea cereri, ea se explică precis în lumina teoriei formelor fără fond. Imitînd Apusul, noi facem istoria literaturii naționale înainte ca dezvoltarea acesteia să ofere suficient material istoriei. Deci catedra de literatură română e o formă goală?

Un proiect de reformă a învățămîntului ni-l arată pe Maiorescu preconizînd: desființarea școlii de arte și a conservatorului, a internatelor statului, a unui liceu din Iași, a seminarului de la Socola, a facultăților de filozofie, a facultății de medicină și a celei de științe din Iași, a revizorilor școlari, toate acestea fiind forme goale. Aceasta, după ce ultimii 20-30 de ani dovediseră concret posibilitățile

Savin Bratu

(Continuare în pag. 6)

PENTRU CĂ IUBIM VIAȚA

Am cunoscut oameni din toate colțurile țării. Țărani de la poalele munților, muncitori și intelectuali din felurite orașe, mineri cu fața aspră de muncă în subteran. M-am găsit apropiat de ei cu gîndurile și cu inima. Ne lega un fir de aur pe toți: hotărîrea fermă de a păzi pacea, hotărîrea de a apăra bunurile poporului.

Am întîlnit-o la marele sfat al păcii pe Maria Popovici de la Iași. Drum lung desparte orașul meu, Timișoara, de frumosul oraș al Moldovei. Totuși, inimile noastre au bătut în tot timpul conferințe, în același ritm. Maria Popovici e mamă a 15 copii, dintre care șapte trăiesc. Războiul criminal al lui Antonescu, pornit acum 17 ani, i-a smuls soțul. Într-o zi poștașul i-a înmînat scrisoarea aducătoare de jale. A crezut atunci că lumea se prăbușește și zilele i se întunecă. A rămas singură să crească, văduvă săracă, șapte copii. Unii dintre ei s-au împrăștiat prin țară, pe alții cu greu i-a putut hrăni. Chiar și mama a trebuit să fugă, să se ascundă într-o pădure, pînă cînd flăcările războiului s-au potolit. Cu durere și-a amintit de toate acestea Maria Popovici la conferință.

Cei șapte copii ai Mariei s-au ridicat. Fiecare își are locul lui de muncă, iar mama își pune acum toate nădejdile în ei.

Femeia urăște războiul fasciștilor, adînc și neiertător — cum îl urăște orice mamă de la noi — tocmai fiindcă iubește viața.

Eu mi-am crescut copiii — spunea ea — în ciuda necazurilor războiului, pentru ca să construiască socialismul. Nu vreau ca cei șapte fii ai mei să ajungă carne de tun în războiul bogaților!

În strigătul acesta răscolitor, pătimaș, am auzit pe acela al tuturor mamelor din țară. Răsuna în el și glasul femeilor din cîmpia noastră și al acelora din Munții Rodnei.

Mamele de azi își cresc pruncii pentru socialism, pentru viață, fiindcă socialismul înseamnă pentru noi viață, viață nouă făurită cu palmele și inimile noastre. Pentru această viață avem atîta nevoie de pace!

În sală te atrăgeau costumele țărănești înflorite sau sobre, din Banat, din Muntenia sau din alte regiuni. Delegați romîni, maghiari, germani, sîrbi, oameni de toate naționalitățile stăteau alături, pătrunși de aceeași dragoste sfîntă față de patrie și luminați de nobila năzuință de a apăra pacea. Oamenii simpli nu sînt partizanii vorbelor mari. Și poate mînuiesc mai bine strungul și ciocanul de abataj decît cuvintele. Ei n-au venit însă la conferință cu mîna goală, cum a zis-o pe drept cuvînt Iuliu Hajdu, Erou al Muncii Socialiste, din Valea Jiului. Oamenii aceștia își dau neîncetat contribuția la lupta pentru pace. Brigada lui Hajdu a terminat planul pe anul 1963 și lucrează acum în contul anului 1964! Vești asemănătoare au adus și maistrul Ilie Gheorghe de la uzinele „23 August" din București, colectivista Victoria Cioară din regiunea Craiova și alții.

Delegații le-au primit cu entuziaste aplauze, căci și succesele minerilor din Valea Jiului și cele ale muncitorilor din Capitală sînt izbînzile noastre, ale tuturor.

Mulți delegați au vorbit cu căldură despre înfăptuirile din satele și orașele lor.

— Veniți să vedeți la noi acuma! spuneau ei mîndri, făcînd o comparație între ceea ce a fost în trecut și ceea ce este astăzi. Unele orașe sau sate, despre care a fost vorba, le-am cunoscut și știu foarte bine că oamenii spun adevărul. Numeroase orașe și sate din țară își schimbă fața atît de repede, se îmbogățesc cu atîtea realizări noi, încît și eu, care mă mai țin de tinerețe, rămîn uimit înaintea transformărilor ce se petrec din an în an, din lună în lună.

Conferința națională a mișcării pentru pace din R.P.R. mi-a demonstrat încă o dată cu cîtă înflăcărare iubesc oamenii noștri înfăptuirile din anii puterii populare.

Cît de străini de realitățile noastre sînt aceia care mai cred că poporul romîn vrea să-și schimbe soarta, pe care singur și-o făurește, de dragul trîncăneli unor zdrențe de peste hotare cum bine le zicea scriitorul Zaharia Stancu.

Nu, domnilor, vă înșelați amarnic! Poporul nostru ține la aceste bunuri ca la copiii lui. Ele reprezintă bucuria și mîndria prezentului și viitorul măreț, luminos, al patriei de mîine. Socialismul face acum parte din sîngele și din aerul pe care-l respirăm zilnic. Îi stăm de strajă și-l ducem mai departe, îndrăzneți și siguri, spre desăvîrșire.

Cu aceste gînduri și sentimente ale iubitorilor de pace din țară se va îndrepta solia păcii spre Stockholm. Sînt gîndurile și simțămintele unui popor pașnic care iubește viața și o vrea mai frumoasă.

Al. Jebeleanu

Realism = Adevăr + Actualitate

Caracteristica dominantă a esteticii și criticii literare create de către democrații-revoluționari ruși, constă în fidelitatea ei supremă: realismul. În Rusia secolului XIX se dezvoltă prin contribuția excepțională a școlii democrat-revoluționare o întreagă doctrină a realismului. Aportul culturii ruse în această direcție a fost văzut mai mult prin prisma creatorilor de artă. Atît în Occident, cît și la noi, activitatea atît de însemnată a criticii democrat-revoluționare a fost multă timp ignorată. Cu excepția epocii lui Gherea, de inițiere în estetica materialistă rusă, noi am luat cunoștință mai pe larg de opera lui Bielinski, Cernîșevski, Dobroliubov, abia după 1944.

O cercetare atentă nu poate să nu sublinieze faptul că în materie de realism Sainte-Beuve, de exemplu, este net inferior contemporanului său Bielinski. Dezinteresul lui Sainte-Beuve, sau eșecul său în fața operei lui Stendhal, Balzac și înțelegerea deficientă a lui Flaubert, nu trebuiesc văzute ca simplă și subiectivă lipsă de afinitate a criticului față de operele și autorii respectivi. Aici este vorba de fapt, de o neînțelegere a marilor construcții literare ale realismului francez.

Franța secolului XVIII a cunoscut în Diderot un excelent militant pentru o estetică materialistă și pentru o artă realistă, interesată de evenimentele sociale, pătrunsă de caracter național. Patrimoniul lui Diderot este practic vorbind, întrerupt la nivelul operei lui Sainte-Beuve, dar îl aflăm continuat de către Bielinski.

În extrema diversitate a problemelor puse în discuție de către Bielinski problematica realismului atrage de îndată atenția cititorului. Observațiile criticului în această direcție sînt concentrate mai ales în discuțiile asupra operei lui Pușkin, Lermontov, Gogol, Turgheniev, etc. În ceea ce privește opera lui Pușkin și Gogol, mai ales analiza lui Bielinski este exhaustivă, în liniile ei generale. Observațiile sale cu privire la caracterul național al literaturii, în legătură cu Pușkin, nu ar putea fi niciodată ignorate, iar exegeza realismului având ca punct de aplicație principal opera lui Gogol, este excepțională. Plecînd de la Gogol Bielinski pune premisele teoretice ale școlii naturale, care nu este altceva decît marele curent al realismului critic rus.

Punctul său de vedere în legătură cu realismul surprinde și farmecă prin originalitatea și subtilitatea gîndirii, prin eleganța analizelor și formulărilor, prin impresionanta intuiție a fenomenului literar, sezisat în toate complexele lui determinări. Să nu uităm că Bielinski este un fost adept al lui Hegel, ajuns la o înțelegere clară a caracterului idealist și reacționar al sistemului filozofic hegelian, pe care-l părăsește, fără a părăsi însă metoda de gîndire, dialectica. În observațiile sale cu privire la realism, Bielinski introduce totală fineța și puterea de pătrundere a gîndirii dialectice.

Inovator în materie de doctrină realistă, Bielinski nu este un iconoclast. Conținutul artei fiind realitatea, există în fenomenul artistic o continuitate istorică, în sensul progresului neîncetat. Arta nu se dezvoltă, pentru el, din anulări: brutale a ceea ce a fost înainte, ci din preluare critică a trecutului și integrarea în fenomenul nou a tot ce a fost bun altădată. Bielinski este un căutător atît al clasicismului cît și al romantismului, dar cu un aspect regretatic. Clasicismul este, pentru el, în catolicism literar cu mari inhibiții care sînt: Boileau, Batteux, Lahatpe. Repudiabilă este, prin urmare, pentru spiritul dialectic, dogmatica clasicismului, iar nu clasicismul însuși. „Noi știm — scrie criticul — că poeții epocii noastre nu pot fi nici clasici, nici romantici, dar că operele lor trebuie să cuprindă și clasicismul și romantismul, tot așa după cum trecutul este cuprins în prezent. Și știm toate acestea, deoarece cunoaștem legile dezvoltării spiritului omenesc de-a lungul istoriei". („Îndreptar pentru istoria universală"). Puternicul simț al istoriei, cu care este dotat Bielinski, îl face să vadă inovația literară într-un mod extrem de actual, ca rezultat al unei selecții în ceea ce se numește global și vag tradiție, și integrare în fenomenul nou a acelor valori care merg în sensul continuității și dezvoltării istorice.

Ca filozof materialist, Bielinski nu putea să nu acorde conținutului de idei, îndîtnirii, caracterului cetățenesc și militant al acestui conținut o însemnătate deosebită.

Fenomenul estetic nu este limitat, pentru el, numai la sfera ideilor, ceea ce ar fi fost eronat. Bielinski este un estetician avertizat asupra tuturor problemelor artei. Expresia artistică este un dat fundamental care-l preocupă îndeaproape. Între idee și expresie (sau formă) el vede o relație dialectică, rezolvată din punct de vedere estetic numai în „unitatea organică" a creației artistice. „Una dintre principalele condiții ale oricărei opere de artă este concordanța armonioasă a ideii cu forma și a formei cu ideea și unitatea organică a operei" („Operele lui Derjavin"). Într-o scrisoare către V. P. Botkin, din 8 septembrie 1841, revine la această singură corelație menită să confere viabilitate actului creator, atrăgînd atenția asupra atitudinii metafizice care distruge creația prin izolarea, despărțirea celor doi factori esențiali ai artei: „Forma fără conținut este o platitudine, ce pare de multe ori plauzibilă, conținutul fără formă este o monstruozitate care te uimește de multe ori prin măreția lui tragică, întocmai ca mitologia lumii vechi germane. Această monstruozitate, însă, oricît ar fi ea de măreață, este totuși un conținut fără formă, deci ireal, iluzoriu". În această „consonanță armonioasă" Bielinski stabilește, încă din epoca în care mai este influențat de filozofia idealistă, o ierarhie, între ceea ce este primordial și derivat. În studiul „Operele lui Derjavin" (1843) el menționează ca primordial mesajul operei de artă: „Nici un poet nu poate fi mare de la sine și prin sine însuși... un poet e mare pentru că rădăcinile suferințelor și ale fericirii sale sînt

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

VITRINA

ASZTALOS ISTVÁN:

„An nou"

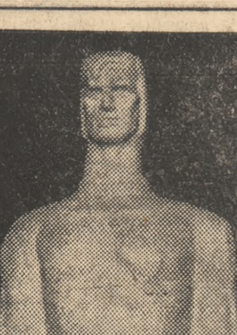

Asztalos István s-a remarcat între cele două războaie drept un maestru al genului scurt. Nuvelistica sa, desprinsă parcă direct din tradiția celor „Șapte crăițari" ai lui Moricz Zsigmond, aducea în literatură ceva din zbuciumul țăranilor secui săraci. Dar, nu mult după debut, scriitorul abordează și romanul, gen în care după eliberare excelează cu atît de izbutitele „Vîntul nu se știrnește din senin" și „Cu inima tînără".

Romanul „An nou", scris în 1939 și reeditat de curînd la ESPLA în traducere românească, este sub raport compozițional mai curînd o suită de nuvele cu o anume unitate organică. Cele patru capitole ale cărții: „Iarna", „Primăvara", „Vara" și „Toamna" ar putea fi desprinse din ansamblu și lăsate să viețuiască de sine stătător. Efectul va fi tot atît de tulburător, atestînd astfel, dacă ne e permis a spune așa, chemarea lui Asztalos István spre nuvelă.

Lumea lui Asztalos István este populată, aici, ca și în întreaga sa creație de pînă la 23 August, de obidiți

Z. Ornea

(Continuare în pag. 6)

ȘTEFAN GHEORGHIU:

„Cumpăna inimii"

Proza lui Ștefan Gheorghiu poartă amprenta sobrietății. Autorul este reținut, din paginile nuvelelor sale lipsesc notațiile cu caracter liric-sentimental, comentariile sînt succinte, dialogul e lipsit de artificii, sărac uneori. Și cu toate acestea, cele mai bune lucrări ale sale sînt emoționante, mai cu seamă datorită substanțialei ancorări în actualitate. Volumul Cumpăna inimii reunește nuvele semnificative publicate de a lungul cîtorva ani de un scriitor, din păcate, puțin fecund, dar, din tericire, sensibil la marile probleme ale vieții. E un merit cert, chiar dacă unele dintre nuvelele pe care le-am citit trădează că sînt scrise sub zodia debutului.

Drumul din pădure, nuvela cea mai închegată din volum, e, în fond, un roman în miniatură. Acțiunea, bogată, duce la obținerea unui ritm precipitat, cinematografic. Analiza psihologică propriu-zisă lipsește. Personajele se caracterizează în acțiune; experiența de viață, încercările dure, produc schimbări fundamentale în conștiințe; în ultimele pagini ale narațiunii, oamenii se află pe o treaptă net superioară a dezvoltării lor. Și

Tiberiu Avramescu

(Continuare în pag. 6)

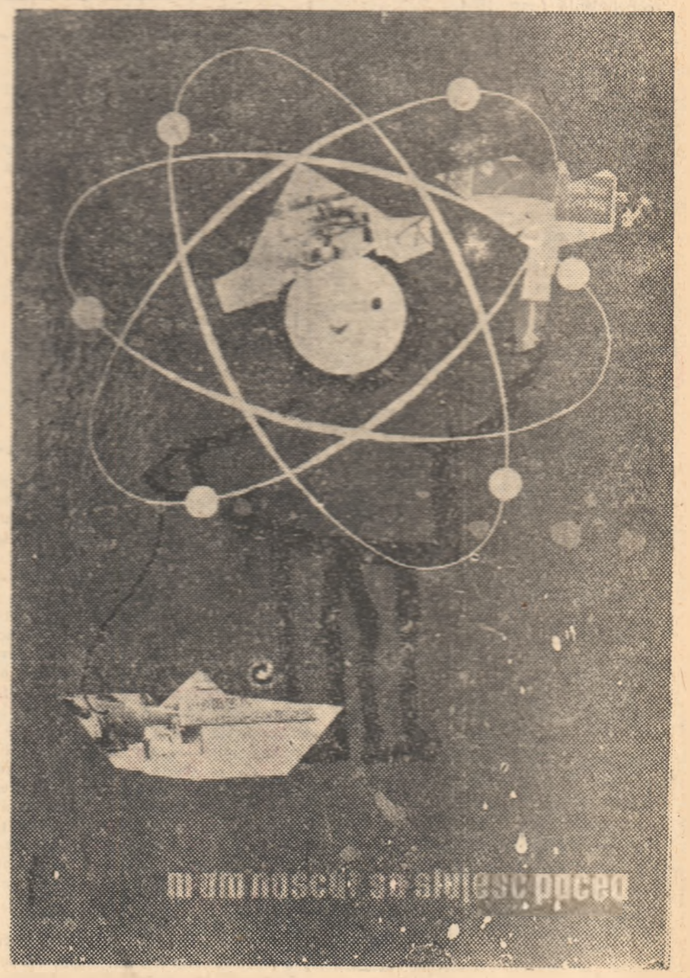

IOSIF LESSEN — *„M-am născut să slujesc pacea"*

(Expoziția de afiș și caricatură)

Problemele criticii literare

„VIAȚA ROMÎNEASCĂ" ȘI POZIȚIILE CRITICII

Delimitări

E prematur să apreciem studiul lui N. Tertulian despre Eugen Lovinescu, deoarece avem de a face numai cu prima lui parte. Nu putem însă să comprimăm în noi impresiile favorabile pe care ni le-au smuls de pe acum temeritatea eseistului de a se avînta primul pe întinderea unei gîndiri complicate, luciditatea de pilot cu care trece printre strîmtori, evitînd dogmatismul ca și obiectivismul, ținuta sa de, seriozitate științifică autentică.

Trasînd harta *ideologiei*, a concepției lui Lovinescu despre dezvoltarea societății în general și a societății românești în special, N. Tertulian îi denunță contradicțiile fundamentale, pînă la capăt, cu spirit de sistem și totodată cu o nuanțare sensibilă la ambele laturi, pozitivă și negativă, ale cugetării criticului de la „Sburătorul". Combătînd vehement tezele reacționare, ideile conservatoare sau direct fasciste, eminente în epoca sa și care exaltau formele feudale și patriarhale de viață, utopia idilică a „comunităților arhaice", generatoare de *„cultură organică"* și nu de *„civilizație mecanică"*[1]), Eugen Lovinescu — arată convingător N. Tertulian — a apărat progresul, modernizarea industrială, ideea de democrație, dreptul istoriei de a se despărți de trecutul împovărător, diferențierea și specializarea societății, unitatea dintre „cultură" și „civilizație". Un alt punct de onoare al lui Eugen Lovinescu este reabilitarea revoluției de la 1848, denigrată de junimism. Paralel, N. Tertulian înțelege limitele de *clasă* severe, intratabile cum le numește, ale poziției autorului său. Ca exponent fidel al burgheziei liberale, acesta și-a idealizat clasa din momentul în care capitalismul s-a impus pe arena istoriei naționale (1848) și pînă în vremea sa, disprețuind aportul forțelor integral revoluționare, masele populare. Estetul delicat a ajuns chiar să cheme intelectualii la *„lupta împotriva revoluției proletare"*, să clameze împotriva *„bolșevismului"*.

Legea *sincronismului* din care, după cum se știe, Lovinescu a făcut cheia înnoirii societăților înapoiate, a izvorît, observă în continuare N. Tertulian, din aceste particularități de concepție, din imposibilitatea teoreticianului, diletant în materie de sociologie, de a înțelege *originalitatea* evoluției țării, rădăcinile organice, sociale și naționale, ale trecerii ei de la faza agrar-feudală la cea industrial-capitalistă. Modernizarea, ascensiunea burgheziei n-au constituit un fenomen mimetic, de plastică socială, de imitație a Apusului și nici o proiecție „de sus în jos" a unei viziuni pătrunzătoare, a spiritului unor capete profetice (revoluționarii de la 1848, reformiștii liberali mai tîrziu). Au corespuns, dimpotrivă, cerințelor producției, nevoilor capitalismului și s-au înfăptuit cît s-au înfăptuit, sub presiunea maselor; iar înaintarea prin concesii, prin jumătăți de măsură nu se datorează înțelepciunii, tactului istoric al burgheziei ci complicității ei cu resturile moșierimii și fricii ei de popor, de forțele consecvent democratice.

Stabilind cu subtilitate și justețe simetria dintre poziția sociologică și cea estetică a lui E. Lovinescu, N. Tertulian aplaudă ca fundată istoricește, ca progresistă polemica statornică purtată de acesta cu semănătorismul, cu oricare din fețele surizătoare sau agresive ale tradiționalismului, în numele literaturii citadine, de complexitate sufletească, intelectuală, de analiză și expresie „obiectivă", cum o botezase el. Dar repulsiile și preferințele literare ale criticului denotă aversiunile și simpatiile liberalului burghez lucid, consecvent cu optica clasei sale. Sensul respingerii literaturii lui Sadoveanu era revolta față de critica capitalismului inclusă în opera marelui scriitor, pe cînd acela al pledoariei pentru psihologismul de model proustian era adeziunea la o artă tipic individualistă, pur estetică, liberă de orice tendință socială. Semnificativ e că — relevă exegetul — într-atît se contopea Lovinescu cu țelurile clasei sale încît ideologul a sacrificat deseori pe esteticianul din el, pe partizanul „autonomismului" estetic, al artei și criticii pure. Prețuirea schițelor rurale ale lui Brăescu în defavoarea lui Mihail Sadoveanu este concludentă (pag. 185).

★

„Idei trăite", scurta autobiografie intelectuală a profesorului Tudor Vianu, e demnă de o atenție metodică.

Indiferent de obiectul preocupărilor sale de-a lungul a patruzeci de ani de activitate ca și de influențele absorbite, Tudor Vianu s-a călăuzit de timpuriu de nevoia dobîndirii unei perspective generale, a unei concepții de ansamblu având, paralel, grija de a nu părăsi pămîntul faptelor. (pag. 93). Care este punctul fix de perspectivă, sistemul de idei capabil să-i satisfacă aceste exigențe dimpreună cu cealaltă aspirație atît de caracteristică academicianului către idealul umanist al culturii? Autobiografia înfățișează succesiunea solicitărilor diverse primite din partea doctrinelor filozofice active în timpul formației sale.

Indemnat la început spre psihologismul lui Wundt, Tudor Vianu și-a făcut apoi, ca mulți tineri de-atunci, „scarlatina" nietzscheiană și bergsoniană de care s-a vindecat repede dîndu-și seama că *„postularea vieții ca valoare supremă"* a autorizat erupția bestialității fasciste. Studiind la Viena psihologia, în primul rînd cu Karl Groos, vestitul teoretician al jocului combătut de Plehanov, T. Vianu s-a îndreptat spre axiologie, spre domeniul valorilor. Această înclinație, marcată odată cu teza de doctorat, îl va însoți multă vreme. Din cercetarea valorii estetice s-a născut ulterior „Estetica" sa. Nemulțumit de interpretarea neokantiană a valorilor, — relativistă și subiectivistă — profesorul de estetică mărturisește atracția exercitată asupra sa de fenomenologia lui Husserl, metodă țintind spre „contemplația esențelor". De-aci au ieșit o serie de lucrări (pag. 96) care au culminat cu „Introducere în teoria valorilor" redactată *„în stil fenomenologic, ațintit spre esențialitate"*. Strîns legate de problema valorilor s-au reflectat în mintea sa și problemele filozofiei culturii (vezi și cartea cu același titlu), pe care le-a tratat în spiritul *„concepției activiste a culturii"*, al unei concepții concentrată pe ideea de muncă în folosul societății. După război a avut de înfruntat o criză de îndoială cu privire la virtuțile umaniste ale socialismului, criză recunoscută cu o sinceritate nobilă dar pe care a depășit-o în fața puterii faptelor, a respectului fervent pentru tezaurul cultural al omenirii manifestat de așezarea democratică a țării. Contactul cu marxismul a fost binefăcător pentru viziunea sa despre literatură și în mod deosebit pentru înnoirea conceptului fundamental al „influențelor" cu care operează la catedra sa de literatură universală.

Expusă sintetic, istoria ideilor profesorului Tudor Vianu, întocmită de el însuși, apare ca o profesie de credință impunătoare prin atașamentul ei de o semnă tărie la umanismul tradițional ființii și apoi la cauza socialismului. Apreciind încă o dată, alături de alții, străduința profesorului de a se fi opus toată viața seducției primejdioase a iraționalismului ca și platitudinii pozitiviste, nu putem omite limitele... delimitării pe care a încercat-o, caracterul insuficient de critic al actualei sale poziții.

In viziunea sa, trecerea de la o etapă la alta a gîndirii proprii decurge lin, fără contradicții, ca și cum ne-am afla la o retrospectiva în care fiecare fablou ascunde aproape aceeași semnificație. Cît timp ni se descrie perioada premergătoare întîlnirii cu marxismul, impresia este mai puțin șocantă. In definitiv, mișcîndu-ne între curente ca psihologismul și psihanaliza, neokantianismul sau istorismul, înotăm totuși în apele unui singur fluviu, ale idealismului, fie el subiectiv ori obiectiv, raționalist ori irațional. Divergențele dintre formalismul lui Rickert și, să zicem, fenomenologia lui Husserl (după T. Vianu însuși, platonism contemporan), sînt serioase, cel dintîi fiind de tip raționalist, celălalt intuiționist. Din punctul nostru de vedere nu reprezintă însă platforme antagonice, deoarece amîndouă se opun materialismului. De ce autorul nu a luat atitudine sub acest raport, criticîndu-le azi în bloc ca idealiste? Fiindcă, va răspunde, cine vorbește cu ochii „celui care a fost" din perspectiva trecutului, reconstituind trecutul pas cu pas, nu putea să atribuie marxismului motivele despărțirii sale de una ori alta dintre tendințele filozofice frecventate. Foarte bine, dar din momentul în care T. Vianu a cunoscut materialismul dialectic și s-a deschis influenței acestuia, nu era de așteptat să fi simțit și evidențiat radicalismul, substratul revoluționar al filozofiei proletariatului, care se așează la antipodul idealismului? Și, în acest caz, nu era inevitabilă adîncirea „delimitării", revizuirea stăruitoare a convingerilor sale de bază, a ideilor pe care, deși mai vechi, le consideră încă valabile? La ce idei ne referim se va vedea din cîteva exemple.

Pentru acad. Tudor Vianu, concepția marxistă despre lume și societate este o prelungire, o simplă verigă în plus în lanțul doctrinelor umaniste mai degrabă, decît o treaptă, un salt calitativ nou. In problemele istoriei, materialismul dialectic ar fi o fuziune între raționalism și istorism. Ceea ce nu e deloc exact. In spiritul marxism-leninismului, dezvoltarea socială în mersul ei ascendent către comunism nu este teleologică, nu corespunde „finalității" raționaliste. Dimpotrivă este dictată de necesitate, de legile obiective ale istoriei, de raporturile dintre forțele și relațiile de producție, de lupta de clasă. Ca atare, marxismul nu are nimic comun nici cu istorismul antebelic de tip Troeltsch a cărui concepție e un compromis între elemente de materialism istoric și raționalism. Dacă vorbim de „fuziune", mai propriu de izvoare, atunci, după cum se știe, marxismul provine din economia clasică engleză, socialismul utopic francez și dialectica hegeliană „pusă pe picioare" — natural, fără a se reduce la aceste rădăcini. In problemele artei, Tudor Vianu, e drept, nu a fost și nici nu este un „purist", un partizan al autonomiei esteticului. In *„Estetica"* sa a prezentat, așa cum spune, *„opera de artă în planul ei autonom estetic, adică în forma organizării ei, apoi în planul eteronomic, adică în legăturile și influențele ei asupra societății, apoi în planul pantonomic, adică în felul în care arta îmbogățește și înnobilează cultura materială"*. Estetica marxistă socotește însă acest punct de vedere obiectivist, arta fiind pentru ea un produs eteronom, ca să păstrăm terminologia profesorului, un produs al societății, al ideologiei claselor în conflict. Ca urmare, ea studiază toate celelalte aspecte ale operei de artă, inclusiv cel estetic (al organizării, al formei și mijloacelor artei), în dependență de criteriul său fundamental, de rolul social al artei. In problema raportului dintre conținut și formă, profesorul are dreptate definind forma ca modalitate de individualizare a conținutului și cei care l-au criticat aci au fost dogmatici. Intrebarea ce se pune este însă ce anume intră în sfera conținutului, ce componente avem în vedere spre a explica „forma", cum acționează raporturile sociale, ideologia de clasă asupra „organizării" operei de artă, conținutul asupra formei?

In problemele axiologiei, sîntem alături de academician, cînd protestează împotriva izolării valorilor și pentru unificarea lor, dar, ca marxiști, sîntem datori a recomanda unificarea valorilor în jurul unei valori centrale, respectiv sociale. Luptăm pentru primatul socialului, între altele și spre avantajul esteticului, pentru că valoarea artistică înflorește abia prin subsumarea ei la valoarea socială sau, concret, la idealurile socialiste. Imprimînd un *nou conținut*, desprins din comandamentele epocii noastre, valorilor tradiționale (etică, estetică, economică, etc.), militînd pentru promovarea noului lor conținut, putem asigura echilibrul și trăinicia valorilor, a *„general-omenescului"*, cum spune T. Vianu, atingînd astfel obiectivul urmărit de dînsul mereu și, spre cinstea sa, în special în plină „răsturnare a valorilor", în atmosfera fascistă din preajma și în timpul războiului. Acolo unde umanismul clasic nu a reușit, va triumfa umanismul socialist.

Referitor la concepția activistă a culturii, pozitivă în raport cu atitudinea aristocratică, cu filozofia elitelor, ea este totuși neputincioasă să răspundă cerințelor societății moderne. Spre a fi pe deplin eficace, spre a contribui la progresul real, omul de cultură trebuie să-și devoteze opera nu societății ca atare — concept vag, deasupra claselor — ci forțelor ei înaintate.

Nu ne îndoim că profesorul Tudor Vianu va continua opera de asimilare a marxismului, recunoscîndu-i acestuia prin noi contribuții, capacitatea creatoare nu numai în direcția literaturii universale dar și în celelalte domenii familiare, în estetică, axiologie, stilistică, în filozofie. Dacă în *„Problemele metaforei"* idealismul s-a lăcut simțit, în atîtea alte lucrări mai întinse sau ocazionale, Tudor Vianu a dovedit că însușirea principiilor marxiste este o acțiune pe care o întreprinde treptat dar sistematic.

Incheind lunga, prea lunga noastră prezentare a numărului consacrat de „Viața românească" problemelor criticii, să ne oprim o clipă asupra colaborării lui G. Călinescu. In cîteva scurte reflexii în jurul „Criticii și creației", academicianul reia ideea sa favorită a disocierii între *critică* și *spirit critic*. După G. Călinescu, criticul profesionist, rămînînd să-și exercite meseria, nu are apanajul spiritului critic pe care, în sensul său integral, îl posedă numai artistul, din mai multe motive: întîi pentru că artistul are nevoie să-și aprecieze singur produsul, înainte de a-i da „liberă circulație", în al doilea rînd pentru a-l „organiza", pentru a-și turna inspirația în formă, în mod conștient, și în al treilea rînd, pentru a-și transmite prin operă propria concepție, deci pentru a comunica *idei*. Cei mai buni critici sînt artiștii care prin însăși calitatea lor de creatori pot înțelege cel mai bine pe alți creatori, iar criticii cu adevărat creatori sînt cei care, prin „tantazie", *recreează* opera și reînsuflețesc autorul. Punctul de vedere este atrăgător. Admițîndu-l și fără rezerve (deși am fi dorit exemplificări mai bogate și precizări de sensuri), acceptînd să ne adresăm creatorilor spre a aprecia creația, problema de bază nu dispare, se mută doar de pe masa criticului pe aceea a artistului: după ce criterii se conduce spiritul critic, ce fel de idei va propaga și ce idei va refuza? Răspunsul care echivalează cu o *delimitare*, trebuie formulat oricum, de artist sau de critic și în ce mod îl formulăm, știm cu toții, dar cu deosebire în acest moment, nu strică nimănui să-l accentuăm răspicat, așa cum însuși G. Călinescu a făcut-o cu alte prilejuri.

Mihail Petroveanu

1) E. Lovinescu, negînd opoziția dintre cultură și civilizație postulată de sociologia și filozofia istoriei retrogradă germană, n-avea însă cum să dialogheze cu reprezentanții ei, ca Ferd. Toennies, Alf. Weber, Spengler pe care îi amintește N. Tertulian, ca și cum criticul său i-ar fi cunoscut direct. Rezemat pe surse franceze, Lovinescu duela mai mult cu interpreții români ai curentelor respective.

Critica din „Scrisul bănățean"

In economia unui număr din „Scrisul bănățean" paginile rezervate criticii egalează, și uneori întrec chiar, pe cele destinate beletristicii. Această constatare cantitativă n-ar spune prea mult dacă nu s-ar însoți de un corolar care se impune și la simpla lectură a tablei de materii. Ne referim la varietatea problemelor abordate, la străduința revistei de a aduce în fața cititorului nu numai tabloul cît mai cuprinzător al vieții culturale din Banat, dar și de a participa pe măsura forțelor de care dispune la prezentarea și analiza mișcării literare contemporane.

Am vrea să remarcăm faptul că, în ciuda unor excepții intilnite în special în evocările publicate număr de număr sub titlul „Figuri și fapte din trecutul Banatului" care păcătuiesc printr-o excesivă atenție acordată unor condeie modeste, revista timișoreană caută să evite izul unui regionalism desuet. Dimpotrivă, ni se pare — citind în special cele trei numere de care ne ocupăm — că nota critică în prezentarea mișcării artistice din regiune nu lipsește și uneori este destul de ascuțită. Cronicarii (cum ar fi de exemplu N. Ciobanu, Nic. Ivan sau Maria Nicoară) nu se sfiesc să arate carențele spectacolelor și să-și îndrepte atenția asupra unor aspecte reprobabile din viața muzicală și teatrală timișoreană, reșițeană sau arădană. Dar, în același timp, apar articole de generalizare în care se susțin idei greșite și dăunătoare bunului mers al instituțiilor culturale din partea locului. Ne referim, de pildă, la discutarea repertoriului pe stagiunea 1957/58 al Teatrului de stat din Arad. Intr-un articol publicat în nr. 2 al revistei, se salută entuziast reprezentarea farsei demodate „Topaze", considerată „piesă cu sensuri profunde, scrisă cu originalitate, marcantă din toate privințele"... „în care, cu un trist umor, se biciuie o societate în care sufletele cele mai cinstite devin ridicole tocmai prin neputincioasa, inutila lor frumusețe". *Autorul articolului trece cu vederea că din cele trei piese reprezentate la începutul stagiunii de Teatrul de stat din Arad nici una nu era inspirată din actualitatea noastră. Concluzia articolului:* „Acest început de stagiune este de bun augur, vestind un an cultural interesant și bogat", *pare mai mult decît străine și evidențiază prea slaba exigență a redacției care nu în felul acesta poate da un sprijin efectiv și serios promovării dramaturgiei originale și alcătuirii unui repertoriu într-adevăr „interesant și bogat".*

Pornind de la diversitatea problemelor atacate de revistă pe tărîmul criticii, am vrea să subliniem mai întîi intențiile pozitive ale redacției care, chiar dacă nu se convertesc întotdeauna în realizări adecvate, mărturisesc potențe apte de a fi mai tîrziu valorificate. Sectorul de critică este încredințat mai mult tinerilor și debutanților. Forțe critice, pe măsura celor din Cluj sau Iași, nu avem concentrate la Timișoara, oraș fără tradiție universitară umanistică. Aici paginile de critică au ceva din prospețimea începutului, din spiritul efervescent și căutător al tinereții, dar și din nesiguranța debutului, din lipsa de experiență. Cei strînși în jurul „Scrisului bănățean" vor să facă o revistă vioaie, atractivă și au ambiția meritorie să cuprindă fenomenul literar din țară în întregimea lui, să-și spună cuvîntul în probleme mai spinoase de teorie literară, să aducă noi contribuții la valorificarea moștenirii literare (mai ales pe planul datelor și amănuntelor de natură istorică). Dacă apreciem străduințile, dacă întrezărim posibilități, dacă acordăm credit vioiciunii și lipsei de uscăciune, nu putem trece cu vederea deficiențele observate mai ales în aceste trei numere care se prezintă, din punctul de vedere al sectorului de critică, la un nivel scăzut. Lipsa unor criterii ferme, ideologice și politice, abandonarea analizei marxist-leniniste s-au repercutat nefavorabil asupra conținutului articolelor și recenziilor din cele trei numere. Ne-a fost dat să citim simple prezentări, mărunte hărțuieli cu caracter personal, hîrjoane copilărești, articole strict informative, comemorări, evocări etc. Cronicari inteligenți, oameni care și-au dovedit în mai multe rînduri pasiunea pentru problemele ridicate de literatura noastră nouă, suferă de o curioasă amnezie. Ne referim, de pildă, la talentatul critic Leonard Gavriliu care în aceste trei numere „a uitat" parcă ce anume principii ideologice slujește prin scrisul său. Deși analizează cărți recent apărute, Leonard Gavriliu se menține la observații exterioare operei de artă, atemporale și nesemnificative. Se pierde, de exemplu, în divagații fără rost atunci cînd prezintă volumul „Zilele care cîntă" *de Aurel Gurghianu și întreprinde comparații nu întotdeauna reușite, asociații hazardate, complăcîndu-se în glume de o calitate îndoielnică asupra „școlii poetice de la Cluj". Leonard Gavriliu omite să discute tocmai problema esențială, și anume în ce măsură volumul tînărului poet reflectă sau nu clocotul actualității și dacă mesajul său este un mesaj adresat contemporaneității. Cele cîteva observații juste ale criticului se pierd în marea de ironii deplasate. Peste două numere, Leonard Gavriliu scrie cronica literară intitulată* „Triumful poeziei lui A. E. Baconsky", *rămînînd partizanul aceleiași lipse de principialitate, etalînd, cu o uimitoare ușurință, aprecieri derutante, contradictorii, apolitice. Abandonarea criteriilor sigure de judecare a operei de artă îl duce pe Leonard Gavriliu la concluzii inacceptabile. Pierdut într-un hățiș de contradicții, cronicarul nu mai poate da răspunsurile juste, principiale; iar la sfîrșit, în loc să ofere o dezlegare clară singurei probleme pe care și-o pune:* „este Baconsky elegiac autentic sau nu este?", *răspunde dezarmat:* „să lăsăm răspunsul definitiv pe seama timpului și deci a creației ulterioare a poetului". *In numărul 2. Leonard Gavriliu publică și o recenzie la volumul Ninei Cassian,* „Dialogul vîntului cu marea", *discutat tot pe criterii pur formale și repudiat în termeni jignitori și inadmisibili. Poeta, după părerea lui Leonard Gavriliu,* „exteriorizează insignifiante peisaje sufletești, scormonite abisal..."; *d-sa consideră placheta* „o emisiune de muzică ușoară (pe alocuri ușuratecă)". *E clar că într-o asemenea manieră nu se poate discuta nimic serios.*

Recenziile numeroase, înglobînd marea majoritate a apariților, păcătuiesc prin aceeași superficială și necritică tratare a conținutului operei literare. Recenzenții caută să suplinească analiza profund ideologică prin considerații marginale, asociații forțate, neconcludente, și relatări de subiecte. Sînt lăudate volume mediocre (vezi recenzia la „Patru ciudețe întîmplări") iar ulterori, cînd ridică obiecții, recenzentul se sperie parcă și revine cu considerații ultraelogioase (vezi recenzia la „Orașul minunilor" de Ioana Postelnicu). Plutește peste paginile sectorului de critică al revistei o atmosferă căldută și rareori autorii „îndrăznesc" aprecieri mai drastice. E drept, întîlnim luări de poziții categorice. E cazul recenziei la antologia „Istoria Romîniei în creația literară" de H. Ursu, lucrare lipsită de criterii științifice, sau a prezentării lui N. Ciobanu la volumul „Steaua magilor" de Petru Vintilă, în care se subliniază, pe drept cuvînt, slaba exigență pe care acest talentat prozator o are față de creația sa, îngăduindu-și să publice adeseori lucrări nerealizate artistic.

Nu putem fi însă de acord cu modul în care revista cercetează literatura noastră dintre cele două războaie. Situîndu-se pe o poziție obiectivistă și antiștiințifică de elogiere fără rezerve a cărților reeditate, cronicarii „Scrisului bănățean" îndrumă greșit cititorii și creează confuzii regretabile. Un caracteristic exemplu de abandonare a teoriei leniniste în preluarea moștenirii literare ni-l oferă studiul, destul de întins, intitulat «Conflictul tragic al vanităților în „Patul lui Procust»». Cartea lui Camil Petrescu este discutată într-un stil confuz, eludîndu-se tocmai valoarea ei socială și caracterul ei demascator. Publicarea acestui articol deservește revista și nu aduce o privire onestă și clară în înțelegerea operei lui Camil Petrescu. Asemenea carențe se manifestă și în recenzii, care fac de obicei abstracție de principiile leniniste asupra moștenirii literare. Opera lui Ionel Teodoreanu este judecată impresionist, fără nici o rezervă critică. In aceeași manieră sînt discutate „Ciulinii Bărăganului", „Craii de Curtea Veche" etc. Unii recenzenți se dovedesc deosebit de grăbiți să aprecieze superlativ volume a căror apariție însăși s-a dovedit discutabilă. Așa face Haralambie Țiroiu cu „Pasul meu peste ani" de Ion Th. Ilea, a cărui poezie o consideră „pătrunsă de un puternic sentiment social". Recenzentul îi găsește lui Ion Th. Ilea tot felul de scuze și tot felul de merite, ajungînd, după aproape trei pagini de elogii, să-spună în concluzie: „Continuator al tradiției de luptă socială a poeților ardeleni, Ion Th. Ilea completează în mod fericit fizionomia poeziei noastre dintre cele două războaie". *Credem că nu mai este nevoie de comentarii, pentru a demonstra eroarea evidentă a recenzentului și ușurința demnă de blamat a redacției care a publicat un asemenea articol.*

Dacă mai adăugăm și ieșirea naționalistă a lui Radu Theodoru, demascată cu alt prilej în coloanele gazetei noastre, putem afirma că insuficienta grijă pentru puritatea ideologică și politică, pentru militarea fermă de pe pozițiile partidului clasei muncitoare, a avut consecințe dureroase în paginile revistei și a dus la scăderea vizibilă și categorică a calității materialelor publicate. Sintem încredințați că, printr-o analiză profundă și serioasă, tinerii și înzestrații critici ai revistei „Scrisul bănățean" vor lichida aceste rămîneri în urmă și vor contribui la dezbaterea problemelor literaturii noastre realist-socialiste, lepădînd balastul formalismului steril și al apolitismului găunos.

Valeriu Rîpeanu

Pe marginea numerelor 1, 2, 3 — 1958

EUGENIA BRATEȘ — *„Peisaj din Mangalia"*

Pentru că prietenul și colaboratorul nostru Savin Bratu, avînd de realizat unele lucrări mai ample, de sinteză, despre literatura noastră contemporană, nu mai are răgazul necesar susținerii acestei rubrici, ne-a înștiințat că se vede silit să întrerupă pentru un răstimp mai îndelungat activitatea sa de cronicar. Vreau să aduc din partea redacției noastre, criticului Savin Bratu, mulțumiri pentru pasiunea și priceperea cu care și-a îndeplinit o deosebit de grea misiune. Preluînd, împreună cu Mihail Petroveanu, sarcina continuării acestei rubrici, țin să reafirm cîteva păreri despre cronica literară.

ÎN LOC DE CRONICĂ LITERARĂ

In ansamblul criticii literare, cronica are funcția să specifică. Ea informează cititorul despre noile cărți apărute, stabilește profilul și valoarea cărții respective și se străduiește să o încadreze în ansamblul literaturii noastre, în dezvoltare. Din funcția specifică a cronicii decurge și caracterul ei specific. Cronicarul nu procedează asemeni eseistului care face comentarii pornind de la o problemă descoperită într-o operă, nu poate analiza minuțios un aspect al ei și nici nu se poate rezuma la considerații de ordin general privind literatura în ansamblul ei. Diversitatea modalităților în critică trebuie să țină nu atît de o diversitate temperamentală, subiectivă, cît de diversitatea funcțională necesară. O critică rezumată la articole de generalizare s-ar vedea lipsită de contactul vital cu practica literară, iar o critică redusă la cronică și recenzie, adică la înregistrarea fenomenului, ar renunța la capacitatea sa creatoare, s-ar sufoca într-un practicism fără orizont. Avem nevoie, cred, de eseu și portretistică, de articole generalizatoare, de estetică și de cronici; esențial mi se pare ca, în ansamblul său, critica literară să-și realizeze multiplele sarcini care-i revin.

Cronica este o prezentare globală, sintetică, la obiect, a esențialelor aspecte ale unei cărți. Ce este cronicarul? S-a spus că el este un fel de delegat al cititorilor, ceea ce e just dar cu anumite corective. Noi trîmem, pentru cititor, cărțile, îi ușurăm selecția. De aceea, în ceea ce privește gusturile și preferințele—în cadrul realismului socialist—voi căuta să fac o prezentare obiectivă din care cititorul să fie pus în situația de a-și putea alege cărțile după gustul său și nu al cronicarului. Rolul criticului nu poate fi însă numai acesta. Uneori, originalitatea derutează și traiectoria fecundă a unei opere originale poate fi mult încetinită de o anumită opacitate a sensibilității estetice, de o inerție a obișnuinței. In asemenea caz, rolul criticului e de a descoperi frumusețile ascunse ale cărții, de a pleda pe lîngă cititor cauza scriitorului, ajutîndu-l să surprindă mai repede o valoare în fața căreia e încă nesigur. De altfel, sfera noțiunii de cititor nu e chiar omogenă. Există cititori sensibili, informați, deschiși la orice aspect nou al artei, dar am exagera mult dacă am spune că toți sînt așa. Se poate vorbi de un talent al cititorului, dar mai persistă încă prostul gust cultivat de editurile comerciale burgheze și mai ales o fixație la anumite tipare desuete ale artei sau la forme tradiționale excelente, dar care nu mai pot fi folosite astăzi pentru cuprinderea unei realități noi, total diferite.

Criticul, deci, nu poate fi un cititor pasiv care-și explicitează părerile. Principala funcție a criticii literare este aceea de îndrumare. Anumiți scriitori înțeleg greșit această funcție esențială a criticii și se rebelează cînd aud că noi facem muncă de îndrumare. Il voi învăța eu pe autorul poemului „Aicea printre ardeleni..." ce este poezia militantă? Aș fi ridicol! Să-i învăț poate pe Cicerone Theodorescu, Marcel Breslașu sau Miron Radu Paraschivescu cum se fac versurile? Să-i arăt lui Jebeleanu sau Mariei Banuș care e valoarea cuvintelor? Să-i învăț eu pe Zaharia Stancu și pe Geo Bogza ce înseamnă stilul sau pe Petru Dumitriu cum se creează tipuri? Nici nu mă gîndesc. Indrumarea nu poate fi o dăscăleală sîcîitoare și arogantă nici chiar pentru începători. E vorba de altceva. Literatura noastră se dezvoltă sub îndrumarea partidului. Rolul criticii e doar acela de a veghea ca principiile noastre comune, alese în mod liber, să fie respectate, să constate dacă o viziune a lumii care nu este a noastră s-a infiltrat sau chiar s-a instaurat în cartea respectivă. Or tocmai această funcție esențială, obiectivă, a criticii a fost neglijată în ultimul timp și tocmai aici trebuie să ne concentrăm forțele, sporind caracterul militant, combativ, al criticii literare. Spiritul de partid nu poate reieși numai din declarații, ci din modul de a privi chestiunea literară ca o parte integrantă a construirii socialismului în țara noastră.

Mai mult decît oricare altă modalitate a criticii, cronica literară este o judecată de valoare. Dar judecata de valoare nu e un dat metafizic, ci ea e relativă, istorică. Mai întîi, cronicarul nu judecă prin perspectiva istoriei literare care e supraselectivă și dacă ar face-o ar constitui o adevărată primejdie pentru producția literară curentă. Apoi, judecata de valoare e relativă și în raport cu o serie de criterii importante, de care trebuie să ținem seama dacă dorim să ajutăm la dezvoltarea literaturii contemporane.

O carte care apare nu e izolată, ci se integrează unui fenomen în devenire care e literatura română. Autorul „original" care nu continuă nici o linie a literaturii, care nu poate fi raportat unei tendințe sau alteia din literatură, ci e complet izolat, fără precedent, cu un univers al său unic, un asemenea scriitor nu există în istoria literaturii universale și ar fi antimarxist dacă am admite posibilitatea teoretică a existenței sale. Opera unică, fără legătură cu epoca sau cu poporul respectiv, fără afinități literare cu alte opere anterioare sau contemporane e o aberație. Deci trebuie să situăm o carte nouă în raport cu anumite coordonate, să-i găsim un loc în dezvoltarea literaturii noastre. De asemenea există și un istoric al autorului. Nu pot privi la fel prima carte a unui tînăr și al nu știu cîtelea volum al unui scriitor cu experiență. Trebuie să ținem seama deci de vîrsta scriitorului, de posibilitățile sale, de evoluția sa (în raport cu creația sa anterioară, dar și cu creația colegilor săi de generație). In sfîrșit, fiecare carte trebuie raportată implicit și la nivelul general al producției literare care nu e și nu poate fi un debit egal sie însuși. Există și alte criterii importante: cunoașterea vieții, tematica, noutatea investigației psihologice, etc. Marea dificultate a cronicii este că toate criteriile trebuiesc avute în vedere simultan, fie și implicit. Există un pericol al unilateralizării și altul al neierarhizării lor, care poate antrena cronica în primejdii nebănuite și se cere un echilibru și o pondere foarte greu de realizat în practică, dar spre care e necesar să tindem.

Doar cîteva exemple. Spuneam că orice operă are precursori, că ea se integrează unui ansamblu. Afirmațiile sînt juste și de altfel comune dar prin unilateralizare ele pot deveni false. Literatura noastră contemporană realist-socialistă nu e numai o continuare în alte condiții a literaturii române anterioare, ci și o etapă calitativ nouă, calitativ superioară a ei. Aceasta nu înseamnă că, mecanic, orice carte de azi e mai bună decît oricare de ieri, ci înseamnă că mesajul uman, metoda de investigație a realului, perspectiva asupra devenirii societății, noile relații interumane reflectate, noile raporturi dintre om și natură sînt altele, superioare. Deci dacă, raportînd la literatura anterioară, e„alizăm, reducem noul conținut la cel anterior, asimilăm realismul socialist realismului critic, facem o greșită muncă de îndrumare, orientăm prost literatura nouă. Dar dacă înfățișăm literatura noastră contemporană drept ieșită din neant, comitem o altă greșeală, de alt ordin. Dacă înfățișăm o operă contemporană izolat, fără legătură cu alte opere contemporane, călcăm o elementară lege a conexiunii, dar reducînd opera la elementele ei comune cu alte opere, eliminăm specificul ei artistic. De asemenea, raportul conținut-formă e dialectic și necesită în aplicarea lui practică o deosebită atenție. Nu e un secret pentru nimeni că noi, criticii care ne străduim să aplicăm metoda de cercetare marxist-leninistă, considerăm primordial, esențial, conținutul operei. Conținutul nu poate fi însă judecat după intențiile autorului sau după anumite declarații pe care le face în opera respectivă, ci după realizarea sa obiectivă. E vorba deci de primordialitatea netă a conținutului realizat artistic, deci de unitatea dialectică între conținut și formă. Aceasta poate face ca un anumit conținut potențial, nerealizat artistic, să fie anulat prin aceasta.

Exemplele pot fi înmulțite, dar ele ar tinde să demonstreze, toate, că judecata de valoare nu e un dat metafizic, ci rezultanta unui ansamblu de criterii. Printre alitea criterii ne-am putea însă fătăci dacă n-am avea o busolă, un principiu fundamental. Ce este dar esențial în aprecierea unei cărți? Spiritul de partid. Numai înțelegînd în practica noastră că literatura nu e joc, nici explozie de vanități, ci un angajament grav, o atitudine, că ea e parte integrantă din construirea societății fără clase, putem găsi aprecierea justă. Cronicarul navighează între Scylla și Carybda, între primejdia de a înfățișa opera de artă ca un univers închis, unic, ca un joc de tehnici și între primejdia de a reduce opera la elementele ei general-comune, ceea ce ar face să semene opera literară cu un bec fabricat în serie. Nu putem scăpa de toate aceste primejdii decît dacă vom aplica metoda științifică marxist-leninistă, dacă vom fi animați de spirit de partid și de pasiune pentru gloria literaturii române.

Paul Georgescu

UN LOC LINIȘTIT

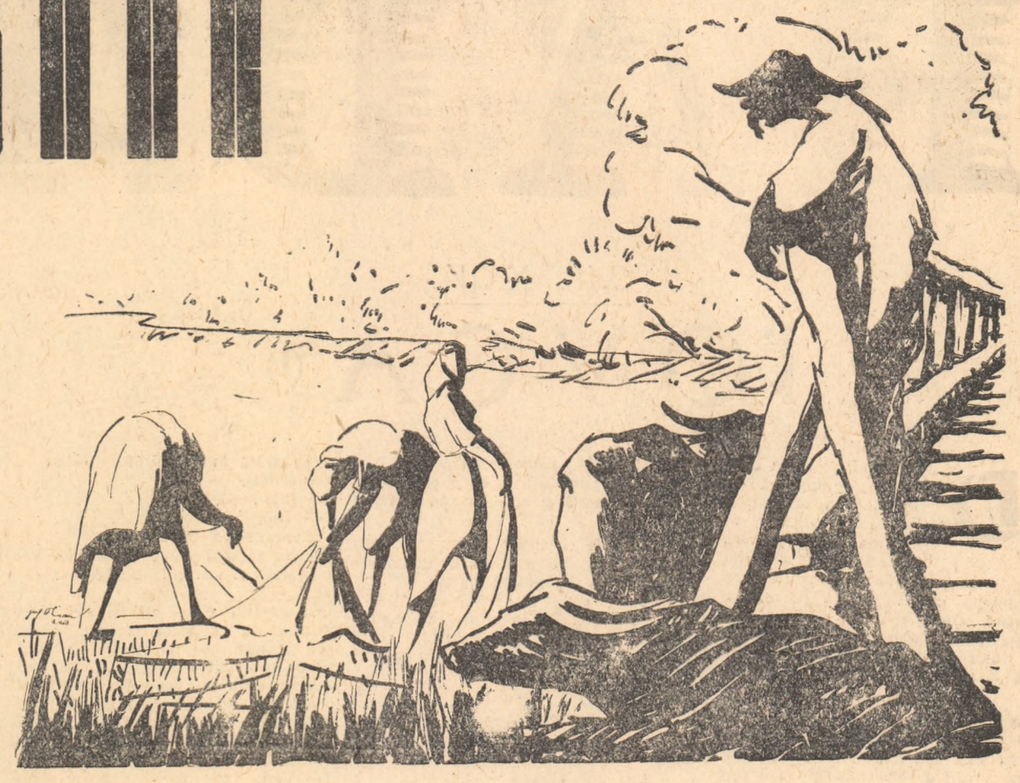

Desen de IULIAN CLARIU

Septembrie. Cerul e de un albastru mătăsos, doar peste munții Gălăului plutesc doi-trei nori albi. E dimineață încă, dar căldura e în toi. Nici măcar o boare de vînt nu adie, plaiul e nemișcat; numai oamenii sînt harnici pe hotar. La arie zumzăie cu sîrg batoza, iar pe șoseaua asfaltată o motocicletă, ca o viespe zădărîtă. Vine dinspre Cluj, dar vine de parcă i-ar fi scos cineva ochii pe acolo și de durere ar vrea acuma să dea năvală afară din lume. În dreptul ariei se abate însă de pe șosea, stîrnește praful de-a lungul unui drumeag și se năpustește către Someș. Gonește drept către podul din spre Lona și, în două minute, a și ajuns. Pe mal sînt sălcii, iar în apă femei. Femei cu genunchi rotunzi, albi, și fete mlădii. Sînt din Lona. Ghilesc rufele; le spală. Apa e și ea mlădie și limpede și proaspătă: aproape că zăngănește printre pietricele, ca paharul.

Motociclistul oprește. E tot în șa, dar cu un picior pe pămînt. Iar cu ochii își face de lucru în două părți. Se uită încruntat și la apă, și, în taină, se uită și la picioare. Se străduiește să vadă tot, pentru că nu e numai din fire curios, ci pentru că și meseria lui e să fie curios. Se ocupă cu ale scrisului.

Femeile îl privesc deschis, întrebîndu-se ce-o fi vrînd. Pînă la urmă, una, trecută de fapt și de treizeci de ani, dar care așa, în apă, și cu fusta sumeasă, nu pare nici de douăzeci și cinci, îi strigă:

— Dă-te încoace, tovarășe, s-o adăpi!

Celelalte rîd. Rîd și fetele.

— Nu vezi tu, că a venit să pască, nu să adape... — spune alta. Cu ochii — adaugă ea.

Femeile rîd și mai tare, iar motociclistul, în lipsă de ceva mai bun, clipește de zor. Ar spune și el ceva cu dragă inimă, dar nu-i vine în minte nimic. Își răsucește așadar capul: se uită încoace, ba încolo, ca unul care urmărește acum un lucru din cale-afară de important și nu are vreme să le răspundă unor femei. Pînă la urmă, face să ruie motorul asurzitor și mînă peste otava mătăsoasă pînă la salcia cea mai apropiată. Acolo descalecă, își reazimă motocicleta și începe să despacheteze.

Femeile îl urmăresc din ochi, curioase.

— Zdravăn omuleț — stabilește careva.

— În lățime, nu și înălțime — rîde o văduvă înaltă, dar încă destul de tînără.

Asta însemnează că motociclistul e mic și gras.

— Dar ai primi tu acum și unul cît ăsta în bătătura ta, nu? — îi aruncă nevestica cea cu fusta sumeasă.

Văduva rîde nițel, dar numaidecît apoi oftează:

— Apăi, mie una chiar îmi vine greu — spune ea. Nici n-apucă să-și deschidă cocoșul pliscul și trebuie să fiu în picioare... Și tot n-am vreme de nici unele.

— Dar noaptea poți dormi cel puțin — rostește cu amărăciune una mai în vîrstă.

Tac ce tac, apoi nevestica dă din mînă:

— Ei, că nici calul tătăișei n-a fugit vreodată de nutreț; uite cîți copii mai are...

— Tocmai de aceea — întărește cealaltă.

Discuției îi pune capăt văduva:

— Și de asta-i nevoie — spune ea, și o năpădește o roșeață ușoară. Ba îi venea chiar să-și ia vorbele înapoi, dar nevestica nu-i dă răgaz:

— Ia strigă-i că ți-e gol grajdul; își poate priponi calul în ei...

O bătrînă, care pînă acum ascultase roasă de invidie la hîrjoana lor și nu scosese o vorbă, se răfoiește la ele:

— Căpiați voi, căpiați, că vi se-nfundă! Ce sînteți voi, ia uite la ele: nu vedeți că-l vînător?...

Nevestica nu se lasă:

— Și ce, dacă-i vînător?... Pe dumneata, nu te-mpușcă, fii pe pace!

La vorba asta, apoi, rîd, cum numai femeile sînt în stare să rîdă cînd sînt între ele: tare și zbenguindu-se. Iar apa le poartă glasul în sus, pînă la vînător. Astuia, urechile i-au fost și pînă acuma la femei, dar de data asta îi sînt la ele și ochii. Știe că pe socoteala lui rîd, dar nu-i pasă. N-ar pleca de aci nici dacă l-ar momi cineva. Adevărat că-și pusese în gînd să arunce o privire la apă, să vadă dacă-i limpede și să lase apoi pînă la amiază la arie, să urmărească munca, viața pătrunsă de luptă. Acuma aude cîte mai vorbesc cele de colo, își apucă deci repede de pe umăr pușca vîrîtă într-un toc de pînză legat în curele și o îndreaptă pe nepusă masă spre femei. Acestea țipă. El dezleagă tocul rizînd și atunci iese la iveală că au țipat degeaba. În toc nu e o pușcă, ci o undiță. Socotea că, pe înserate, după ce avea să fi urmărit în lege viața pătrunsă de luptă, să descindă aci, în astă liniște, și să pescuiască nițel.

Se pregătește rizînd, montează varga, apoi se apropie de femei.

— Bună ziua, cumetrelor. Ei, care-a murit?

Ele rîd.

— Eh, pușca dumitale-i bună doar de dat peștilor — spuse nevestica.

O vreme, e tăcere. Numai fetele chicotesc. Femeile tac, cu ochii în pămînt, de parcă nu ele s-ar fi hîrjonit mai adineauri.

Tovarășul pescar simte din tăcerea asta că nu se cuvine să mai întindă povestea cu pușca.

— Spălați, spălați? — întreabă el, dar numai ca să se afle în vorbă.

— Aici apa-i tare moale — îl lămurește bătrîna. De la Cluj vii, nu? — îl întreabă ea.

— De acolo. Să undesc nițel — explică pescarul.

Vreo trei își slobod mai jos poalele sumese, iar celelalte spală cu privirile plecate. Tot bătrîna răspunde:

— E bine, ca să-ți treacă vremea — încuviințează ea dînd din cap. Omul meu n-a prididit în veci — adaugă ea și în glas i se simte dispreț și pizmă.

Și domnește tăcere, îndelung.

Pescarul vede că aci el încurcă doar treaba, își descalță deci pantofii, îi lasă pe mal, intră în apă și se apucă de pescuit în bulboană, la vreo douăzeci de pași de ele. Aruncă undița departe; cu ochii pironiți pe plută, să vadă dacă mușcă peștele.

De cum nu mai este în preajma lor, stinjeneala năpîrlește de pe femei cît ai clipi. Își sumet iar poalele mai sus și nevestica îi strigă:

— Tovarășe pescar, de ce pescuiești acolo unde nu poți prinde nimic?...

— Dar unde pot prinde? — îi întoarce el întrebarea.

Nevestica îi spune ea unde, dar nu se poate înțelege; vuiește și apa și cea mai mare parte a vorbelor sînt acoperite de rîsul ei; așa, pescarul nu va afla în veci vecilor unde-ar putea prinde pești, după sfatul nevesticii. Vede doar atît, că femeile stau să se prăvălească-n apă de rîs.

Nu spune nimic și se mulțumește să intre mai la adînc cu undița. Se cam rușinează că a rămas aici, în liniștea aceasta idilică, în loc să fi ieșit la arie, să vadă ce însemnează munca și lupta. Că astea tot nu se pot scrie; s-ar mai pomeni învinuit că vine încoace cu adevărat ca să vîneze și, dacă nu chiar femei din Lona, cel puțin culori de efect...

Se dă mai departe de ele și aude, așa, cu o ureche, că vreo trei încep să cînte:

Apa Someșului spumegă sub mal.
Din înalt cocorul se abate-n val...

Trist cîntec. El stă în apă pînă peste genunchi și-l ascultă. Apoi nu mai ce vede că plutitorul îi fuge sub undă. Smucește varga și scoate de pe undiță un șalău mititel de toată frumusețea, cu aripioarele roșii. Îl vîră într-o plasă mică și nici că-i mai pasă de femei. Nici n-are timp să-i pese de ele pentru că mai prinde unul și după aceea încă doi. A nimerit pesemne peste un banc de pești, pentru că îi adună de parcă ar fi prune. Femeile îl privesc cu mirare. Indeosebi bătrîna.

— Vezi, cine are noroc... duce acasă de-o cină bună — spune ea oftînd.

— Tovarășe pescar, ce-i pui în vîrf? — îl întreabă nevestica în gura mare.

Lui însă nu-i pasă de ele. E adîncit în pescuit.

Între timp au fost mînați în apă, dinspre femei, doi bivoli. Stăpînul lor, un om mai bătrîior, cu mustăți stufoase, privește de-o bună bucată de vreme cum prinde ăsta peștii. Clatină din cap la fiecare prinsură, sculpă în apă, se schimbă de pe-un picior pe altul și continuă să se uite. De data asta, îi răspunde el nevestichii:

— Le pune sare pe coadă și stau să-i prindă — o lămurește el.

— Dumitale ar trebui să-ți pună sare, să fugi de aici cu astfel de vorbe — îi întoarce cuvîntul nevestica.

Dat fiind că femeile au imaginație din belșug, își închipuie numaidecît cum ar mai fugi bătrînul asta, și rîd.

— Cine rîde mult, puțin gîndește — se sfătuiește bătrînul. Se vede ca sînteți femei... — adaugă el.

Pescarul aude și el gîceava și-i place.

O vreme e liniște, poate pescuit în tihnă... Dar nu cine știe cît. Vede că nevestica a mîntuit de spălat, s-a dezbrăcat pînă la mijloc și, întorcîndu-i sfrîmie spatele, se spală într-un lighean așezat pe mal. Se săpunește din belșug, apoi se limpezește. Treaba asta o face de vreo două ori, iar după ce a ispravit și se simte curată, intră mai la adînc, numai îi poate dar încolo goală, și începe să se scalde fără urmă de rușine. După cîteva minute, la fel face și văduva.

Tovarășul pescar ține de undiță, dar nu-i pescuiește decît mîna, ochii ba.

Bătrînul privește de pe pod, liniștit nevoie mare.

— Parc-ați fi niște rațe — le spune el.

Văduva îi strigă:

— Coborî-încoace, bade Mihály, să te spălăm pe spinare...

— Las-că l-a spălat sfatul popular — rîde nevestica.

Bătrînul tace și trage ursuz din țigara pe care și-a aprins-o adineauri.

Cele două femei se apucă să se stropească de zor cu apă, țipînd asurzitor. Pe mal, bătrîna vede cît mai are de gînit și le privește fuduiască.

— Cum de nu vă crapă obrazul? Vă mai văd și alții, tu!... — le strigă ea.

Pescarii își întoarce privirile, speriat. Nevestica dă din umeri, cu ciudă:

— Și ce-i dacă vede?... Doar n-am nici o rană pe trup...

Dar tot îi piere cheful. Iese pe mal, și se zbicește; îmbracă o cămașă de tort și o fustă uscată, dar cu atîta îndemînare, încît trupul abia i se vede, ca o straiu ilegare.

Văduva însă, nu iese din apă. Se trage mai în sus, pînă aproape de pod și se așează în apă, cu spatele la pescar, să se bălăcească.

Bătrînul se dă atunci ceva mai aproape și îi spune:

— Te-am căutat și pe-acasă... Mi-l dai dară cu atîta?... — o întreabă el și glasul îi este insistent.

Iar al văduvei e minios:

— Doar nu l-oi fi crescut ca să-i dau de pomană dumitale acuma...

— Ce fi-o, că tu acuma ai nevoie de bani... Iar de la alții tot nu capeți — îi spune el pe un ton îndemnător. Tace o vreme, apoi îi spune iar:

— Și nici n-ai încotro.

Femeia ridică repede capul:

— De ce n-aș avea încotro? Că vrei dumneata? Cine ești dumneata? Dumitale pînă aci îi-a fost. Cei de teapa dumitale nu mai au cuvînt!

Bătrînul sculpă în apă, tace cîteva clipe, apoi spune:

— Păi de, ca să nu se afle tărășenia cu pielle de miel...

Femeia tresare, dar o și umple revolta:

— Bine, dar dumneata m-ai învățat! Îți închipui cumva, că eu am să tac?!

— Să te văd cu cine-ai s-o dovedești...

Pescarul stă încremenit în apă: ia uite ce dă din omul ăsta simpatic!...

Bătrînul vorbește iar:

— Atunci, am să trec s-o iau mîine. În zori...

Femeia se apără acum pe un ton plîngăreț:

— Dar știi bine că nu-i voie viței; s-ar putea s-o pățim cu asta... asta-i speculă.

Omul de pe pod dă din mînă.

— De asta să nu-ți fie frică. Asta o aranjez eu. S-a spart podeaua sub el și și-a rupt un picior... Are să vină cineva cu mine și are să-l și ducă.

— Bată-te Dumnezeu, să te bată! — se jeluiește femeia. Spusu-mi-au să bag de seamă. Așa-i prinzi pe toți în mreje... așa ai prins în mreje jumătate satul. Suspină, dar domol, să nu se audă pe mal. De pescar nu ține seama, că ăsta e cu spatele către ei și destul de depărtișor.

Chipul bătrînului e nepăsător și la fel îi este și glasul.

— Vasăzică, mergem în zori. Tu să fii pregătită — spune el și nici că mai stă. Coboară de-acolo; se duce după bivoli.

Pornește și văduva. Iese sfioasă pe mal și se îmbracă în tăcere.

Se trage și pescarul mai la mal și-l urmărește din ochi pe moșneag.

El azvîrle cu pietricele în bivoli. Îi mînă afară din apă.

— Hii, la mal, prinzi-s-ar cîinii din voi!

Bivolii ies. El se oprește și se dă în vorbă cu cele femei. Pescarul îl aude cum laudă guvernul și democrația.

— ...Nu mai departe, anțărț a fost anul, nu i-a iertat pe cîți rămăseseră cu cotele nedate?... Guvernul ăsta-i înțelegător... — le explică el.

— Ce ți-e că anul ăsta a fost o recoltă bună... — se îngrijorează bătrîna.

Bătrînul dă din umeri.

— Eh, cine are mult, n-are decît să se înghesuie.

— Dar dumneata ai și dat-o! — îi aruncă nevestica.

— N-am avut încotro. Sînt om crestat pe război. Dar pentru voi e altceva — adaugă el. Pînă una alta spune-i omului tău să dea o firă pe la mine. Aud că vă bolește bivolul. V-aș putea găsi pe cineva să-l ia...

— Lasă, nu ne mai găsi. Nu-l bine să-ți cadă omul în mînă — îi întoarce repede vorba nevestica.

O privește omul o vreme, apoi dă din umeri.

— Duce-te-ai tu naibii, să te duci — rostește el nepăsător și ar mai spune el și altele poate, dar trece un om pe pod și îi strigă:

— Bade Mihály, bivolii dumitale răstoarnă motorul!

Într-adevăr, unul din bivoli își freacă grumajii de răchită și la fel face și celălalt, de partea de dincolo a copaculul, iar motocicleta se clatină în dreapta și-n stînga.

Bătrînul pornește în silă și strigă la bivoli. Dar și pescarul soseste, vezi-bine, să lasă din apă, numai că tălpile lui desculțe alunecă la tot pasul pe pietre și, sîsiind, omul șchioapătă și se bălăbănește spre mal.

Pînă să ajungă, motocicleta zace la rădăcina răchitii, bivolii sînt alungați și bătrînul așteaptă, la vreo zece pași de-acolo, să vadă dacă zice ceva. Cînd vede apoi că nu spune o vorbă și că n-a pățit nici motocicleta nimic, se apropie de el.

— Bine că nu-i năcaz. Văd că de rîndul cîinei poți fi liniștit.

Pescarul vorbește în silă:

— Pot. Și începe să demonteze undița.

Celălalt îl privește mut.

— Ai și plecat?

— Da.

Celuilalt, glasul i se face deodată mieros:

— Nu-mi dai vreun pește?

Cere ca un cerșetor, iar straiele îi sînt la fel de zdrențăroase și mai întinde și mîna.

Omul alege trei peștișori și îi dă.

Chipul celuilalt e mulțumit și vîră peștii în buzunar, așa cum sînt. Apoi stă să vadă ce mai face pescarul.

— Ești clujean, domnule tovarăș, nu? — îl întreabă el.

Pescarul dă din cap afirmativ.

Tac o vreme, apoi omul cu bivolii se apucă să șoptească pe nepusă masă:

— N-ai vrea o firă de carne bună de viței? Așa, ca la zece kile...

Tace, așteaptă să vadă ce spune celălalt.

Pescarului îi zvîrlesc mîinile, dar moșmondește mai departe și o vreme nu deschide gura. Cînd își ridică ochii, chipul i-a devenit calm.

— Păi, de-aș ști că-i sigur...

Moșneagul i se uită în ochi.

— Lasă-mi adresa. Pînă mîine seară o ai acasă... Doisprezece lei. Dai douăzeci de lei acum și cît mai rămîne dai mîine.

Pescarul e încurcat la început din pricina banilor, dar pînă la urmă scoate cei douăzeci de lei și-i dă. Apoi îl întreabă:

— Cum te cheamă, măi frate?

— Nu-s din Frata, că-s din Lona — rînjește bătrînul și nu-și spune numele. În schimb, pe loc îl îmbie:

— Nu vrei niște pielcuțe de miel? De căciulă. Vine iarna și prind bine...

— Nu, de data asta nu! — protestează pescarul. Se teme că și asta o să-l coste vreo arvună.

Bătrînul îi mai trage o dată cu ochiul, confidențial, salută cum nu se poate mai cuviincios: — Bună ziua să dea Domnul! — apoi pornește la drum cu bivolii.

Pescarul se uită o vreme după el, apoi se apropie repede de pod. În apă nu mai ghilește decît bătrîna, celelalte întind pe iarbă rufele spălate.

— Plăcut om mai e bătrînul — îi spune el băbuței și arată după omul cu bivolii.

Bătrîna îl privește surprinsă, apoi dă din mînă:

— Un om de soiul ăstuia, tovarășe, prețuiește mai puțin decît... știi dumneata ce: ăsta piere și nici măcar duhoarea nu-i rămîne... — rostește ea cu dispreț.

Pescarul rîde, apoi o mai întreabă și cum l-o fi chemînd pe bătrîn.

Băbuța îi spune, iar el se întoarce la răchită și notează cu grijă în carnet numele omului cu bivolii.

Apoi se hotărăște ca de data asta chiar să se ducă la arie. Dar se mai uită o dată la cele din preajma podului: la răchiți, la apa în horbotă, la femeile din Lona.

— Liniștit loc, ce să zic! — cugetă el și clatină din cap. După aceea privește iar femeile din Lona, rămîne puțin pe gînduri, apoi scoate din nou carnetul și mai scrie și cuvintele acestea: nevestica avea ochii albaștri, părul negru și rîdea ca o turturică.

Asztalos István

Traducere de **Ion Urcan**

Din volumul „Oameni" (Povestiri) în curs de apariție la E.S.P.L.A.

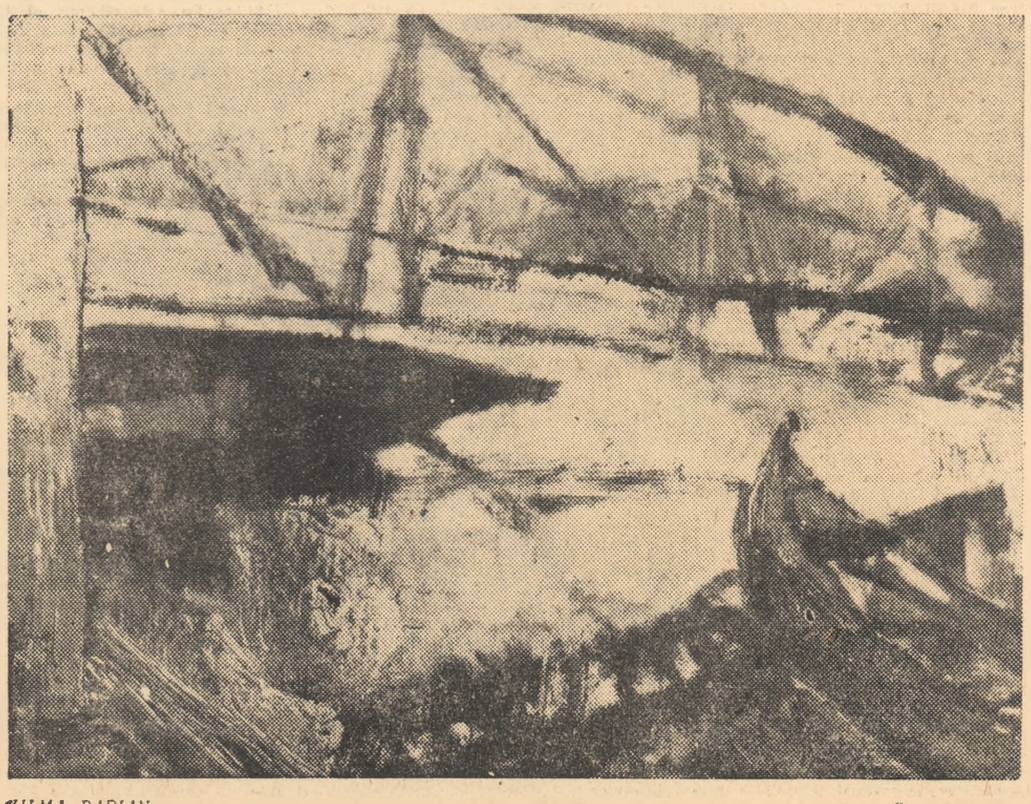

VILMA BADIAN *„Bărci sub pod"*

Printre săruturi

Printre săruturi, aici, sub stele,
vouă, minuitorilor de mistrii, de rindele,
meșteri vestiți în unelte,
constructori ai vapoarelor zvelte,
copii ai încercărilor dure
rizind sonor duminică-n pădure,
vouă ce vă dați din mînă în mînă
cărămizile, un zid să rămînă
sau un oraș nou sub schele, —

printre săruturi, aici, sub stele,
v-aș zice vouă: păstrați arma, scutul,
apărați-vă steaua, sărutul,
căci eu desprinsei nu de tot prea departe
alte unelte sunînd, ca de moarte,
jucate-n centură,
de vechi ucigași plini de ură,
ce-amenință rîul, grădina,
duminica voastră, lumina,

fărîna pe care călcați, —
de-aceea — aș zice: vegheați! —
Știu, toate acestea de mult le cunoașteți
obișnuiți cu fel și chip de oaspeți,
vi le spuse rindeaua
și acul ce-nțeapă canavaua,
cureaua de transmisie, mistria,
brăzdarul, ce pătrunde, împlinește glia
și subt ciocane fierul, dînd scînteі, —
dar eu aș zice, totuși, dragii mei,

ultării voi acestea nu le dați
ci rămîneți încolonați
și privegheați, muncitorești armate.
mistria și rindeaua, ciocanul care bate
duminicile, rîsul, toate cele —

printre săruturi
aici, sub stele...

Majteny Erik

În romînește de **Tiberiu Utan**

Cuvinte lîngă Sahara

Meridian

Palmierii, mărunți sub lupa soarelui de mii de ori,
pioale sunoului psalmodiind de milioane de ani,
jertfiții în circuri, strivitii de castelani —
răcoarea incertă de sub sicomori...

Curge Chelifui, strînge pumnii păstorul
iarba se ascunde ca o fetiță printre sănii;
tu, ied zburdalnic de nu ajungi s-o mănînci,
nu mai ține de răcoare sicomorul...

Sicomorii Algeriei sînt zburliți de zori ca de jar;
imensi, înaltă spre oameni frenetic speranța —
sicomorii știu că nu vor fremăta în zadar
și că freamătul îl știe de la Comună... și Franța.

Orizont

Kilimangiaro privește, departe, Algeria:
Lacul Victoria, Nilul, Tchadul... Să se rostogolească lavină?

Încă nu l-au asurzit mitralierele străinului —
Așa că inhalează cîntec din răzvrătita lumină.

El a zărit de demult robi ridicînd piramide;
Felahi a știut robind... războaie ducînd

Pe spinări costelive. Să se rostogolească, lavină?
Fîntini de petrol (morminte) își sapă noul flămînd

De aurul lumii. Să se rostogolească, lavină?
Kilimangiaro privește Algeria... departe...
Atîtea lavine de-amar el poartă pe umeri,
Că nimic de cîntecul răzvrătit nu-l desparte.

Cosmos

Cîntecul e frate cu toate planetele
și agită, zburlește nisipul incins: mocnind
ajuns în desiș de nori nu-și încîlcește pletele
și cade pe trezele piscuri, pînă spre ocean vălurind...

Îl știi val-vîrtej în toridul nisip.
În forturi, cei cu inimi străine

De-l vor între baionete, ia chip
De simun. Și cîntă. Dar nu le cîntă a bine.

Cîntecul Algeriei, dur, intens, răspicat
Zbucnește, aleargă, detună...
Negru la chip, făt-frumos de bazalt,
Are numai zîmbet pentru poiana de lună!

George Demetru Pan

A doua tinerețe

Cîndva ai ținut o armă în mînă,
Trimis într-un război nedrept
în fiecare clipă
trebuia să împuști propriul tău chip.
Mărșăluiai peste inima-ți care
sîngera în praful drumurilor. De sîrma ghimpată
anina privighetoarea anilor tăi. Ochii
vegetau sub lințiță și mîl. Gura
amară ca fumul exploziilor.
Buzele însetate se ofileau pătate de roua neagră.
Strigîndu-ți numele
răspundea ultimul mort, chemîndu-te.
Erai o mare durere: ai fi putut
să-ți tai pielea lăsînd să picure
sarea zorilor peste carnea vie, alinîndu-ți durerea...
Întîlneai cerul în apa stătută
din urmele copitelor, ale șenilelor.
Dormind lîngă șanțuri, tîrîndu-te prin noroaie,
agonizînd între pernele zăpezii
stelele îți înghețau umerii și visele.
Nu departe de tine
se aflau cei ce nu ți-au fost niciodată dușmani.
Cînd ei ți-au întins mîinile

te-ai ridicat ca un tînăr copac
după trecerea vîntului.
Asemeni unei trîmbițe de aur
soarele anunța înfrîngerea fascismului.
Se întorceau și cocorii. Și anii au trecut... Acum
ții altă armă în mînă:
mistria simplă, de tablă.

Îți amintești: totul s-a întîmplat așa...
Azi începe o zi ca oricare alta:
împăcată și dreaptă.
Înainte de începerea lucrului
privești clădirile din față, zidurile
înălțate de tine.
Ieri, cu o lună în urmă:

Întinerit
cu arma ta adevărată, mistria arginție
urci schelele salutînd orașul trezit din somn.

Privighetoarea anilor tăi
cîntă oprindu-se pe umărul puternic.

Petre Stoica

RĂDĂCINILE

CAP. XXIV.

IOVCA (I)

După mai puțin de cinci minute, gîfîind și cu trupul plin de mușcături care singerau, omul despuiat se prăbuși. Cîinele lup i se așeză alături, în patru labe, și începu să-i lingă singele de pe spinare. Omul despuiat se tîri șerpește pînă lîngă inspectorul Grunz se ridică în genunchi, împreună mîinile a rugăciune și spuse plîngînd:

— Iertați-mă, domnule... Iertați-mă, boierule!

— Nu e vorba acum de iertare. E vorba dacă ești hotărît să ne spui tot ceea ce știi despre comuniști sau ești hotărît să taci. Dacă ești hotărît să mărturisești, sîntem gata să te interogăm. Dacă vrei să păstrezi tăcerea ori să încerci să ne păcălești, spunîndu-ne că nu ești comunist și că nu știi nimic, o să continuăm goana, iar Mox, care își cunoaște bine meseria, nu o să se mai joace cu tine, ca pînă acum, ci o să te sfîșie, pur și simplu. Noi știm tot ce trebuie să știm și despre tine și despre ceilalți. Ne-ar face deci plăcere să te încăpățînezi și să taci. I-am da satisfacție lui Mox lăsîndu-l să te mai fugărească, ba chiar să te sfîșie de-a binelea. Dar ca nu cumva să-ți închipui că sîntem oameni lipsiți de omenie, îți dăm posibilitatea să scapi de colții lui Mox. Așa că, dă-i drumul, vorbește, cîntă...

Dragalina Farcaș era plin de singe și de sudori. Colții cîinelui lup îl speriaseră și-i ciuruiseră pielea. Aergarea înfricoșătoare îl istovise. Faptul că se găsea gol-pușcă în fața și în puterea unor oameni care puteau să se joace cu viața lui, să i-o lase sau să i-o ia, îl demoraliza. Înțelesese din cuvintele lui Grunz că mai fuseseră arestați și alți comuniști. Poate că Grunz minți atunci cînd îi spusese că toți ceilalți arestați vorbiseră. Dar poate că unii tot mărturisiseră cîte ceva. El, Dragalina Farcaș, nici nu făcuse cine știe ce isprăvi. Fusese primit printre comuniști cu puțin timp în urmă, asistase la cîteva ședințe la care se analizase situația politică internă și externă și, în epoca în care se prăbușise Cehoslovacia, lipise noaptea, pe ziduri, împreună cu alții, manifeste... Mai departe... Mai departe, cu mintea răvășită pe care o avea, nu-și mai amintea nimic.

— Întrebați-mă, domnule, cam ce doriți să aflați de la mine.

Landră prinsese zgarda cîinelui de curelușă. Orbescu se așezase la masa să scrie.

— Landră, Pocal, Găman, puteți pleca.

— Să trăiți, domnule inspector.

Plecaseră luîndu-l cu ei și pe Mox. Grunz se așeză și el pe scaun și întrebă:

— Cum te cheamă?

— Cum v-am mai spus, domnule inspector, Dragalina Farcaș.

— Bine, bine, asta știu eu. Dar comuniștii ceilalți, tovarășii tăi, cum îți ziceau?

— Îmi ziceau... Îmi ziceau tovarășul Hurmuz.

— De ce îți ziceau așa?

— Nu știu... Dar pentru că tot trebuiau să-mi zică într-un fel, îmi ziceau Hurmuz.

— Cîți ani ai?

— Treizeci și doi.

— Unde te-ai născut?

— La... La Oravița...

— Profesiunea?

— Funcționar la poștă.

— Cîte carte ai învățat?

— Patru clase de liceu...

Inspectorul Grunz căscă gura și se prefăcu lăsîndu-l pe Farcaș să creadă că se miră grozav de mult:

— A!... Care va să zică tu nu ești muncitor?

— Nu sînt muncitor.

— A!... Auzi, Orbescule? El nu e muncitor. Dragalina Farcaș nu este muncitor!...

— Aud, să trăiți, domnule inspector.

— A!... Auzi, Orbescule? Care va să zică, dumnealui e intelectual... Ca dumneata... Ca dumneata, Orbescule. Și chiar ca mine, Orbescule. Cu dumnealui se schimbă calimera, Orbescule... Se schimbă calimera.

— Da, domnule inspector. Dacă e intelectual, cu dumnealui se schimbă calimera.

— Îmbracă-te, domnule Farcaș. Scoală-te și îmbracă-te, domnule Farcaș. Și scuză-ne, domnule Farcaș. N-am știut că ești intelectual, domnule Farcaș...

Dragalina Farcaș se ridică, își puse izmenele, cămașa, pantalonii, haina. Se încălță. Se pipăi la git. Spuse:

— Să mă scuzați, mi-au luat cravata.

— Nu face nimic, zise Grunz. O să ți se dea înapoi și cravata.

Îi arătă un scaun

— Ia loc, domnule Farcaș.

— Mulțumesc... Mulțumesc.

Îi întinse cutia de țigări și chibriturile.

— Poate vrei să fumezi, domnule Farcaș. După atîtea zile de abstinență...

— Mulțumesc... Mulțumesc... Sînt fumător pătimaș... pătimaș...

Grunz sună. Băiatul cu cap de vulpe se arătă în deschizătura ușii.

— Cafele.

— Cîte?

— Trei.

Capul de vulpe se miră.

— Nu te mai mira, dobitocule. Vino repede cu trei cafele. Acum e cazul.

La capătul a trei zile și trei nopți în care nu mîncase și nu băuse nici măcar o picătură de apă, nimic nu-i putea face mai rău lui Dragalina Farcaș decît țigara. Fumul îl ameți și i se păru că întreaga odaie, cu Grunz și Orbescu, cu masă și scaune, se clatină ca o corabie prinsă de furtună, pe mare.

— Vezi, Orbescule? Vezi ce greșeli facem? Dumnealui e un intelectual... Un intelectual ca dumneata. Ca dumneata și chiar ca mine. Și noi... Auzi, Orbescule? Noi ne-am pertat cu dumnealui ca și cînd ar fi fost un simplu muncitor. Vai! Vai! Înțelegi, Orbescule? Dacă s-ar afla, am fi dați afară din slujbă, Orbescule. Am fi aruncați pe drumuri, Orbescule...

— Vai! Vai! [illegible] inspector! Vai! Vai!

Băiatul ciung și cu cap de vulpe aduse cafelele și paharele cu apă și plecase.

— Servește-te, domnule Farcaș.

— Mulțumim... Mulțumim...

Băuse întîi paharul de apă, pînă la fund, din cîteva sorbituri. Caleaua o băuse legumînd o ca să i se pară că e mai multă și-l satură, cu toate că fusese ispitit s-o dea peste cap dintr-o dată. Inspectorul Grunz îl întrebă direct, ca și cum ar fi fost bine stabilit că Farcaș e comunist și că s-a hotărît să răspundă deschis asupra oricărei chestiuni care i s-ar fi pus:

— Ascultă, domnule, dumneata ești om subțire, cu carte. Ce dracu te-a îndemnat să te înhăitezi cu comuniștii?

— Să vă spun drept, domnule inspector, nici eu nu prea știu.

— Ei! Asta e! Cum nu știi? Trebuie să știi. Nu se poate să nu știi, domnule Farcaș. Nu admit să nu știi, domnule Farcaș. Un om ca dumneata, cu carte...

— Trăiesc singur. N-am nevastă. N-am copii... M-au prins în mreje. Că noi trebuie să luptăm, să-l scăpăm pe om de exploatarea omului... Că noi trebuie să facem o țară nouă... Dar cîte nu mi-au auzit urechile...

— De la cine?

— O să vă spun și de la cine.

Rămase un timp pe gînduri. Își aduse aminte că îi făgăduise lui Todută ca în caz de cădere să nu spună nimănui nimic, orice s-ar întîmpla, să nu trădeze nici un nume. Îl ustura pielea mușcată și mursecată pe care se usca sîngele și i se păru că-l vede din nou, în fața lui, pe Mox, rînjind, cu colții ascuțiți.

— Mă întrebați de la cine am auzit ce-am auzit. Dar ce? Dumneavoastră nu știți, domnule inspector? Dumneavoastră trebuie să le știți pe toate.

— Le știm, fără îndoială, pe toate. Dar vrem să le mai auzim și de la dumneata. Așa e obiceiul...

— Vedeți, domnule inspector, ei au știut să trezească în mine dorința de a lupta, de a acționa. Mai era la mijloc și misterul. Totul se făcea în taină, noaptea. Nu mi-am imaginat niciodată că o să cad, că o să fiu închis, lipsit de pîine și de apă, bătut... Și dat pe colții...

— Pentru dezbrăcat, pentru Mox și chiar pentru cele trei zile și trei nopți de post, te rugăm să ne scuzi. Dar de unde era să știm noi, nene, că dumneata ești de-ai noștri, cărturar? Organele inferioare nu ne-au informat.

Pe Dragalina Farcaș îl ustura și-l durea carnea ruptă de mușcături. Îl durea și-l ustura pielea pe care abia se usca sîngele. Spuse totuși, încet:

— Nu face nimic, domnule inspector. Sper să-mi dați un medic să-mi îngrijească rănile, să nu mă mai doară, nu pot suporta durerea. Vreau să mi se vindece rănile mai repede, să uit tot ce-am pătimit.

— Negreșit, domnule Farcaș, spuse Grunz generos. Negreșit. Chiar în noaptea aceasta. Și... Și o cameră caldă cu pat o să-ți dăm. Și... Și mîncărică... Și băuturică... Și... Și țigări dacă dorești...

— Mulțumim... Mulțumim.

— Orbescule...

— Da, să trăiți, domnule inspector...

— Să ai grijă de domnul Farcaș. Odaie. Pat. Căldurică. Mîncărică. Băuturică. Tot ce-i poftește inima... Și doctor.

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector.

Băiatul ciung și cu cap de vulpe îl aduse ceai fierbinte, chiflе albe, unt. Farcaș își reveni, căpătă mutră veselă, fericită aproape. Grunz și Orbescu băură cafele mari să-și alunge somnul. Viscolul reîncepuse, vuia în obloane și umplea iarăși străzile și ulițele orașului maramureșean cu zăpadă.

— Ia spune-ne, prietene, zise Grunz, atunci cînd te-ai încurdășit cu comuniștii și cînd ai început să faci politică secretă cu ei, nu cumva te-ai gîndit ca în viitor, în cazul în care ar veni comuniștii la putere, să ajungi ministru sau, cum se spune la bolșevici, comisar al poporului la poștă sau la un alt departament? A? Gîndește-te bine și zi-ne adevărul.

Dragalina Farcaș zîmbi, îi ceru inspectorului Grunz voie să-și mai aprindă o țigară din pachetul de pe masă.

— Poftim. Și două, dacă îți face plăcere.

— Mulțumim... Mulțumim... Sînt un pătimaș al tutunului...

Trase cîteva fumuri. Spuse:

— Ar însemna să vă mint dacă n-aș recunoaște că aveți dreptate! M-am gîndit și la o astfel de eventualitate.

— Dacă aveai în cap visuri de mărire — îndreptățite, desigur, îndreptățite — de ce n-ai făcut politică cu... național-țărăniștii... ori cu... liberalii ori cu... gogo-cuziștii... sau cu oricare alți politicieni în afară de comuniști?

Dragalina Farcaș uită de carnea care îl durea și de pielea care îl ustura și rise de-a binelea.

— Parcă dumneavoastră nu cunoașteți partidele acestea! La național-țărăniști n-aș fi avut loc de nepoții domnului Maniu și ai domnului Mihalache. La liberali n-aș fi avut loc de fiii și de nepoții vechilor fruntași. Goga-Cuza! N-au avut niciodată un partid serios. De altfel s-a și văzut. Au guvernat patruzeci de zile... Bine a făcut regele că a desființat partidele acestea și și-a făcut partidul său...

— De ce nu te-ai înscris în partidul regelui, să-l susții, ca orice bun romîn, pe majestatea-sa?

— Ba m-am înscris. M-a înscris din oficiu dirigintele poștei ca pe toți ceilalți funcționari ai statului...

— Nici în partidul acesta nu aveai șanse?

— Nu, domnule inspector. În posturile mari, cum vedeți și dumneavoastră, majestatea-sa a pus tot vechi politicieni.

— Pentru că aceia știu să guverneze, domnule Farcaș. Domnul Tătărăscu... Domnul... Domnul...

Grunz înșiruî o sumedenie de nume unele mai simandicoase decît altele.

Dragalina Farcaș înclină capul:

— De! Cam așa e.

— Pe Gavril Todută îl cunoști?

— Îl cunosc.

— Te-ai văzut de multe ori cu el?

— M-am văzut de cinci-șase ori.

— Unde?

— La Marișca Balint.

— Așadar o cunoști și pe Marișca Balint?

— O cunosc. Din pricina ei mi s-a tras pocinogul.

— Cum? Cum vine asta?

— Să vedeți, domnilor. Așa cum v-am mai spus, eu sînt becher. Nu m-am însurat și nici nu m-am gîndit la însurătoare. Iei nevastă, trebuie să ții casă. Nevasta costă. Casa costă. Mai vin și copiii. Costă și copiii. De unul singur e mai ușor. Leafa e leafă. O iei la capătul lunii. Ajunge? N-ajunge?

Grunz spuse:

— Da, da... Ai dreptate. Casa costă. Nevasta costă. Copiii costă. Leafa n-ajunge. Dar dacă ești bărbat, ai totuși nevoie de femeie. Mă înțelegi, nu? Ești bărbat, nu?

— Cum v-am spus, din cauza aceasta mi s-a tras tot pocinogul în care mă aflu astăzi.

— Adică din cauza femeilor.

— Da, din cauza femeilor. Eu sînt om ordonat, domnule. Om ordonat. Așa am fost eu croit, om ordonat...

— Om ordonat!... Și te-ai apucat să activezi într-un partid care urmărește să schimbe ordinea socială, să strice ordinea noastră de azi, să ne schimbe țara.

— A fost greșeala mea... Și... Cum vă spuneam, și cum spuneați chiar dumneavoastră acum, om tînăr, aveam și eu nevoie de femeie, nu ca alții, mereu, ci cam o dată la lună.

Grunz izbucni în rîs:

— O dată la lună? Așa rar? Auzi, Orbescule, auzi? Om tînăr! Și avea nevoie de femeie numai odată la lună... Noi doi... Hehe!... Ehehe!...

— Dumneavoastră, să trăiți, domnule inspector...

— Lasă, lasă... Nu intra în confidențe, Orbescule... Nu e bine niciodată să intri în confidențe...

— Nu intru, să trăiți, domnule inspector...

— Ascultă, domnule Farcaș, întrebarea pe care vreau să ți-o pun nu are nici o legătură cu activitatea dumitale politică subversivă. Ți-o pun de la bărbat la bărbat.

— Vă rog s-o puneți, domnule inspector. Vă rog s-o puneți chiar dacă are legătură cu...

— Cu ce fel de femei aveai raporturi? Și... Și cum ajungeai să le vînezi?

— Cu femei de serviciu... Ori cu lucrătoare. Le pîndeam... Le vorbeam... Unele mă repezeau ori mă ocărau... Altele... Altele îmi cedau. Le făgăduiam că mă însor cu ele. Femeile, în general, cred astfel de palavre. Așa am ajuns s-o cunosc pe Marișca Balint.

— Te-ai legat și de Marișca Balint?

— Da. M-am gîndit că fiind văduvă — o vedeam totdeauna singură cînd se întorcea de la fabrică — și nițeluș trecută, o să-mi cedeze ușor și n-o să mă coste mare lucru.

— Spune... Spune mai departe. E interesant... E chiar foarte interesant.

— Mai bine n-ar fi fost, domnule inspector... Mai bine n-ar fi fost... Am pîndit-o, cum aveam obiceiul, pe cînd se întorcea de la fabrică. I-am dat bună-seara, am intrat în vorbă cu ea. La început s-a ferit. Credea probabil că sînt de la poliție... Dar, după ce am stat cu ea de vorbă de cîteva ori, a acceptat să se plimbe cu mine, ba chiar să meargă cu mine la cinematograf. Nu mi-a cedat. Dar eu tot stăruiam. Mă ambiționasem. Marișca Balint îmi vorbea. Încerca să mă facă om de treabă. O ascultam. Mă prefăceam că-i dau dreptate ba chiar că am devenit alt om, așa cum îi plăcea ei. I-am căpătat încrederea. Peste un an au început, ea și cu Minu Uibaru, să mă cheme la unele din întîlnirile lor, nu la toate, pentru că — bănuiam — mai aveau loc între ei și întîlniri la care nu mă chemau...

— Ți-ai dat seama în ce intri?

— Da. Mi-am dat seama.

— Afișe ai împărțit prin oraș?

— Am împărțit și afișe. Am împărțit și „Scînteia"...

— Ai devenit membru de partid?

— Nu. Încă n-am devenit. Nici pînă azi nu am devenit. Se pare că se opunea Todută. Ori așteptau să mă mai încerce. Nu știu.

— Dar ai spus că ești de cîtva timp comunist.

— Da. Cam de un an m-am tot întîlnit cu ei. Le-am zis tovarăși și mi-au zis și ei mie tovarășe... Dar primirea mea în partid o tot amînau.

— Și nu aveai cîndă pe ei din cauza aceasta?

— Ba aveam. Însă îmi propusesem să fiu plin de răbdare. Să aștept oricît de mult. Întrasem în horă, trebuia să joc. Speram că va veni partidul la putere... Dacă nu acum, mai tîrziu...

— În afară de Marișca Balint, de Uibaru și de Gavril Todută mai cunoști vreun comunist?

— Îl mai cunosc pe Oroș. După față am mai cunoscut și pe alții însă nu și după nume. Aveau obiceiul să-și ascundă numele ori să umble cu nume de împrumut pe care și le schimbau mereu.

— Orbescule...

— Da, să trăiți, domnule inspector...

— Să-i dai domnului Farcaș hîrtie, condei și cerneală și să scrie negru pe alb tot ce știe. Îl mai ajuți dumneata să-și aducă aminte de tot și să nu se încurce. Mă duc. Sînt obosit, obosit...

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector.

Dragalina Farcaș îl rugă:

— Nu s-ar putea, domnule inspector, întîi să mă odihnesc cîteva ore și să scriu pe urmă? Și eu sînt obosit.

— Nu. Trebuie să scrii acum, negru pe alb, tot ce știi, și clar, cît mai clar...

Ajunsă la Condor, Rafira se opri să se odihnească o lecuță la circiuma lui Gelu Ford, bău un sfert de palincă să mai prindă puteri și răspîndi știrea că fiul ei Licu a fost într-adevăr arestat la Satu Mare. Ținu fruntea sus, mîndră, de parcă fiul ei ar fi devenit peste noapte împărat. Zise:

— Licu n-a făptuit nici o nelegiuire.

— Atunci pentru ce l-au arestat? întrebă Gelu Ford. Ce bănuială apasă asupra lui?

— Pe Licu îl bănuie că s-ar fi făcut comunist.

— Atunci o să fie greu pentru el, femeie, și n-o să fie ușor nici pentru dumneata.

— N-o să fie ușor. Știu. N-a fost ușor pentru mine nici atunci cînd mi l-au spînzurat pe Balc. Licu trăiește. Am nevoie de bani pentru proces. Trebuie să-i iau fiului meu avocat, să-l apere.

Gelu Durdun era om umblat prin lume. Cunoștea multe și se pricepea la de toate. În căutarea pîinii și a norocului ajunsese pînă în America și cîțiva ani lucrase în uzinele Ford din Detroit unde se găseau o sumedenie de romîni ardeleni. Poate că ar fi rămas acolo pentru totdeauna, ca mulți alții, dacă nu s-ar fi iscat pe lume întîiul război mondial și Statele Unite nu s-ar fi prins și ele, mai către sfîrșit, în cumplita încăierare. Gelu Durdun, tînăr în putere, a îmbrăcat atunci uniformă americană, a trecut oceanul și s-a bătut în Flandra cu nemții. După sfîrșitul războiului i s-a făcut dor de munții Maramureșului pe care îi colindase cu piciorul, și de Condor. S-a întors acasă și cu ce încropise în anii de muncă și de război deschisese circiumă. Nu se îmbogățea și nu sărăcea. Ghișteiga, în ținutul cu săteni golași, cît să trăiască fără să ducă lipsă. Pentru că ostenise la Ford și mai ales pentru că în primii ani după ce se întorsese în sat povestise o mulțime de întîmplări în care numele fabricantului de automobile era amestecat, sătenii îl porecliseră Ford și se obișnuiseră să-l numească Gelu Ford.

— Să-i iei avocat! Un om care a căzut în ghiarele autorităților are nevoie de avocat, ca să se descurce. Dar în cazul de față, eu știu ce aș putea să-ți spun? Nu aș vrea să-ți mîhnesc inima, însă s-ar putea ca fiul dumitale nici să nu ajungă la proces dacă e bănuit că s-a făcut comunist. Pe comuniști, de cele mai multe ori, îi omoară în bătăi la cercetări ori îi fac scăpați de sub escortă și-i împușcă.

Rafira nu se miră de spusele lui Gelu Ford. Zise:

— Poate că totuși pe fiul meu nici nu au să-l omoare în bătăi, nici nu au să-l împuște. Îmi spune inima că fiul meu suferă, dar că o să trăiască. Am nevoie de bani pentru proces.

— Bani nu-ți dă nimeni pe gratis, femeie. Asta o știi tot atît de bine ca și mine.

— Apăi că nu vreau să întind mîna. Vînd vacile și dacă n-o să-mi ajungă banii vînd și casa. Numai să găsesc cumpărător pentru casă și pentru ocol. Cum trec mulți drumeți pe la dumneata, dă zvon în munți, domnule Ford. Poate s-o găsi careva să-mi cumpere casa și ocolul.

În munți, la Condor, nu avea nimeni, mai ales la vreme de iarnă, atîția bani să cumpere două vaci, cu atît mai mult o casă veche, de lemn. Zvonul, răspîndit cu hîrnicie de Gelu Ford, nu îndemnă pe nimeni la cumpărare.

A așteptat Rafira, ca pe ghimpi, cîteva zile pînă s-a mai potolit viscolul, și-a luat vacile de curm, a pornit-o la vale și-a apucat drumul orașului. Le-a vîndut, aproape fără să se tocmească, la tăiere. Cu banii legați în ștergar a sunat la ușa domnului avocat doctor Claudiu Pap.

— Ai venit, femeie?

— Am venit, domnule avocat doctor.

— Poftim,

Avocatul doctor a numărat banii, a îndreptat hîrtiile mototolite, le-a așezat frumos, chilă, le-a pus în birou.

— Ajunge, domnule avocat doctor?

— Deocamdată ajunge. Pentru mai tîrziu, vom vedea. Trebuie să ung multe uși, să nu scîrțîie. Puțini bani îmi vor rămîne pentru osteneală.

— Ați aflat ceva despre fiul meu, domnule avocat doctor?

— Am aflat. E bine, sănătos. Se pregătește procesul.

— Pot să am o nădejde?

— Am să ți-l scap cu viață.

— Mulțam dumitale, domnule avocat doctor, și slavă lui Dumnezeu.

Lui Minu Uibaru i-au smuls unghiile de la degete cu cleștele. Minu Uibaru a tăcut ca pămîntul. Pe Marișca Balint au chinuit-o în chip și fel subinspectorul Orbescu și ajutoarele lui, Landră și Pocal. Trupul lui Gavril Todută a fost schimbat într-o masă informă de carne în cursul unei singure nopți. La sfîrșitul a trei zile și trei nopți, în care fusese și ea ținută, ca și ceilalți, la întuneric, singură, fără apă și fără pîine, Iovca Silef a fost chemată în biroul inspectorului Grunz.

— Găman!...

— Da, să trăiți, domnule inspector...

— Dispari...

— Am dispărut să trăiți, domnule inspector.

Iovca Silef aștepta lîngă ușă în picioare. Inspectorul Grunz o privea și cu cît o privea mai bine cu atît ochii lui creșteau a mirare și buzele i se fugiuiau. Niciodată pînă atunci nu-i căzuse în mîini o făptură atît de proaspătă și de luminoasă. Fata era înaltă și zveltă, cu ochii mari, albaștri, și păr lung, șaten, acoperit pe jumătate cu un cimber de lînă, gros. Pantofii îi erau scîlciați, paltonul de dimie, vechi și boțit. Dormise, dacă se apropiase cumva somnul de ea, îmbrăcată, în celula aceea întunecoasă.

— Scoate-ți paltonul.

Fata se dezbrăcă de palton și-l ținu în brațe.

— Pune-l în cuier.

Fata atîrnă paltonul în cuier.

— Plimbă-te.

Fata rămase încremenită pe loc. Grunz crezu că fata ori nu l-a înțeles ori nu a auzit ce spune. Rosti încă o dată porunca, însă tare și răspicat:

—Plimbă-te! Plimbă-tă prin odaie.

— De ce să mă plimb?

— Cum de ce să te plimbi? Dacă eu ți-am poruncit să te plimbi, trebuie să te plimbi.

— Dar cine sînteți dumneavoastră? Și pentru ce îmi porunciți dumneavoastră mie?

Grunz nu se înfurie. Nici măcar nu se supără. Atîta prostie adunată la un loc cu atîta naivitate ori poate cu atîta copilărească viclenie îl făcu să rîdă.

— Prostuțo! Eu sînt stăpînul tuturor oamenilor care se află în arestul nostru. Trebuie să faci tot ce-ți poruncesc eu... Altfel...

Se duse lîngă fată și îi șopti cu voce de amorez:

— Voiam să te plimbi prin odaie ca să văd cum îți legeni trupul subțire.

— Și pentru asta ați pus să fiu arestată? Pentru asta ați poruncit să fiu ținută în frig și la întuneric, fără un picușor de apă, trei zile și trei nopți?

Cu aceeași voce de crai experimentat și sigur de sine, Grunz răspunse:

— Nu pentru asta te-am arestat ci pentru cu totul altceva. Tu știi tot așa de bine ca și mine pentru ce ai fost arestată... Da, da... Degeaba încerci să te faci că nu pricepi. Pricepi, prostuțo, pricepi...

— Nu știu. Și nici măcar nu pot să-mi închipui.

— Să nu mă mai întrerupi altă dată cînd vorbesc.

— N-am să vă mai întrerup.

— Te-am arestat pentru că ești comunistă.

— Nu sînt comunistă.

— Iar m-ai întrerupt, prostuțo. Pentru asta ar trebui să-ți rup urechile.

— N-am să vă mai întrerup.

— Aproape toți comuniștii pe care îi arestăm spun, la început, că nu sînt comuniști. Mai pe urmă, după ce îi strîngem nițeluș cu ușa, mărturisesc tot. Ai înțeles?

— Am înțeles. Însă nu-mi dau seama pentru ce îmi spuneți mie toate poveștile acestea.

— Cunosc placa: „Nu știu. Nu înțeleg"...

Grunz se apucă să-i dea ocol. Se opri și o privi în față. Se opri și o privi din profil. Se opri și o privi din spate. Se așeză la birou și arătîndu-i un scaun o pofti să ia și ea loc. Își mușcă mustața groasă, scurpă firele de păr care îi rămăseseră între buze și zise:

— Ascultă, prostuțo, ai optsprezece ani?

SÎNT AMARE

— Îi voi împlini peste cîteva zile.
— Și... zici că ești din Dobrogea?
— Da, din Dobrogea... De lîngă Dunăre, de la Cosui...
— Și ce sînt părinții tăi?
— Țărani. Se mai ocupă și cu pescuitul pe Dunăre...
— Nu prea semeni tu a țărancă, dar, în sfîrșit, să zicem. Și... pentru ce ai plecat de acasă?
— Eram mulți copii în casă, nouă, și nu ne ajungea mîncarea...
— Și ai plecat de la Cosui ca să cauți de lucru tocmai în Maramureș?
— Da...
— De ce nu te-ai dus la București?
— Toată lumea săracă se duce la București după lucru. M-am gîndit că aici aș putea găsi mai ușor.
— Și ai găsit?
— Nu. Dar dacă nu mă arestați, femeia aceea la care am fost aflată m-ar fi dus la fabrica de cherestea. Aș fi găsit de lucru, aș fi muncit și mi-aș fi cîștigat și eu pîinea...
— Părinții tăi sînt bulgari?
— Bulgari...
— Și de cunoscut, cum ai cunoscut-o pe Marișca Bălint?
— Poate că v-o fi spus și ea...
— Nu ne-a spus nimic. De fapt, nici nu am întrebat-o.
— Am cunoscut-o pe stradă...
— Pe ce stradă?
— Nu cunosc orașul, că nici nu m-ați lăsat să-l cunosc, ați trimis să mă aresteze. Nu știu cum se numește strada.
— Bine. Nu știi pe ce stradă. Abia venită în oraș, nu aveai cum să-l cunoști. Admit, deși aș putea să nu admit. Admit, nu pentru că te cred. Admit pentru că ai ochi frumoși iar mie îmi plac ochii tăi. Și pentru că ai ochi frumoși, iar mie îmi plac ochii tăi frumoși, o să admit eu multe lucruri pe care altfel nu le-aș admite nici în ruptul capului.

Iovca se ghemui toată în scaun. Gîndi că poate ar fi fost mai nimerit pentru ea dacă ar fi bătut-o și-ar fi călcat-o în picioare. Bănui cam ce-o să se întîmple cu ea și o cuprinse frica și sila.

— Taci, prostuțo? Te-ai speriat, prostuțo? Nenea Grunz are putere. Putere nemărginită are nenea Grunz. Dacă vrea, nenea Grunz sună. Și apare în ușă Găman. Dacă vrea, nenea Grunz îi poruncește lui Găman să-ți smulgă părul. Și Găman, care atîta așteaptă, la porunca lui nenea Grunz, îți smulge părul și te lasă cheală, prostuțo. Nenea Grunz, dacă vrea, îi poruncește lui Găman să-ți cresteze pielea și să umple crestăturile cu sare. Și Găman ascultă porunca lui nenea Grunz. Îți crestează pielea și umple crestăturile cu sare. Nenea Grunz are putere, putere mare. Nenea Grunz poate să-i poruncească lui Găman să te omoare. Și Găman, ca să-i facă plăcere lui nenea Grunz, te omoară. Îți suceșe gîtul ca la o vrabie și te omoară. Auzi?

— Cheamă-l pe omul acela, domnule, și poruncește-i să mă omoare.

— Prostuțo, prostuțo!... Cum te-am văzut mi-am dat cu socoteala că ești o prostuță. De ce să-i dau lui Găman ordin să te chinuie ori să te omoare? Dacă va fi cazul — nu-ți pierde nădejdea — am să-i dau ordin întîi să te chinuie, apoi să te omoare. Auzi, prostuțo? Auzi? Dar tu îmi placi mie. Și pentru că îmi placi mie, în loc să-i dau ordin lui Găman să te chinuie, am să-i dau ordin lui nenea Grunz să te iubească. Și tu dacă o să fii drăguță și-o să-l lași pe nenea Grunz să te iubească, nenea Grunz o să fie fericit. Iar cînd nenea Grunz e fericit, nenea Grunz e bun ca pîinea lui Dumnezeu. Auzi, prostuțo? Ah! Doamne!... Dacă tu o să fii drăguță și la rîndul tău o să-l iubești nițeluș pe nenea Grunz — prostuțo, prostuțo, — nenea Grunz n-o să te implice în proces, o să-ți dea drumul și... și...

— Cheamă-l pe omul acela, domnule, și poruncește-i să mă omoare.

Grunz începu să se plimbe nervos prin odaie. Se plimbă... Se plimbă... Iovca îl urmări cu ochii, temîndu-se că dintr-o clipă în alta omul în puterea căruia se afla, se va repezi asupra ei și o va sfîrîma.

— Uite cum ești! Uite cum ești, prostuțo... Eu îți ofer dragostea mea... dra-gos-tea mea și scăparea... scăpa-rea... Și tu... Prostuțo... Prostuțo...

Scoase o batistă cadrilată din buzunar și-și șterse sudoarea care îi izvorîse pe frunte și pe obraji, apoi spuse închinîndu-se, ca un drept-credincios, cu cruci mari:

— Iartă-mă, Doamne... Iartă-mă, Doamne... Dar am s-o brutalizez... Trebuie s-o brutalizez.

Se duse lîngă fată și-i mîngîie părul.

— Te rog, nu mă sili să te brutalizez... Te rog, prostuțo, te rog...

Iovca îi alungă mîna, sări de pe scaun și se ghemui într-un colț. Întărîtat, Grunz se duse lîngă ea și-i izbi gura cu dosul mîinii. Buzele fetei plesniră. O năpădi sîngele. Vederea sîngelui îl întărîtă și mai mult pe Grunz. Îl aruncă cimberul jos, își înfipse mîna în părul ei și o tîrî în mijlocul odăii. O frînse și o culcă pe covor. Iovca încercă să se apere și-i gherăi aproape obrazul. Grunz îi stîlci sub el și-i trînti cîțiva pumni în cap. Fata leșină. Grunz încercă s-o trezească. Nu izbuti. Doborît de neizbîndă îl chemă pe Găman. Îi porunci:

— Ia-o. La spianre.

Găman rînji.

— Să nu te atingi de ea. Auzi? Te omor dacă te atingi de ea.

Rînjetul lui Găman se stinse.

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector. O duc la spinare. Ca pe Maica Domnului.

Se trezi tîrziu, în întuneric. Pipăi podeaua de ciment și zidul și-și dădu seama că se afla în aceeași odaie subterană din care o luase Găman ca s-o ducă, la lumină și la căldură, în biroul inspectorului Grunz. O durea trupul întreg de parcă i-l sfîrtecase cineva cu cuțitul. Vorbise? Își aminti tot ce se întîmplase cu ea pînă în momentul în care leșinase. Nu avusese cum să vorbească. Îi fu silă de carnea ei, de straiele pe care le purta, de sufletul ei chiar îi fu silă. Manifestele nu le găsiseră la Marișca Bălint. Manifestele fuseseră aproape toate împrăștiate. Dacă ar fi plecat din oraș cu o zi înainte, ei nu i s-ar fi întîmplat nimic. Dar celorlalți? Ceilalți tot ar fi căzut. Nu ea fusese cauza căderii. Dacă o arestaseră pe Marișca Bălint și pe ea, Iovca Silef, probabil că-i mai arestaseră și pe alții... Iovca Silef... Se obișnuise cu acest nume. Numele ei adevărat... Poate că pînă la urmă... Nu poate, ci sigur, pînă la urmă o vor identifica și atunci... Atunci, ce? Aveau s-o mai bată. Aveau s-o mai schingiuiască. Aveau s-o implice în proces, s-o condamne, s-o trimită la închisoare. Închisoarea! În definitiv și închisorile tot pentru oameni erau făcute. Țara era plină de închisori. Și în închisori, afară de deținuții de drept comun, trăiau sute și mii de tovarăși și tovarășe. Poate că acolo, în închisori, se afla tot ceea ce avea partidul mai bun, tot ce avea țara mai curajos și mai cinstit...

N-o chema Iovca Silef. Nu era din Cosui. Nu văzuse niciodată satul Cosui. Nu cunoștea pe nimeni la Cosui... Satul ei se afla nu lîngă Dunăre ci lîngă mare. Un sat în aparență ciudat. Trăiau în el bulgari și turci, tătari și romîni și, de cîțiva ani, trăiau în satul lor și coloniști aduși din Macedonia... Marea se întindea cît vedeai cu ochii. Uită că e iarnă. Uită că viscolul vuiește și umple orașul de zăpadă. Dori să treacă pe lîngă biserică, apoi pe lîngă moscheie, să ajungă la țărmul mării, să arunce straiele vechi și să se azvîrle în mare, să înoate, să înoate...

Scîrți cheia în broască. Auzi glasul lui Găman:

— Hai sus, fată. La confruntare...

Oroș întinse mîna în sus. Păianjenul pogorî. Oroș își retrase mîna. Suflă ușor asupra păianjenului. Păianjenul începu să se legene așa cum se legăna el, Oroș, atunci cînd îl șpînzuraseră cu picioarele în sus și cînd Grunz și Orbescu jucaseră mingea cu capul lui. Păianjenul se obișnuise cu omul și-i plăcea jocul. Cînd aerul stătut al mansardei se potoli și păianjenul încetă să se legene, Oroș îi vorbi:

— Măi, Burticosule, măi. Și eu stau la închisoare și tu stai la închisoare. Numai că eu știu că stau la închisoare și tu nu știi că stai la închisoare, măi, Burticosule, măi. Am avut o dragoste, măi, Burticosule... Și dragostea mea m-a înșelat, măi Burticosule. Și dragostea mea m-a trădat, măi Burticosule, și i-a cerut lui Grunz să mă omoare, măi Burticosule. Tu știi ce e moartea, măi Burticosule? Nu știi. Tu știi ce e dragostea, măi Burticosule? Nu știi?

Păianjenul se ridică pînă în dreptul ochilor lui Oroș.

— A!... Vrei să-mi spui că știi ce e moartea? Poate că știi. De fapt, tu ești un fel de Grunz. Întinzi plasa. Și în plasa ta se prind muște. Și tu te repezi asupra lor și le ucizi. Da. Burticosule! De fapt tu ești un fel de Grunz.

Aerul stătut al mansardei se clătină. Păianjenul pendulă. Pogorî. Urcă. Se opri în dreptul frunții lui Oroș.

— Vai!... Te-am calomniat, Burticosule. Iartă-mă, Burticosule, că te-am asemuit inspectorului. Tu ucizi ca să mănînci. Dar Grunz schingiuie și pentru plăcerea lui, ucide și pentru plăcerea lui. Tu, Burticosule, ai venit pe lume păianjen. Și legea vieții te-a învățat să ucizi muște pentru a viețui. Grunz!... Grunz a venit pe lume om. Grunz putea să trăiască din muncă. Dar Grunz nu a vrut să trăiască din muncă. Grunz a vrut să trăiască din schingiuiri și din ucideri... Ai dreptate, Burticosule. Iartă-mă, Burticosule.

Păianjenul pogorî în dreptul gurii lui Oroș.

Omul își ținu răsuflarea. Se gîndi... Se gîndi... Spuse:

— Te-ai oprit în dreptul gurii mele. Burticosule. În dreptul buzelor mele te-ai oprit, Burticosule.

Păianjenul pendulă pînă ce aerul stătut al mansardei încremeni iarăși.

— Cu gura, Burticosule, omul grăiește. Adevărul îl grăiește, Burticosule și minciuna o grăiește, Burticosule. Eu stau închis aici pentru adevăr, Burticosule, și Grunz m-a schingiuit pentru minciună, Burticosule. Cu buzele... Cu buzele omul sărută, Burticosule. Dragostea... Poate că la primăvară o să intre aici, prin ochiul deschis al geamului, o păienjeniță... Atunci și tu, Burticosule, o să știi ce e dragostea. Cu buzele se șoptesc iubitei cuvinte dulci, Burticosule. Cu buzele săruți buzele femeii iubite, Burticosule... Poate că și tu ai buze pentru sărut, Burticosule... Cu buzele acestea printre care îți vorbesc am sărutat-o eu pe Neaga mea, Burticosule...

Păianjenul o luă la fugă pe firul lui nevăzut, ajunse sus și se lipi de tavan.

— Ai dreptate să fugi cînd auzi de Neaga, Burticosule... Ai dreptate să fugi... Alergi pe fir, în sus, și te lipești de tavan. Dar eu încotro să fug? Încotro să fug eu, Burticosule?

Se culcă și tăcu. Era mulțumit. Vorbise cu Burticosul. Vorbise cu o ființă vie. Cu zidurile i s-ar fi părut nepotrivit să vorbească.

— Burticosul...

Ascultă șuierul viscolului în streașină. Auzi tropot grăbit de cai prin zăpada înaltă. Auzi glas grăbit de clopot.

— Trebuie să fie pompierii. S-a aprins pe undeva o casă veche, de lemn. Focul atîțat de viscol o va arde pînă în temelii.

Focul! Ce bine i-ar prinde dacă în mansardă s-ar afla o sobă și în fiecare zi i s-ar da cîteva bucăți de lemn să aprindă focul și să-și încălzească oasele înghețate și carnea înghețată. Dar... Dar atunci închisoarea nu ar mai fi închisoare și Grunz, dacă s-ar purta cu blîndețe, n-ar mai fi Grunz.

Pe cînd trăia la Condor, iarna, lua pușca străveche și pleca prin munți.

— Tăcu-ți ochii, Licule, ai grijă să nu te mănînce lupii.

— Cum să mă mănînce? Am să-i pușc.

Pușcase destui lupi. Nu-l mîncaseră lupii. Nu-l spîntecaseră, cu colții lor, mistreții. Nu-l mursecaseră urșii și nici rîșii nu-l sfîșiaseră.

Se gîndi că dacă ar fi trăit pe vremea străbunicilor ar fi vînat, fără îndoială, cu sulița ori cu ghioaga, bouri. Nici bourii nu ar fi izbutit să-l ia în coarne. Și acum... Acum îl lua în coarne Grunz, îl izbea cu bocancul în cap Orbescu, îl chinuiau și-l schingiuiau, ca pe hoții de cai, Landră și Pocal iar Găman îi cerea voie inspectorului să-l omoare. Ca pe hoții de cai îl schingiuiau și-l chinuiau... Hoții de cai — după cîte i se povestiseră și lui — fuseseră chinuiți, schingiuiți și puși în obezi în vechime. Acuma, hoților de cai, spărgătorilor de case, escrocilor sau chiar celor ce dintr-o pricină sau alta omorau oameni, nu li se mai întîmpla aproape nimic. Erau arestați, în cazul în care erau prinși asupra faptului, însă nimeni nu se atingea de ei să le clintească măcar un fir de păr din cap. Rudele lor angajau avocați, mituiau magistrați, condamnările erau ușoare. Cruzimile, asupra cărora se păstra de obicei tăcerea, erau rezervate comuniștilor. Tot comuniștilor le erau rezervate condițiile cele mai grele în închisori. Atunci, la cazarmă, cînd Gavril Toduță începuse să vorbească, pe departe, cu el, despre comuniști și despre partidul comuniștilor aflat de aproape douăzeci de ani în ilegalitate, îi arătase pericolul care-l paște pe fiecare comunist care cade în mîinile aparatului de represiune al statului.

— Grozavi trebuie să fie oamenii care, cunoscînd toate acestea, încep să lucreze pentru partid și devin comuniști.

Toduță zîmbise:

— Nu trebuie să fie chiar grozavi, frate Oroș. Trebuie să fie oameni cinstiți și de caracter.

— Dumneata, Toduță, crezi că eu sînt un om cinstit?

— Cred, Oroș, altfel nu ți-aș fi dat prietenia mea.

— Dumneata, Toduță, crezi că sînt și un om de caracter?

— Cred, Oroș, cred.

— Mi-ar place să fiu comunist, să lucrez pentru partidul comuniștilor.

— Cînd munceai la pădure, nu ai cunoscut nici un comunist?

— Am cunoscut aproape pe toți oamenii care munceau cu mine, în pădure, la tăiatul copacilor, dar n-am știut niciodată dacă printre ei se aflau comuniști. Îmi vine să cred că se aflau, însă nu m-am priceput eu să mă apropii de ei. Poate nici ei nu s-au priceput să se apropie de mine. Ori poate că nu au vrut. Eram prea tinerel. Eram și cam zvăpăiat și puteam să le par ușuratic. Cîntam. Și în singurătatea aceea a pădurii îmi plăcea să vorbesc despre fete... Dar toți băieții care lucrau cu lunile în pădure duceau dorul fetelor și vorbeau despre fete...

Sosi întunericul, gros al nopții. Și prin întuneric încercă să-i treacă prin fața ochilor chipurile dragi. Trecu Toduță și lui Oroș i se păru că-i vede obrazul strîmb, umflat, plin de sînge.

— Te-au bătut și pe dumneata, frate Toduță...

— M-au bătut, îi răspunse vedenia. M-au bătut, dar nu au scos nici un cuvînt de la mine.

Trecu Rafira. Pe obrazul Rafirei era scrisă tristețea dar și mîndria și în ochii ei mari, ușor mihniți, Oroș văzu licărind dragostea ei pentru el și nădejdea...

Se zmuci din toropeală:

— Doamne, poate că mi s-a tulburat mintea. Am început să visez cu ochii deschiși.

Frigul și vuietul viscolului în streașină nu-l lăsau să doarmă.

— Pînă mîine... Pînă mîine e o veșnicie. Cu ce pot eu să umplu această veșnicie? Dacă nu ar fi întuneric, l-aș chema pe Burticosul și as mai sta cu el de vorbă.

Cheia scrîșni în ușă. Se deschise ușa și în prag văzu silueta scurtă și vînjoasă a lui Găman:

— Ridică-te și hai cu mine jos. La confruntare.

Întunericul pdăii din subsol era gros ca păcura. Ca să-și mai alunge cît de cît frigul din oase, Minu Uibaru se plimba. Trei pași înainte, trei pași îndărăt. Trei pași înainte, trei pași îndărăt. Trebuia să-și încordeze atenția, să nu se lovească de ziduri. Nu putea să pipăie zidurile cu degetele. Carnea, pe unde fusese izbit, îi duruse, se umflase, se înnegrise. Durerea o îndurase. Umflăturile aveau să treacă. Dar degetele!... Degetele îi ardeau. Se opri și se așeză jos, țărănește. Își duse mîinile la gură și începu să sufle în buricele degetelor. Buricele degetelor îl usturau tot ca mai înainte și tot ca mai înainte îl ardeau și-l dureau degetele. Încălzindu-le ușor cu suflarea, își creă iluzia că suferința i se mai ostoiește. Grunz îi ceruse să dea lămuriri cu privire la activitatea politică a comuniștilor și mai ales să dea nume, cît mai multe nume de comuniști.

— Lucrezi la căile ferate. Noi știm că la căile ferate sînt mulți comuniști. Dă-ne numele lor și-ți vom ușura situația... Mai puțini ani de închisoare. Tratament omenos. Poate... Dar asta depinde de tine. Cîte nume de comuniști ne dai... Poate chiar achitarea...

Cînd îi smulseseră întîia unghie i se păruse că-l smulg nu numai unghia ci că îi despică trupul în două și-i scot inima din piept. Mai pe urmă... Mai pe urmă trupul lui fusese zguduit de aceeași durere... De două ori, de trei ori, de zece ori... De ce avea omul zece degete la mîini? Dacă ar fi avut mai puține degete l-ar fi durut mai puțin. Îl copleșise durerea și-l cotropise spaima. Nu spaima că va fi supus la și mai mari chinuri, ci spaima că nu va izbuti să se stăpînească.

— Ar fi mai bine dacă mi-ar smulge limba, — își spusese mereu în gînd — ar fi mai bine dacă mi-ar smulge limba. Aș fi sigur că nu vorbesc. Dar așa...

Gîndindu-se la durerile cumplite pe care le simțise atunci cînd îi smulseseră unghiile, durerile îi reveniră toate laolaltă. Gemu și se apucă să-și sufle iarăși în buricele degetelor. Își auzi geamătul și se sperie de adîncimea lui. Dar... Dar geamătul acela îl mai auzise el și nu numai o dată. De mai multe ori îl auzise și se cutremurase. Unde îl auzise?

Se născuse și trăise în Munții Apuseni. Cît de drag îi era lui ținutul acela, nici nu putea s-o spună. Munții mărunți, pădurile rare, riurile limpezi și repezi în albiile cărora unii mai căutau și astăzi, ca și strămoșii de odinioară, fire subțiri de aur, le purtase în mintea lui prin toate colțurile țării pe unde îl duseseră pașii în căutarea pîinii. În toată țara era sărăcie pentru săraci dar parcă nicăieri sărăcia sărăcilor nu-și arăta colții ca în Munții Apuseni, în Țara Moților. Copil, umblase cu fluiere, vînduse fluierașe făurite de mîinile lui fragede, de aceleași mîini care acum nu mai aveau unghii la degete.

— Cumpărați fluiere, boieri...
— Cumpărați fluierașe, cuconițelor...
— Fluiere, boieri...
— Fluierașe, cuconițelor...

Purta opincuțe. Pe trupșor, țundră aspră. Pe cap, pălărie rotundă, tare, șlinoasă.

— Cumpărați fluierașe, fluierașe...

Se ținea după trecători scai, după trecătoare.

— Fluiere, fluierașe... Boierilor... Cuconițelor...

Nu-l luau în seamă. Cîte unul se oprea totuși. Își mîngîia ciinele din lănțuș și-i spunea nevestei:

— Ia uită-te, dragă, la el. Mic, mic, dar e dat dracului puiul de moț. Abia a făcut ochi și s-a și apucat de negustorie...

— Ce negustorie, dragă? Nu vezi? Nu vezi? Îți dă un băț găurit și-ți cere un gologan. Asta nu e negustorie. Asta e cerșetorie curată.

Dormea prin ganguri, pe lîngă ziduri, prin parcuri publice. Se strecura prin restaurante, prin cafenele, prin localuri de noapte unde boieri băuți țineau în brațe tîrfe goale.

— Cumpărați fluiere, boierilor.
— Fluierașe, fluiere, fluierașe...

Purta la șold marfa-i ieftină. Îl prindeau chelnerii de fundul pantalonilor și-l aruncau în stradă, cu gura pe asfalt.

— Nu vă mai săturați de cerșit, moților.

Umblase cu fluiere prin Cluj. Umblase și prin București.

Într-o zi îl chemase un bărbat mai în vîrstă.

— Măi, pui de moț, ia vino încoa. Cum te cheamă pe tine?
— Minu.
— Și mai cum?
— Uibaru, Minu Uibaru.
— Cîte fluiere mai ai?
— Douăsprezece.

— Hai cu mine acasă. Ți le cumpăr pe toate. Vreau să te arăt copiilor mei. Să vadă și ei un pui de moț. Să afle și ei cum trăiește pe lume un pui de moț.

Se dusese cu omul acela pînă aproape de Obor. Ajuns acasă, omului îi ieșiră în cale, în poartă, o droaie de copii.

— Tată... Ce ne-ai adus, tată?

— V-am adus un pui de moț, cu fluierașe...

Rămăsese în casa meșterului Savil Burian. Scrisese acasă carte că și-a găsit stăpîn bun și că învață meserie. În Țara Moților o să se întoarcă el mai tîrziu. Să nu-i poarte grijă nici mămuca, nici tătuca. Și nici bunicul Iancu Uibaru să nu-i poarte grijă. N-o să piară el cu una cu două.

— Aici nu sînt tulnice — adăugase în carte — nici munți frumoși. Dar tulnicele și munții îi visez noaptea și-mi alin dorul. Și pe voi tot noaptea vă visez dar dorul nu mi-l alin. Mai plîng pe furiș.

Se întorsese bărbat în lege, își văzuse părinții și neamurile și se însurase cu Catarina...

— Bunicul Iancu?

— A murit... A murit...

Catarina! Cum de putuse uita? Catarina gemea așa cum gemuse el. Catarina gemea așa cînd îi năștea copii. De cinci ori îi născuse copii Catarina lui și acum, pe la mijlocul iernii, Catarina aștepta să nască a șasea oară. Fată să nască? Băiat să nască? Ce-o da Dumnezeu... Unde mănîncă șapte guri la o masă mai poate mînca, din ce nu se ajunge, și a opta gură.

Cu ce va trăi de acum înainte Catarina? Cu ce vor trăi de acum înainte, copiii? Vor avea grijă tovarășii... Dar tovarășii sînt atît de săraci!... Partidul e atît de sărac! Va mai naște încă o dată Catarina. Apoi va munci, va munci, va munci... De mult se așteptă Catarina ca soțul ei să cadă. Arestarea, făcută în zorii zilei, n-o mirase. Catarina, cu burta la gură, colindă orașul. Dădu veste ceferiștilor că soțul ei a fost arestat. Catarina îi va rămîne credincioasă. Catarina...

— Ai adormit, mă?

— Nu. N-am adormit. Mă gîndeam și eu.

— La ce te gîndeai?

— Ca omul. La multe.

— Hai sus. La confruntare...

Iarnă aspră, grea. Peste zăpada veche ningea zăpadă nouă, proaspătă. Nămeții creșteau. Rafira era obișnuită cu viscolele. Era obișnuită să meargă prin viscol cu cizmele ei înalte și vechi. Purta în mînă toiag și uneori se sprijinea în el să nu cadă. Dibuind din stradă în stradă, prin lumina săracă și vînătă a zilei de iarnă, ajunse la biserica Sfîntul Teodor, pătrunse în curte și bătu la ușa părintelui Coriolan Bold. Îi deschise cucoana preoteasă Tilda.

— Ziua bună.

— A!... Dumneata ești femeia din Condor?

— Eu sînt, spuse Rafira.

Preoteasa Tilda se uită la traista ei plină și-i spuse:

— Scutură-ți zăpada de pe cizme și de pe bundră și poftim în casă. O să vină numaidecît și părintele Cori. S-a repezit în vecini să spovedească și să grijească un negustor care trage să moară... Dacă o apuca să-l mai spovedească și să-l mai grijească.

Rafira se scuturâ de zăpadă și intră după preoteasa Tilda. Își lăsă bundra în antreu însă traista o tîri după ea în salon.

— Am venit să-l mulțumesc părintelui pentru sfat și pentru domnul avocat doctor la care a binevoit să mă ducă

— O să-i facă plăcere. Părintele Cori e om săritor.

— Domnul avocat doctor Pap mi-a luat procesul. Trag nădejde să-mi scape fiul cu viață.

— Dacă ți-a făgăduit, e lucru mare, femeie. Domnul avocat doctor Pap e fratele meu. De obicei nu făgăduiește clientului nimic. Mare lucru, femeie, că ți-a făgăduit scăparea vieții băiatului...

— Poate a făcut-o de dragul părintelui Coriolan.

— Așa! De dragul dumnitale, femeie. Domnul avocat doctor, prea cinstitul meu frate, se are cu părintele Cori precum ciinele cu pisica. S-a stricat prietenșugul dintre ei din pricina politicii. Părintele Cori și frate-său, prefectul, au trecut cu partida regelui. Frate-meu Claudiu Pap a rămas cu domnul Maniu...

— Apăi... Dumnezeu să-i împace.

Intră peste ele părintele Coriolan Bold.

— A! Rafira din Condor! Ce veste?

— Am venit la oraș, părinte. Am vîndut văcuțele, l-am dus banii domnului avocat doctor Pap și...

Părintele Coriolan Bold își duse mîna la barba scurtă și roșie, rise și spuse luîndu-i femeii vorba din gură:

— ...Și pentru că nu se cade să intri de două ori cu mîna goală în casa preotului, te-ai gîndit și ne-ai adus și nouă niscaiva bunătăți din munte, de la Condor...

— Întocmai, sfinte părinte.

Rafira dezlegă desaga. Puse pe masă ouă proaspete, o mare roată de cașcaval gălbui și un burduf de brînză.

— Atîta am avut și eu, părinte...

Preoteasa Tilda numără ouăle. Părintele Cori cîntări în mîini roata de cașcaval, desfăcu burduful și gustă brînza.

— Bună! Bună!... Eu zic, Tildă, s-o oprim pe Rafira să doarmă la noi. Mă răped spre seară la domnul cumnat. Poate ne dă vreo veste bună pentru femeie. A? Ce zici, preoteasă Tildă?

Zaharia Stancu

Ilustrații
de FLORICA CORDESCU

NOTE

Salut revistei „Viața românească"

Revista „Viața românească" a împlinit zece ani de cînd apare în noua serie. Urmînd tradițiile luminoase și progresiste ale marii reviste în care au strălucit numele lui G. Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu, „Viața românească", la capătul unui deceniu de existență nouă, a adus, prin activitatea sa de prestigiu, îndrumată pas cu pas de partid, o prețioasă contribuție la promovarea și afirmarea literaturii noastre de după 23 August.

In deceniul său de activitate, revista „Viața românească" a marcat momente majore din dezvoltarea literaturii noastre noi, publicînd în paginile sale romane (în întregime sau în fragmente) care au repurtat frumoase izbînzi și se bucură astăzi de recunoaștere și considerație unanimă: „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu, „Un om între oameni" de Camil Petrescu, „Dulăii" de Zaharia Stancu, „Moromeții" de Marin Preda, „Pasărea furtunii" și „Cronică de familie" de Petru Dumitriu, „Bărăgan" de V. Em. Galan, „Străinul" de Titus Popovici — și alte lucrări valoroase, romane sau nuvele, printre care se remarcă și succese literare ale unor talente tinere. Dramaturgia originală a fost încurajată, mai ales în perioada ei de început, iar poezia, în drumul său nou, și-a desfășurat însemnate izbînzi în paginile revistei care au oferit cititorilor un peisaj complex unde s-au întîlnit Tudor Arghezi, A. Toma, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu și Cicerone Theodorescu, Maria Banuș, Veronica Porumbacu și Nina Cassian, N. Labiș, Mihu Dragomir, Victor Tulbure și alții.

Revista „Viața românească" s-a impus, de asemenea, atenției publice prin sectorul său de critică literară, în special în domeniul prețuirii moștenirii literare.

Luptînd pentru înlăturarea tuturor manifestărilor de obiectivism și apoliticism, căutînd să combată cu mai multă intransigență manifestările ideologiei burgheze, eliminînd din paginile sale concesiile neprincipiale, revista „Viața românească" este datoare, ca și întreaga presă literară, să militeze și mai hotărît pentru dezvoltarea literaturii noastre pe drumul realismului socialist.

„Gazeta literară" salută revista „Viața românească" și izbînzile sale repurtate de-a lungul celor zece ani de la reapariție, urînd redacției revistei, noii sale conduceri, colaboratorilor săi să se autodepășească în realitatea revoluționară și să răspundă cu exigență și promptitudine deopotrivă problemelor valorificării moștenirii literare și problemelor arzătoare ale literaturii noastre de actualitate.

Gazeta literară

Vehemență nejustificată

Într-unul din numerele trecute ale revistei „Contemporanul" a apărut un articol, „Cărți de prisos", în care autorul, Eugen Luca, combătea cu o dreaptă indignare apariția (și încă în tiraje apreciabile) a unor cărți inutile sau de-a dreptul nocive. Deplină îndreptățire avea Eugen Luca atunci cînd se referea la cărțile semnate de A. Iosefini și P. Pintilie sau O. Păscăluță. Totuși, discutarea în același cadru a cărții tînărului scriitor Al. Sever ni se pare un exces de zel. Este adevărat că această carte nu aduce nouă lumini asupra epocii dintre cele două războaie, că are serioase lipsuri dar aparține, cu toate acestea, unui scriitor al cărui talent — vorba lui Eugen Luca — e „real totuși". De aceea contextul în care este plasat Al. Sever ni se pare nepotrivit, iar vehemența cu care este admonestată apariția cărții sale e nejustificată.

G. Horodincă

Concluzie neștiințifică

Recent „Editura tineretului" a tipărit într-un mare tiraj „Aventurile lui Gordon Pym" de Edgar Allan Poe. Fiind una din primele lucrări ale scriitorului american editate la noi în anii din urmă, cartea impunea o prefață care să arunce, în spirit științific, o lumină asupra acestui scriitor atît de contradictoriu. Editura a încredințat sarcina dificilă aprecierii poet Mihu Dragomir. Mulțumindu-se însă a constata că „străluciri și tenebros, realist și fantast, liric și științific, clar și obscur, sentimental și sarcastic, Edgar Poe este mai contradictoriu decît însăși contradicția", prefațatorul îi lipsește pe cititor de acel punct de orientare pe care opera îl reclama cu prisosință. „Ce este această carte? — se întreabă tovarășul Mihu Dragomir. — Un roman? Un roman de aventuri? O povestire fantastică? Un poem? Un simplu joc al fanteziei? O dramă? O povestire științifică? Cite simboluri sînt și ce ascund?" Și, resemnat, depune armele: „Să lăsăm pe seama exegeților căutarea unui răspuns. L-au căutat și pînă acum, îl vor căuta și de acum înainte". Această concluzie nu ajută cu nimic cititorul.

T. Milcoveanu

O bibliotecă a Academiei R.P.R. — filiala Cluj

In ultimii ani, în orașul Năsăud, ca și în alte localități ale regiunii Cluj, cu bogat trecut istoric-cultural, s-a desfășurat o activitate remarcabilă de restaurare a monumentelor istorice, de cinstire a memoriei marilor figuri ardelene care ne-au lăsat o prețioasă moștenire în domeniile științei, literaturii, artei, învățămîntului. Participantă principală la asemenea consecvente inițiative, Filiala Academiei R.P.R. din Cluj, în urma unei munci susținute de valorificare a tezaurului năsăudean de tipărituri, documente și manuscrise, a organizat în ziua de 22 iunie a. c. deschiderea festivă a unei biblioteci academice în orașul Năsăud. Cu prilejul inaugurării, în sala liceului „G. Coșbuc" din localitate a avut loc simpozionul cu tema: „Aspecte din trecutul istoric-cultural și perspectivele de dezvoltare ale raionului Năsăud". In ziua de 23 iunie, simpozionul a continuat cu lucrări privind „Academicienii năsăudeni".

De asemenea, în ziua de 22 iunie a avut loc la comuna Rebrișoara-Năsăud inaugurarea dezvelirii unei plăci comemorative la casa natală a lui Iacob Mureșianu.

Șt. B.

FONDUL FĂRĂ FORME

(Urmare din pag. 1)

noastre în pictură, în filozofie chiar, în știință, etc...

Miopia maioresciană în receptarea „fondului" ar fi putut ajunge criminală. La 1872 teatrul românesc, născut odată cu ideologia pregătitoare a revoluției burghezo-democratice, înscrisese succese emoționante și, în orice caz, se afla în preajma marelui său drum, care cinstește cultura românească. „Zeci și zeci de ani — scria Maiorescu în *Direcția nouă* (1872) — vor trece înainte de a se putea compune o singură trupă de actori, care să merite acest nume". Și, în consecință, ministrul Maiorescu, în discursul său programatic din 1875, hotăra: „După aprecierea mea, astăzi nu ar li justificată nici o înscriere în buget pentru încurajarea artei dramatice, care nu există, nici pentru orice dezvoltare artistică, care mi se pare că lipsește".

Iată-l dar pe marele patron al artelor românești în adevărata sa lumină.

Bătălia sa „culturală" era anticulturală în fond. Teoria formelor goale îi va sluji la propaganda politică reacționară, iar ura pentru democrație și progres social-politic o va transforma în teorie literară, pentru a promova o „direcție nouă", antipașoptistă, astfel cum vom încerca să demonstrăm în cîteva articole, de aici încolo.

Mobilurile ample ale lupte maioresciene împotriva „formelor fără fond", în probleme social-politice, devin evidente în polemica acerbă cu ardeleanul Simion Bărnuțiu.

Articolul Contra Școalei Bărnuțiu (din același an cu articolul *In contra direcției de astăzi* — 1868) pornește de la demonstrarea logică a absurdității unei teorii care recomanda introducerea la noi a dreptului roman, cînd acesta corespunde, ca formă juridică, unui fond social și istoric de mult pierit.

Bărnuțiu, romanizant într-adevăr dincolo de limitele științei, nu era deloc absurd în ceea ce privește concepțiile sale sociale care, deși porniau de la ideea modelului roman, preconizau o republică democratică și reforma agrară. Reducerea la absurd pe care o încerca Maiorescu era o periidă compromitere a lui Bărnuțiu, dar nu în fața poporului. De pildă. Bărnuțiu cerea „împroprietărirea românilor", destrămarea latifundiilor, „proprietatea cea mare de astăzi, instituțiune feudală". El visa deci o reformă agrară posibilă și necesară, în mod obiectiv, dar nu vedea căile acesteia, credea în utopia, pe care o vor cunoaște și narodnicii, a obștei și o justifica, naiv, cu dreptul roman (și încă, bineînțeles, cu anumite momente ale acestui drept sclavagist, în istoria căruia nu Gracchus reformatorul a avut un loc determinant!).

Ideea barnuțiană se exprima într-un text scris în latinește și care, în esență, sună: „dereptu ei (a națiunii române n. ns.) de a postula ut locus publicus occupatus a privates, [...] ex privato in publicum restituator, ac postea lege et aequo jure assignetur ac dividatur".

Ceea ce Maiorescu transmite corect pe românește: „națiunea noastră are dreptul să ceară ca tot ce a fost odinioară loc public, [al comunităților, municipiilor, colonilor, orașelor, satelor, comunelor (cu alte cuvinte întreaga țară),] însă acum se află trecut în posesie privată, să fie luat din posesia privată și restituit comunității primitive și după aceea să se împartă și să se dea indivizilor după lege și drept echitabil". Pe baza acestui text, Maiorescu trăgea ironic o concluzie care trebuia să apară absurdă: „împărțirea proprietății funciare de astăzi nu este dreaptă. Românii au dreptul să ia proprietarilor cea mai mare parte din stăpînirile lor actuale, pentru a le împărți în mod egal între toți românii". Evident, crezînd că reduce la absurd cu o logică implacabilă cerințele lui Bărnuțiu în această privință, Maiorescu era în situația în care putea fi altădată un ideolog al proprietarilor de sclavi care ar fi ironizat fără comentariu absurditatea desființării sclaviei. Sau a unuia dintre strămoșii autenticilor boieri din Junimea care n-ar fi găsit altădată nimic mai absurd decît ca nepotul unui oarecare Trifu (cum era numele străbunilor lui Maiorescu) și feciorul unui dascăl să intre în Divanul țării.

Maiorescu nu-și dădea seama nici că, precum Bărnuțiu era ridicol cerînd aplicarea dreptului roman, el era odios proferînd, după 1848, amenințări istorice la adresa celor ce ar încerca să repete experiența eșuată de frații Gracchi în condițiile dinainte cu 2000 de ani. Maiorescu opune textelor citate de Bărnuțiu în chip naiv, dar care reprezintă opinia unor reformatori, texte reprezentînd opinia clasei dominante romane, „cea mai bună dovadă că nu are cuvînt" Bărnuțiu să se bazeze pe Dreptul roman fiind „tocmai uciderea lui Tib. și Sempr. Gracchus, [care] dă școalei Bărnuțiu o lecție despre soarta ce ar aștepta-o și pe ea..." și dacă „d. Bărnuțiu se mîngîie de uciderea Gracchilor cu aceea că poporul le-a ridicat statuie", Maiorescu crede că, din punctul de vedere al discuției, e important că „totuși juriștii romani nu au încetat a numi încercarea Gracchilor o încercare criminală și a lăuda pe cei ce i-au ucis".

La fel Maiorescu demonstrează absurditatea ideii lui Bărnuțiu că „nici un român, nici o adunare și nici universitatea tuturor românilor însăși nu au dreptul ca să dea țara la domn străin". Istoria însă n-a dovedit absurditatea lui Bărnuțiu, ci meschinăria denunțului lui Maiorescu, precum că e inadmisibil ca „pe catedră și în cărți să se lățească idei a căror tendință este surparea formei de stat sub care trăim".

Bărnuțiu rămîne mereu ridicol în argumentarea sa romanizantă, dar textele pe care i le citează mereu ca absurde Maiorescu îi fac, în perspectiva istorică, cinste: „Forma republicană e cea mai bună pentru noi, pentru că e cea mai acomodată după natura lor și a umanității". Sau „Românii au urît totdeauna ideea ereditării". Sau „Elementul republican respinge dominațiunea ereditară: unde se află, acolo impune politicului datoria a o ridica; aceasta e datoria și a fiecărui român".

Curios este că „absurditatea" unui asemenea text îi apărea indiscutabilă literatului Maiorescu la atîta vreme după Revoluția franceză!

Un document interesant al conservatorismului cinic maioresciean este adeziunea mentorului junimist la faimoasa „Petiție de la Iași" a lui Beizadea Grigore Sturza. In „Istoria contemporană a Românieî" Maiorescu menționa că el a făcut parte dintre semnatarii care „unindu-se cu tendința acestei petiții", aveau rezerve în privința unor detalii ale ei. Dar detaliile se refereau la idei secundare (ca, de pildă, colonizarea străină sau pedeapsa cu moartea). In schimb, „tendința" acestei petiții reprezintă exact **fondul** pe care Maiorescu îl dorea conservat în România, ca ne cesar și firesc, împotriva formelor burghezo-democratice.

Ce revendica „petiția de la Iași", pe care Maiorescu o apreciază ca fiind „scrisă în stil lapidar, strîns legată în idei, curajoasă în expunerea lor" și ca dovedind „marea capacitate" a beizadelei?

Mai întîi, înlăturarea „faimoasei trilogii revoluționare", **libertate, egalitate și fraternitate**, „trilogie" socotită, în spirit maiorescian, o simplă formă de import. „Este nedrept — argumenta „strîns legată în idei" petiția de la Iași — ca cel ce nu are nimica, să voteze impozite pe spinarea aceluia care are ceva, și de aceea această egalitate este rea".

Această protestare „curajoasă" împotriva egalității se ridica pentru a cere anularea reprezentării poporului în alegeri, chiar atît de sîngeros redusă în cadrul votului pe colegii și în condițiile cunoscute ale campaniilor electorale din vremea aceea.

Petiționarii erau jigniți că „în colegiul întîi, care trebuie să întruneasă că pe marii proprietari, (legea) pune și pe acei cu venit de trei sute galbeni, cînd este cunoscut de oricine că la noi o moșie care dîndu-se în posesie aduce un venit de șapte sute galbeni, este o proprietate abia de mijloc". Apoi considerau mînuoși că se dă „colegiului al treilea al orașelor un drept abuziv, fiindcă, nesocotind cu totul pe proprietarii și industriali mari și de mijloc de prin orașe, lasă toată alegerea în mîinile celor mai puțin impuși". (Și, încă, dacă ar fi lăsat-o!).

In ceea ce privește Senatul, petiționarii, în virtutea **fondului**, emiteau principiul „ca atît alegătorii cît și aleșii să aibă o avere teritorială însemnată".

Un vehement protest este adresat „legii comunale în vigoare", desigur departe încă de orice s-ar putea numi lege democratică. Petiționarii însă o socoteau aproape revoluționară, avînd impresia că „alegerile consiliilor comunale sînt date cu totul pe mîna mulțimii", ceea ce, evident, era socotit de ei un „sistem rău și nedrept". De ce? Pentru că, vai! „consiliile rurale de prin sate, compuse numai din săteni, fără învățătură și fără o poziție socială mai înaltă", „dacă voiesc a exercita o acțiune proprie, atuncea caută a lovi interesele cele mai legitime ale proprietății mari", ceea ce e „o nedreptate flagrantă". Dimpotrivă, drept ar fi fost, după opinia petiționarilor, ca „acela care are singur în proprietatea sa atît pămînt cît toți ceilalți locuitori ai comunei împreună, acela (să fie) de drept membru al Consiliului comunal".

Lupta pentru păstrarea **fondului** feudal, împotriva formelor democratice — aceasta este baza combativității lui Maiorescu împotriva „direcției vechi" de la 1848.

Nu încape îndoială însă că fenomenul concret observat de Maiorescu era uneori autentic și exprima tipica megalomanie a tinerei burghezii românești de a avea pe hîrtie tot ce trebuie să aibă o țară înaintată, fără ca în realitate să existe justificarea cifrelor demagogice și a titlurilor pompoase. Fundamental greșită în principiu, retrogradă în sensul ei general, lupta maioresciană împotriva formelor goale a avut uneori și aspectul unei critici justificate asupra găunoșeniei politicii culturale a burgheziei. Lucrul nu trebuie să mire. Critica burgheziei de pe poziții feudale este reacționară, dar denunțînd tarele reale slujește nu o dată critica progresistă asupra aceleiași societăți. (Cazul Balzac a devenit de mult exemplul clasic). Teoria maioresciană, reacționară în esența ei, frînînd progresul, în tendința sa generală, a folosit, uneori, în aplicarea ei, forțelor critice progresiste, pentru că a dezbrăcat reclama burgheză a legilor și a statisticilor de haina minciunii și a dezvăluit adevărul trist.

Inevitabil contradictorie și adaptată, mai ales în prima ei fază, cînd prea aproape de 1848, mentalității contemporane, teoria maioresciană va cuprinde într-însa și germenii unor curente opuse ei, uneori nu numai aparent. Iată, de pildă, germenii atît ai semănătorismului, cît și ai poporanismului. Formele goale cu care se lauda burghezia, neființd decît „producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr", „cultura claselor mai înalte ale românilor este nulă și fără valoare și abisul, ce ne desparte de poporul de jos, devine din zi în zi mai adînc. Singura clasă reală la noi este țăranul român, și realitatea lui este suferința sub care suspină de fantasmagoriile claselor superioare. Căci din sudoarea lor zilnică se scot mijloacele materiale pentru susținerea edificiului fictiv, ce-l numim cultură română, și cu obolul cel din urmă îl silim să ne plătească pictorii și muzicanții noștri, academicienii și atenienii din București, premiile literare și științifice de pretutindenea, și din recunoștință cel puțin nu-i producem nici o singură lucrare care să-i înalțe inima și să-l facă să uite pentru un moment mizeria de toate zilele". (De altfel, antimaioriescianul Ibrăileanu îi va aminti, cu reproș ironic, mentorului junimist uitarea acestor fraze).

Desigur, demagogia infiltrată în cuvintele lui Maiorescu e vizibilă. Țăranul romîn nu trăia prost din cauza cheltuielilor pentru parada culturală, căci sudoarea lui era stoarsă oricum și lui îi era indiferent cum e folosită de stăpîn, de vreme ce pentru folosul său în nici un caz nu. Iar ideologul latifundiarilor, co-semnatarul odioasei „Petiții de la Iași" din 1871, prin care se cerea asigurarea drepturilor strămoșești ale moșierilor, nu avea în nici un caz autoritatea să plîngă peste soarta țăranului romîn. In fine, în ce privește recunoștința care s-ar putea exprima prin opere menite să aducă uitare omului batjocorit și lovit, aceasta face parte din concepția amintită despre artă ca activitate menită să-l scoată pe om din social, din lupta concretă pentru existență în societatea împărțită în clase antagoniste. Și, cu aceasta, intrăm definitiv în opera principală a esteticianului și criticului Maiorescu pe care o vom discuta în liniile ei generale, începînd din numărul viitor

Savin Bratu

Scriitorii sovietici înaintea congresului

La rubrica „Tribuna pentru pregătirea congresului", „Literaturnaia gazeta" nr. 67 publică articolul „Despre ceea ce e nou în caracterul național al eroului" de D. Minkievici. Autorul arată că literatura sovietică a creat eroi ca Pavel Korceaghin, Vasili Tiorkin, Alexei Meresiev și alții, pe care poporul i-a îndrăgit pentru că sînt buni, puri și umani, pentru că sînt hotărîți în urmărirea idealului lor și neclintiți în dragostea lor pentru popor și pentru partid. Dar asemenea eroi există în toate literaturile naționale. D. Minkievici precizează că pînă acum nu s-au pus în evidență două probleme importante în legătură cu caracterul național al eroului: 1) fără profil național nu există un erou pozitiv și 2) problema specificului național nu este problema obiceiurilor, costumelor, a culorii locale etc., ci a modului în care se reflectă esența nouă socialistă în particularitățile naționale ale eroului.

Autorul subliniază importanța pe care o are înțelegerea faptului că eroul pozitiv este principalul factor educativ al literaturii realist-socialiste. E necesar deci ca problema eroului pozitiv, a esenței lui socialiste și a particularităților naționale să se afle în centrul atenției Congreselor Uniunii ale scriitorilor.

Sub semnătura lui Leonid Vișeslavski, „Literaturnaia gazeta" nr. 68 publică un articol privind munca literară a tinerilor scriitori care se află la începutul carierei artistice. Autorul articolului pune accentul îndeosebi pe faptul că poetul trebuie să fie și un gînditor, că aceste două calități au fost nedespărțite în personalitatea marilor creatori. Poezia — scrie între altele Leonid Vișeslavski — trebuie să fie întotdeauna o oglindă a bogatei vieți spirituale a poporului sovietic. Talentul nu constă numai în a simți și alege cuvîntul, dar în a ști să organizezi într-un mod original materialul cules din viață, luminîndu-l cu farul gîndirii.

M. S.

DUMITRU HLIHOR „Moș Chiriac"

VITRINA

ASZTALOS ISTVÁN:

„An nou"

(Urmare din pag. 1)

alungați de sărăcie undeva la marginea societății. In „An nou", scriitorul a surprins cu înțelegere viața satului secuiesc din preajma celui de al doilea război. Lipsiți de pămînt, țăranii (mai toți lucrători zilieri) luptă pentru retribuirea omenească a zilei de muncă, înfruntîndu-i, în acest scop, nu o dată pe bogătani. Succesele sînt întotdeauna minime, mizeria, cumplită prin dimensiune și intensitate, părînd de neclintit. Pe acest fond își trăsc existența văduva Kicsi Kati și cei doi copii. Relațiile lor cu viața sînt aspre și neîndurătoare. Nici mama și cu atît mai mult copiii nu o concep însă întocmită altfel. Ei n-au ajuns pînă la înțelegerea bătrînului Karács Mihály și de aceea refuză s-o judece, se tem să evadeze, silindu-se pînă la istov să trăiască oricum („nu-mi pasă—spune mereu Kati — decît să avem și noi un rost în viață; să trăim"). Mama argățește la chiaburii satului, îndură umilințe, are mijlocul frînt de muncă și mîinile crăpate de leșie și suferă neputincioasă văzînd copiii mereu flămînzi și desculți. András, băiatul cel mare, care fugise de la stăpîn fiindcă „Mamă, acolo pentru slugi și pentru porci se face același fel de mîncare", trebuie să fure lemne pentru a încălzi bordeiul, să muncească o vară pentru o pereche de pantaloni, sfîrșindu-și copilăria la școala de corecție. Iar mezinul, Sandri, dorește dureros o pereche de ghete și-o haină, e nevoit să-și cerșească farfuria de gulaș, iar acasă, seara, la lumina oarbă a focului, silabisește din abecedar lecția pentru a doua zi, care începe, nu fără amară ironie, cu „O-da-tă o fe-me-ie să-ra-că..."

Dar universul din care-și recrutează Asztalos István eroii nu e unul al tragicului absolut. Umorul, gluma, rîsul, buna dispoziție nu sînt izgonite. Rîsul e uneori crispat, sugrumat de povara calvarului cotidian. Alteori irupe zglobiu și nestînjenit. Oamenii fac haz de necaz, atitudine caracteristică optimismului popular.

De sub apăsarea suferinței răzbesc însă tot mai tumultuoase valurile mîniei și acuzei, vestindu-i pe eroii de mai tîrziu ai scriitorului, pe acei care au pus temeliile noilor vremi.

Z. Ornea

ȘTEFAN GHEORGHIU:

„Cumpăna inimii"

(Urmare din pag. 1)

e firesc, desigur, ca un moment crucial să ceară o participare totală, nelimitată, nesovăitoare, a tuturor celor prezenți și aflați de aceeași parte a baricadei. Sîntem în preajma abolirii monarhiei, nu cu multă vreme înainte de naționalizare. Forțele de clasă s-au delimitat precis, și fiecare sector al vieții noastre sociale oglindește înverșunata încleștare între nou și vechi. Noul va birui fără îndoială și la exploatarea forestieră unde electricianul Negoiță este trimis să reorganizeze munca. Nuvela **Drumul din pădure** prezintă, cu mijloace artistice adecvate, lupta comuniștilor pentru lămurirea muncitorilor forestieri, sovăitori, unii dintre ei, ca urmare a permanentelor acțiuni de sabotare organizate de fabricanți (Man), slugi regale (Finescu) și chiaburi. Proclamarea republicii și actele istorice care au urmat apar ca acțiuni firești îndreptate împotriva unor instituții și relații devenite anacronice.

Nuvela **Rotița**, cunoscută cititorilor mai de mult, a fost apreciată pe bună dreptate. Tînărul strungar Vlad Leonida, într-un moment de depresiune sufletească, săvîrșește unele greșeli în muncă, dar, element cinstit, se redresează curînd, devenind fruntaș al fabricii. Ni s-a părut schematică fi gura secretarului de partid, Dinu; acesta este introdus în acțiune ori de cîte ori strungarul Leonida are nevoie de un sfat, apoi cititorul nu-l mai întîlnește.

Celelalte schițe oglindesc (cu excepția bucăților **Despărțirea, Unchiul, Moneda de un leu**, care nu aduc ceva nou cu privire la viața copiilor din trecut), aspecte variate ale vieții contemporane. Adeseori autorul reușește ca în puține pagini să sintetizeze convingător drumul vieții unui om **(Nouă vieți)** și atunci povestea capătă adeziunea nelimitată a cititorului.

★

Scriitor cu incontestabile preferințe pentru teme din actualitate, Ștefan Gheorghiu ne prezintă în **Cumpăna inimii** un bilanț pozitiv al realizărilor sale literare în zece ani de activitate pusă în slujba idealurilor comuniste. Rămîne însă dator cititorilor cu o carte nouă, care să marcheze o etapă superioară în evoluția sa scriitoricească; volumul **Cumpăna inimii** ne-a întărit convingerea că este în măsură să ne-o dea.

Tiberiu Avramescu

EUGEN CRACIUN „Oropsiții" (Proiect de compoziție „1907")

Realism = Adevăr + Actualitate

(Urmare din pag. 1)

înfipte adînc în solul vieții sociale și al istoriei, deci pentru că este un exponent al societății, al epocii și al omenirii..."

Cu o extremă claritate Bielinski definește astfel programul estetic al realismului. Asupra primordialității ideologicului în artă, ca o categorie exprimînd atitudinea militantă în favoarea progresului uman, social și național, criticul va insista îndelung, în numeroase studii și scrisori „Cel mai important este ca o nuvelă să ridice probleme și să producă o impresie morală asupra societății" *(Scrisoare către V.P. Botkin, din decembrie 1847). Actul creator se desfășoară de la miez către înveliș, dinăuntru în afară. Principalul este miezul, mesajul ideologic, aici este punctul de pornire al creației:* „Oricît de artistic ar fi scrisă o nuvelă, dacă n-are conținut, amice, je m'en fous *(nu mă interesează, n.n.).* Știu că sînt unilateral, dar nu renunț cu nici un chip la această unilateralitate, ba îi deplîng pe cei ce n-o posedă și sufăr pentru ei" *(din aceeași scrisoare).*

Unilateralitatea *de care vorbește cu autoironie Bielinski nu este altceva decît rezolvarea în spirit dialectic și materialist a genezei creației artistice. Este actul ei de coborîre din cerul hegelian pe pămîntul rusesc și totodată pe terenul fertil al realismului.*

Existența lui Bielinski se încheie cu un elogiu adus ideilor progresului social și o diatribă împotriva spiritului reacționar, cum puține s-au scris vreodată. E vorba de scrisoarea către Gogol, marele creator pe care el l-a impus atenției publice, căruia el i-a descoperit, primul, uriașele virtuți artistice. Lenin era perfect îndreptățit să socotească această scrisoare drept punctul culminant al întregii activități literare a lui Bielinski. Regimul țarist a considerat-o ca un manifest extrem de periculos și nu a putut apare tipărită, în Rusia, decît în anul 1905, la mai mult de jumătate de secol de la moartea autorului ei. Scrisoarea către Gogol este un strălucit document al mișcării revoluționare ruse, dar în același timp un manifest al spiritului critic progresist, care acționează în virtutea unui imperios comandament social.

Bielinski trage o linie de demarcație netă între Gogol, creatorul „Revizorului" și al „Sufletelor moarte" și Gogol autorul „Fragmentelor alese din corespondența cu prietenii", care încearcă să anuleze printr-o profesie de credință mistică și reacționară, opera strălucită a celui dintîi. Cel puțin o idee importantă se impune la lectura scrisorii. Ideea că arta nu poate face abstracție de adevărul vieții sociale. In afara adevărului arta încetează de a mai exista. In jurul acestei idei Bielinski dezvoltase încă din 1835 amplul studiu „Despre nuvela rusă și nuvelele domnului Gogol", *în care este argumentată cu remarcabilă subtilitate nu numai valoarea excepțională a acestui Homer rus (prin „Taras Bulba"), dar sînt stabilite cîteva principii ferme cu privire la arta realistă* „Adevărul de săvîrșit al vieții" *în accepția lui cea mai strictă socialmente și cea mai larg umană în același timp, figurează ca un principiu fundamental. Principiul adevărului rezultă din corelația absolut necesară dintre creator și existența înconiurătoare. Este vorba, prin urmare, la Bielinski nu de un simplu postulat etic, ci de un principiu estetic fundamental. Fără această corelație nu poate exista adevărul și nici opera de artă. Marele creator se supune stăpînului suprem care este realitatea și devine exponentul cerințelor ei imperioase.* Libertatea *artistului constă în acest act elementar de* supunere. *Subtilul dialectician ajunge la esența fenomenului, după ce a străbătut ciocnirea contradicțiilor:* «„Libertatea unui artist constă în armonia dintre voința lui proprie și o voință exterioară, independentă de el, mai bine zis „voința lui este aceea a inspirației!"»

Armonia *în acest caz este de natură ideologică. Actul supunerii față de* „voința exterioară, independentă" *este un act de cunoaștere, extrem de complex, de laborios, prin care creatorul se identifică direcțiilor esențiale ale acestei* voințe, *le înțelege și le introduce în patrimoniul propriei lui sensibilități și voințe. In acest fel* supunerea *nu are nimic comun cu factorul* constrîngere. *Ea este deplină libertate.* „Libertatea creației se îmbină ușor cu slujirea contemporaneității, pentru aceasta nu trebuie să fii constrîns, să tratezi anumite teme, să-ți forțezi imaginația; trebuie numai să fii cetățean, fiu al societății tale și al epocii tale, să-ți însușești interesele ei, să contopești năzuințele tale cu ale ei; e nevoie de simpatie, dragoste, de un simț concret, sănătos, al adevărului, care nu separă convingerile de fapte, operele de viață". („Discurs despre critică" 1). *La relația de identitate dintre realism și adevăr se mai adaugă un element însemnat:* contemporaneitatea *Te supui, în calitate de creator, nu unui dat absolut și abstract, deasupra realității și umanității, ci unuia istoric, concret, profund uman: interesele și cerințele* actuale, *imediate, ale timpului tău și ale poporului pe care-l reprezinți. Realismul este un act complex de adeziune civică. Marele creator aderă la cele mai înaintate idealuri ale epocii lui, vibrează puternic la contactul lor.*

La Bielinski aflăm imaginea, atît de familiară nouă prin Gherea, a artistului văzut ca o harpă, ale cărei coarde sînt sensibile la marile idealuri ale timpului. Artistul adevărat intuiește melodia secretă a ideilor.

Extrem de interesantă, la Bielinski, este noțiunea de talent. Talentul este legat și el de adeziunea intimă, organică, la idealurile sociale înaintate, de adeziune la adevăr. Creația autentică nu poate rezulta dintr-o simplă manipulare, cu oricîtă virtuozitate ar fi executată, a unor idei. „Dacă o idee, citită sau auzită și chiar bine înțeleasă nu este trecută prin propria ta conștiință, nu a primit pecetea propriei tale individualități, ea este un capital mort... pentru orice activitate literară. Oricum ați copia natura, oricum ați drege copiile voastre cu idei luate de-a gata și cu „tendințe" cît mai bine intenționate, dacă nu aveți talent poetic, copiile voastre nu vor aminti nimănui de originalele lor, iar ideile și orientările voastre vor rămîne simple locuri retorice comune". („Privire asupra literaturii ruse din 1847").

In „Corespondența cu prietenii", *Gogol respinge adevărul izbitor al timpului său (lichidarea iobăgiei) și se declară sero al țarismului și bisericii. Analizînd* „corespondența", *de la idei la exprimarea artistică, Bielinski exclamă:* „Ce adevăr necruțător: cînd omul se lasă prins în mrejele minciunii, îl părăsește și mintea și talentul".

Ion Vitner

CRONICA FILMULUI

DIMENSIUNEA UMANĂ

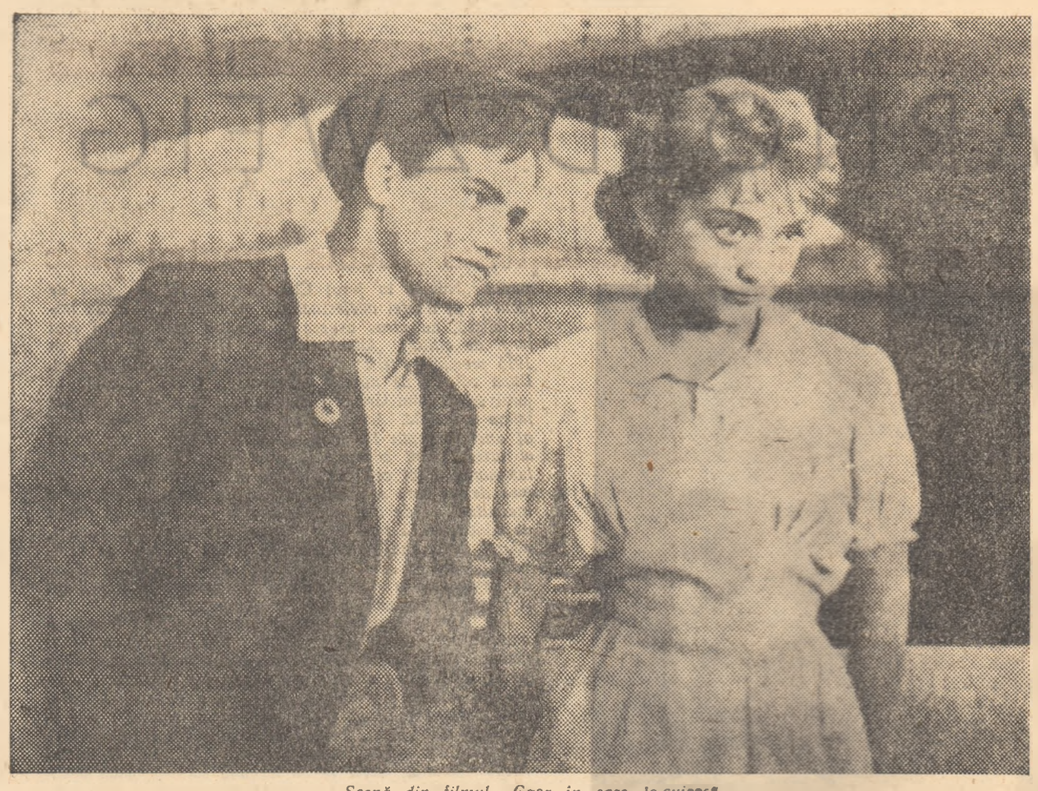

Scenă din filmul „Casa in care locuiesc"

La Bruxelles a avut loc în această lună un Festival Mondial al Cinematografului. Fără prestigiul festivităților de la Cannes evenimentul a prilejuit un „tournoi" cinematografic palpitant, premiile urmînd să confirme sau să spulbere speranțele combatanților. Festivalul de la Bruxelles a fost dominat cu autoritate de filmul sovietic și această superioritate e sensibilă în premiile decernate. Trei dintre premiile Festivalului au fost distribuite unor producții sovietice a căror valoare s-a dovedit, cuceritoare. Marele sărbătorit a fost la Bruxelles „Casa în care locuiesc", filmul realizat de Kulidjanov și Seghel, care a cumulat premiul pentru cea mai bună regie și premiul special al Națiunilor Unite. „Pe Donul liniștit", recentă producție a lui Gherasimov după capodopera șolohoviană s-a văzut încununată cu premiul pentru cea mai bună folosire a culorii. După succesul cu sunet deosebit pe care, la Cannes, l-a avut „Zboară cocorii", laurii obținuți la Bruxelles reprezintă a doua mare victorie internațională a filmului sovietic înregistrată în acest an, victorie care obligă la concluzii entuziaste.

Realismul socialist care generează și definește aceste producții se reafirmă ca o forță artistică irezistibilă. Cinematografia sovietică, legatară artistică a lui Eisenștein, Pudovkin, Dovjenko, creatori de prestanță universală, are — și recentele ei succese o confirmă — o valoare universală, o capacitate de pătrundere pe care numai arta mare și adevărată o poate deține. Am mai vorbit despre valențele universale ale artei naționale. Este o cucerire realistă teza că poți aspira la universalitate numai dacă exprimi la o înaltă temperatură realități naționale Paradoxal doar pentru o privire ușuratică arta cosmopolită, ruptă de un sol anume, nu are loc în cosmos, urmînd să circule în zone lipsite de aer. Filmele sovietice care au binemeritat laurii festivalelor mondiale sînt impregnate de culoare națională. „Zboară cocorii", „Casa în care locuiesc", „Pe Donul liniștit" sînt filme rusești în care distingi sufletul rus, melodia rusă, plastica și poezia rusă. Totul stilizat și absorbit în imagine. Culoarea națională e aici implicată firesc prin autenticitatea, prin spontaneitatea actului creator. Remarcabile prin măiestrie cinematografică, recentele realizări sovietice se consacră și prin calitatea scenariului. Filmul lui Kalatozov sau acel semnat de Kulidjanov și Seghel (lucrarea lui Gherasimov e clădită pe o capodoperă) impun scenarii remarcabile, cu valoare literară autonomă. Legenda cinematograficului „pur", pentru care scenariul e doar un pretext, e astfel, prin forța evidenței, infirmată. Semnificativ! „Zboară cocorii", „Casa în care locuiesc" și „Pe Donul liniștit" au o dimensiune comună specifică și caracteristică pentru realizările majore ale cinematografiei sovietice. Aș numi această dimensiune, dimensiunea umană. Ea există nu numai pentru că în primul plan al filmelor se află probleme de viață, adesea intime, ci pentru că omul și vibrațiile sale afective sînt supuse unui sondaj de o pătrundere deosebită obținută grație umanismului socialist larg și comprehensiv care-l inspiră.

În „Zboară cocorii" și în „Casa în care locuiesc" există două episoade de viață oarecum înrudite, care evidențiază o poziție îndrăzneață, antifilistină. Reduse la linii sumare, cele două întîmplări ar insemna pentru o mentalitate opacă: înșelarea omului iubit. Lida din „Casa în care locuiesc". Veronika din „Zboară cocorii" trădează marea și adevărata iubire. (E drept, circumstanțele diferă: Mark din „Zboară cocorii" e un ticălos, eroul „Casei în care locuiesc" este pozitiv. Cele două eroine se află și în situații „civile" deosebite).

Cinematografia burgheză e dedoara de povești de adulter, de iubiri fatale și năprasnice. S-ar părea că nu se poate aduce nici un sunet nou. Și totuși, ce limpede e acest sunet în filmele lui Kalatozov, Kulidjanov și Seghel!

Modul de înțelegere, optica, sînt superioare. Femeia „trădătoare" nu este condamnată la modul filistin. Omul e înregistrat sobru și în nuanțe numeroase iar sentința e implicată. Vinovatul își simte el însuși culpa, și filmele piedează implicit pentru marea și totala iubire care nu înseamnă euforie scînteietoare, cu durată efemeră, ci comunicarea cu marile valori sufletești și intelectuale. „Zboară cocorii" și „Casa în care locuiesc" sînt și piedoarii pentru iubirea între oameni care merită să se iubească, pentru simțul răspunderii și pentru ținută etică. Avem convingerea că numai un film întemeiat pe realismul socialist poate oferi o asemenea optică.

Filmele sovietice laureate se disting și printr-o interesantă fuziune a socialului cu viața personală. Aviz intimiștilor! Frămîntările intime ale oamenilor există într-un climat social și piasarea lor pe asemenea coordonate nu le răpește discreția și sobrietatea.

Lui Lev Kulidjanov și Iacov Seghel li s-a decernat premiul pentru cea mai bună regie. Omagiul e cum nu se poate mai binemeritat. Cei doi regizori nu au căutat totuși să forțeze adeziunea spectatorilor. Montajul nu are efecte deosebite, lumina nu vine din unghiuri neașteptate, în film nu se petrec în general inovații de răsunet. Dar un bun gust superior guvernează toate secvențele filmului. Totul este supus unei voințe regizorale ale cărei atribute principale sînt inteligența și finețea. Cei doi regizori au intuiție psihologică și percepția „universului mic". În această lucrare semnată de doi artiști simți o singură personalitate.

Succesele internaționale ale filmului sovietic sînt succesele cinematografiei adevărate.

Sorin Arghir

Improvizații

Oricîte reviste de specialitate ar exista, oricîte pagini culturale s-ar publica în presa centrală, pagina culturală a ziarului de provincie rămîne o necesitate incontestabilă. Rostul ei informativ și instructiv-educativ nu mai trebuie demonstrat. Și totuși pagina de „literatură-artă-cultură" a ziarului „Flacăra Sibiului" din 14 iunie, este departe de a-și onora misiunea ce-i revine. În afară de două articole interesante despre Bălcescu și despre Tudor Vladimirescu, semnate de Aurel Călinescu și, respectiv, Paul Constant, se publică o recenzie la volumul „Ceva mai greu" de Dan Deșliu, sub semnătura lui Adrian Munțiu, o notă anonimă despre piesa „Domnișoara Nastasia" și alta (tot anonimă) despre piesa „Institutorii", un „Calendar comemorativ" și altele. Iată ce poate afla cititorul sibian din unele materiale publicate în pagina culturală. Că Dan Deșliu este „mai rotund și mai emoționant ca oricînd", atacînd „cele mai majore probleme" și reușind să „contureze sugestiv și precis momentele de descompunere ale societății capitaliste (...), momentele de ascensiune socialistă (...), momentele de alunecare negativistă ale criticii estetizante..." Conturezi concis niște momente și, în limbajul recenzentului improvizat, devii mai rotund ca oricînd! Aflăm apoi că poetul e „necruțător (...) cu torțele îndoielii ce mai ard în oameni". Dacă îndoielile ard ca torțele, atunci certitudinile probabil că pîlpîie ca niște candele! „Piesa de aur a concertului" (dat de „vioara lirică deșliană") „rămîne totuși acel admirabil „Cîntec de ruină", deși din pricina acestui poem „i s-ar putea totuși imputa poetului o întindere prea mare" (poetului!) care duce la „slăbirea tensiunii dramatice" și „totodată i s-ar mai putea imputa unele mici petece, risipite, fără prea mult gust, peste haina literară". Interesant: o piesă de aur cu asemenea petece pe haină! Dar să nu se pripească cititorul sibian. El va afla că „întregul volum de altfel, elogios (față de cine?!) din multe puncte de vedere, suferă în anumite pagini de somnolențele banalului (...), de boala cronicei rimate (...) și de boala lipsei de emoție artistică". Iată un volum care, deși suferă de atîtea boli și somnolențe, rămîne ... elogios. Mai ales că în paginile lui „se lăfăiesc obraznice și versuri cu totul și cu totul școlărești, banale, aproape lozincarde". Pe deasupra, volumul e „umbrit (...) de o diluare prea exagerată". Ni se pare că deși recenzia este ... elogioasă din multe puncte de vedere, ea suferă de boala lipsei de claritate, de o lăfăială prea exagerată în ignoranță, iar bieții cititori, după lectura ei, de somnolențele banalului.

În timp ce piesa de la începutul acestui secol, „Institutorii" de Otto Ernst este aplaudată pentru ... actualitate, afirmîndu-se că directori de școală pungași, ignoranți și teroriști, ca Flaschmann sau ariviști lipsiți de scrupule ca Diercks se mai află încă „aciuiți (!) pe ici pe colo prin școlile noastre", despre „Domnișoara Nastasia" de G. M. Zamfirescu se spune că este „departe de a satisface gustul exigent al spectatorilor". Și iată de ce: „Autorul, străin de realismul socialist (și e firesc, întrucît piesa a fost scrisă în anul 1926) (dacă e firesc, atunci de ce să i-o reproșăm, iar dacă îi reproșăm acest lucru lui G. M. Zamfirescu, de ce nu procedăm la fel cu Otto Ernst care și a scris piesa într-o vreme cînd nici nu exista realismul socialist în literatura universală?) adaugă peste noroiul și întunericul mahalalei — în care se petrece acțiunea, — norolul desfrîului, al decadentismului și mai ales inumanitatea. G. M. Zamfirescu a căutat (!) umorul acolo unde era durerea, străduindu-se să ne facă să credem că mahalagioaicele (Paraschiva, Niculina, vecina și în general toate femeile din mahala) sînt lipsite nu numai de scrupule ci și de suflet (fac fițe caraghioase în fața unui mort pe care l-au cunoscut și mai mult l-au iubit chiar)". Tonul, limbajul și ... punctuația sînt, sperăm, reproduse exact. Astfel se vorbește despre G. M. Zamfirescu, omul căruia teatrul românesc îi datorează mult pentru promovarea unei dramaturgii originale și realiste. Astfel se vorbește despre „Domnișoara Nastasia" care se reprezintă totuși cu succes pe patru scene din țară și care a fost primită cu simpatie atît de spectatori cît și de critică. Atunci, de ce să ne mire că, la „Calendar comemorativ", Eminescu primește această săracă și unilaterală caracterizare: „Biciuind cu asprime prin operele sale formalismul și cosmopolitismul, Mihail Eminescu s-a ridicat în fruntea marilor noștri scriitori realiști"? De ce să ne surprindă că Rimski Korsakov rămîne doar „autorul unui valoros repertoriu de compoziții inspirate din cîntecele populare"? De ce să ne intrige de asemenea faptul că Odobescu e pur și simplu „autorul operelor: „Mihnea Vodă cel Rău" și „Pseudo-Kinegetikos"? Ce află așadar cititorul sibian? — Că volumul lui Deșliu e elogios iar autorul lui rotund, că „Institutorii" e o piesă actuală, iar „Domnișoara Nastasia" o piesă inumană și străină de realismul socialist, că Eminescu a biciuit formalismul și cosmopolitismul (atît!), iar Odobescu a scris două opere: „Mihnea Vodă cel Rău" și „Pseudo-Kinegetikos". E mulțumit oare cititorul sibian de această pagină „culturală"?

Dumitru Solomon

Cercurile literare și actualitatea

— Cercul literar „Traian Demetrescu" —

Afirmația poate părea prea severă, dar puține cercuri literare își înțeleg rosturile și mai puține și le împlinesc. Fie că trăiesc sporadic, fie că ating o relativă continuitate, o bună parte din cercurile literare sînt în deficit de îndrumare și de orientare, în primul rînd din cauze locale, iar ședințele lor se consumă la un nivel cultural și ideologic precar. Fără să graviteze în jurul instituțiilor culturale și al publicațiilor locale, căutîndu-și astfel un loc în viața cetățenească a orașelor și regiunilor respective, unele cercuri literare trec propriile lor lipsuri pe seama biroului de îndrumare de pe lîngă Uniunea scriitorilor. Că un cerc literar, odată înființat, poate exista numai dacă își potrivește respirația cu ritmul vieții cetățenești a localității și regiunii respective, asta o dovedește prezența unor cercuri literare bune, tocmai acolo unde preocupările literare sînt înțelese în măsura aportului lor la împlinirea misiunilor obștești. Și nu vom lua ca pildă un cerc vechi, cu „tradiție", ci unul foarte tînăr, înființat la începutul acestui an: cercul literar „Traian Demetrescu" din Craiova. Membrii acestui cerc — care în bună parte nu depășesc vîrsta de douăzeci de ani — grupați în jurul talentatului animator, publicistul Adrian Petringenaru, desfășoară o activitate rodnică pe lîngă ziarul local „Înainte", pe lîngă stațiile de radio și radioficare Craiova și în jurul marii uzine „Electroputere". În ziarul local, notele și informațiile privind evenimente cotidiene, legate de viața gospodăriilor colective, a căminelor culturale sau a șaturilor populare etc., reportajele despre munciile agricole sezoniere și mersul șantierelor poartă și semnăturile membrilor cercului „Traian Demetrescu", care au început să se bucure de o deosebită încredere. Corectitudinea unei informații, precizia formulării unei note, autenticitatea faptului comunicat sînt mici examene publicistice pe care membrii cercului le trec cu succes. Înființa plachetă protectată de cerc are drept obiectiv viața din uzina „Electroputere", de la a cărei înființare se împlinesc în curînd zece ani. Fără îndoială că, pentru un tînăr talentat și preocupat de instruirea sa susținută „școala" notei, a informației, a reportajului scurt de strictă actualitate, redactate cu corectitudine și formulate sugestiv nu întîrzie să-și arate roadele și în realizările literare: tînărul Horia Pătrașcu a scris cîteva schițe care dovedesc o fină observație a caracterelor, economie de mijloace și o forță sugestivă lăudabile. Dintre tinerii muncitori de la uzina „Electroputere", pe care cercul a știut să-i atragă, arată patos contemporan în versurile sale I. Prunoiu. Iar alt tînăr, Mihai Pelin, a semnat cîteva poezii care dovedesc o remarcabilă vibrație lirică. Dezvoltarea acestor tineri ar putea aduce surprize. Calitatea ultimelor lor lucrări ți va îndreptăți curînd să bată la porțile publicațiilor centrale. Am putea continua lista citînd nume ca Sina Dănciulescu, cunoscută credem mai demult din paginile revistei „Steaua", Petre Dragu și alții. Cercul literar „Traian Demetrescu" se bucură de prestigiu în oraș și producțiile sale cele mai bune sînt utilizate de stația de radioficare. De asemenea, postul de radio Craiova le-a folosit în două emisiuni speciale. Vrednic de subliniat e faptul că activitatea cercului se prelungește la uzina „Electroputere", pentru a cărei brigadă artistică de agitație tinerii săi membri pregătesc materiale adecvate. Comitetul regional P.M.R., priveghind lăudabilele inițiative ale cercului, va sprijini editarea pe plan local a unui „Caiet literar". Sînt de remarcat, de asemenea, serile comemorative „Traian Demetrescu" și „Elena Farago" organizate de cerc, care au adus sute de participanți.

Asemenea succese, îndeamnă cercurile literare de pretutindeni să-și înțeleagă rosturile obștești și să-și orienteze în acest sens activitatea și preocupările.

Ștefan Bănulescu

ARTE

Itinerar artistic: Tîrgu-Mureș

Am poposit la Tg. Mureș într-o zi răcoroasă de vară, ultima zi dinaintea ceniculei dezlănțuită brusc și cu atîta furie. Orașul acesta, cu străzi largi, cu edificii impunătoare, mărturii ale unei tradiții îndelungate și temeinice, cunoaște astăzi o viață spirituală demnă de invidiat. Orchestra simfonică la ale cărei concerte săptămînale participă cel puțin șase sute de iubitori ai muzicii, are realizări meritorii. Se cîntă muzică din marele repertoriu, piese simfonice românești și din cînd în cînd lucrări ale compozitorilor locali. Cetățenii din Tg. Mureș pot asculta și „Requiem"-ul lui Mozart (repetat în trei concerte) dar și „Divertismentul" lui Dumitru Capoianu. Orchestra, formată din instrumentiști de valoare, are deficiențe la partidele suflătorilor în alamă, dar atacă piese de mare anvergură (uneori prea dificile pentru posibilitățile sale) și joacă un rol hotărîtor în propagarea muzicii nu numai în orașul de baștină, dar și în satele și localitățile regiunii. Ne-a părut rău că n-am sosit în ziua obișnuită a concertului simfonic și n-am putut deci auzi orchestra pe care o cunoșteam din deplasările ei la București și din înregistrările de la radio.

Am fost răsplătiți chiar în aceeași seară de un spectacol de mare ținută artistică prezentat de Ansamblul secuiesc de cîntece și dansuri. Cu cîteva săptămîni în urmă, Ansamblul își completase formația și cu o echipă de cor și dansuri alcătuită din copii. Este greu să cuprinzi și mai ales să sugerezi în cuvinte bogăția surprinzătoare de culori, ritmuri și melodii care ne-au

încîntat timp de aproape două ore. Am aplaudat corul celor peste o sută de copii, admirînd talentul micilor cîntăreți care s-au dovedit iscusiți mai ales în cîntecele de haz și am pus pe seama începutului stridențele și durități în execuție. Dar am participat cu toții cei peste șase sute de spectatori la minunatul tablou coregrafic „Serbare de mai" în care copiii s-au dovedit nu numai cîntăreți și dansatori pricepuți, dar și artiști cu o mimică și gestică uimitoare pentru vîrsta lor. Grația infantilă, unită cu o ingenuitate adorabilă și o seriozitate care stă atît de bine unui artist de n-a depășit nici doisprezece ani, au creat momente de adevărată artă. În fiecare clipă s-a evidențiat dispoziția măiestrită a grupurilor de dansatori, evoluția precisă a rotulilor solistice, îmbinarea perfectă între cîntec și dans. De aceea, aplauzele noastre, la scena deschisă, n-au conținut nici o îngăduință pentru început, ci au fost o apreciere spontană a unei realizări artistice meritorii. Au venit apoi pe scenă „cei mari" — corul, echipele de dansuri, orchestra de instrumente populare, soliștii. Folclorul din regiunile secuiești ni s-a înfățișat cu toată gama lui bogată de nuanțe, pentru mulți din noi necunoscută. Ne-a încîntat sobrietatea costumelor, impodobite cu florile bogate și pline de sevă parcă, ce le aflăm și în ornamentația clădirilor și mobilierului secuiesc. E atîta discreție și bun simț în combinarea culorilor, încît desfătarea prilejuită ochilor refază pentru cîteva momente orice altă senzație. Să mărturisim că ne-au plăcut îndeosebi părțile coregrafice care au fost parcă mai aproape de sursele folclorice, deși elementul de stilizare era evident. Ne-au încîntat ritmurile, cînd lente, cînd trepidante, cînd potolite, cînd înfrăcite, ale dansurilor din Odorhei, Satu-Mare, Korund și am aplaudat de multe ori virtuozitatea unor soliști care, fără a face echilibristică scenică, cum se întîmplă la unele ansambluri, au evoluat cu atîta vigoare și suplețe, cu atîta știință a mișcării scenice, excelînd în volute și mlădiindu-se cu o ușurință uimitoare, încît, în unele momente de mare avînt ale ansamblului, cînd totul se dezlănțuia, cînd ritmurile se accelerau și se schimbau de la o secundă la alta, cînd costumele învolte își ofereau întreaga bogăție aveai senzația unei bețil a cîntecului, dansului și culorii. Am mai fost martorii unei suite coregrafice inițiatică „O seară la izvor" alcătuită din dansuri obișnuite în comuna Ivănești, pe care ansamblul le-a învățat de la țăranul Dan Florea Ceii, în vîrstă de 69 de ani. L-am văzut pe Dan Florea Ceii, acest bătrîn cu fața aspră, colțuroasă, dar cu o expresie mucalită, cu un zîmbet mereu viu și cu ochii pătrunzători. E înalt, spătos, vodnic, poartă o pălăriuță zdusă pe frunte, umblă îmbrăcat în port național și ține la chimirul, împodobit cu atîta dibăcie, un fluier. În seara spectacolului i-am auzit cîntînd din fluierul său spre care, chiar atunci cînd merge pe stradă, mîna lui se îndreaptă reflex. Fluierul său pare fermecat. Melodiile lui melancolice, pline de poezie, uneori aeriene, au prospețimea cîntecului ce vine din adîncul inimii. Șuita în care Dan Florea Ceii a avut rol de solist, dansînd pe întrecute cu cei tineri, ne-a întărit încă o dată credința în geniul creator al poporului, în uriașele sale potențe artistice. Ansamblul secuiesc de cîntece și dansuri din Tg. Mureș, creație, ca și Filarmonica orașului, a regimului nostru de democrație populară, ne-a prilejuit momente de înaltă emoție. Programul este sobru, prezentat cu discreție, fără obișnuitele glume nesărate pe care unele ansambluri obișnuiesc să le întreteasă, spre disperarea publicului venit să guste din comoara de artă a poporului. Asistăm deci la Tg. Mureș la o activitate artistică inspirată din sufletul, obiceiurile și tradițiile oamenilor simpli, demnă de toată lauda.

Gheorghe Stănescu

CRONICA PLASTICĂ

Expoziția de afiș și caricatură

I

Știm cu toții elocvența afișului. Și știm, de asemenea, că avem, în acest domeniu, forțe destoinice, de la care se poate aștepta mult. O recunoaștem cu atît mai lesne cu cît, acum vreo cîteva luni, afișul românesc s-a încununat de un succes categoric la Trienala de artă decorativă de la Milano. Altceva, însă, recunoaștem mai greu: că din experiența dobîndită aici, în acest gen, nu-s chemați să se împărtășească numai graficienii. Ea prezintă un folos direct și pentru alte categorii de artiști: de pildă pentru pictori. Căci afișul te constrînge să gîndești riguros compoziția, în funcție de un sens pregnant. Și nu-i poate decît prii unei arte dominate de lirism — așa cum e pictura noastră, — acest îndemn, pe care-l desprinde oricine frecventează problemele afișului: să te bizui, înainte de orice, pe șocul ideilor.

Dar există idei și idei. Unele sînt simplu ingenioase, altele se mărturisesc solidare cu preocupările noastre cele mai grave. Afișul social, afișul politic se cade să minuiască tocmai astfel de idei. Să vorbească despre năzuințele adînci ale oamenilor; să glorifice inteligența, care-a descătușat atomul, și să arate amenințător spre criminalii ce urzesc, din triumfurile științei, rușinea unui carnagiu universal. Să exalte viața, înălțată impetuos pe schelele construcției. Așa cum fac și afișele strînse în expoziția de la Dalles. Mai toate se întîlnesc în efortul comun de a milita pentru pace. Pe unul din ele, semnat de Iosif Cova, citim chiar această inscripție: „Pentru pace, pentru socialism". Însă al doilea termen al devizei, nu l-am aflat la fel de larg ilustrat precum primul, în expoziție. Mai des, conștiința datoriei lor cetățenești s-a întrupat, la artiștii reuniți aici, în lucrări meritorii, dar vizînd obiective restrînse, mai degrabă mărunte. Într-un afiș de Alex. Dumitraș vedem, spre exemplu, flăcări de incendiu. Și floarea albastră pe care-o închipuie fumul unei țigări, numai pe jumătate stinsă, te avertizează: „Nu mă uita". De bună seamă, am greși cînd am **îngădui servilile ce ni le poate aduce** un asemenea memento utilitar. Dar am greși infinit mai mult dacă am socoti că marea educație civică se înfăptuiește doar pe calea povețelor de acest soi. Ne trebuiesc afișe care să evoce încordarea autentică a bătăliei pentru socialism: opere care să ne așeze într-un climat aicătuit din forță și din deciziune. Or, tocmai aceste note lipsesc îndeobște din registrul artistic al graficienilor, atunci cînd se apropie de temele majore ale realității de la noi. Căci nimeni nu va confunda fepeneala convențională din lucrări precum „De strajă păcii" de Kromer Bela, ori „Votul nostru Frontului Democrației Populare", de Iosif Cova, — cu demnitatea veritabilei forțe.

De altminteri, și în afișele închinate păcii — de o calitate evident mai susținută — prea rareori l-am găsit pe artiști înclinați spre gravitate și mult mai des i-am surprins bucuroși să ne amuze. Vioiciune plăcută, vervă chiar, ne-au întîmpinat, de exemplu, într-o lucrare precum aceea intitulată „1 Iunie" de Petre și Irina Grant. Dar ca să lanseze un strigăt de alarmă la urechea indiferenților, netulburați de ideea unui dezastru atomic, cunoscutului grafician îi trebuia un alt timbru, mai pătruns de emoție, mai zguduitor. Un teren dramatic, cum e cel pe care a păsit Petre Grant în „Nu te interesează?", se cerea explorat cu mijloace mai tranșante; și, dimpotrivă, aici atît factura cît și coloritul păstrează cumva amintirea inspirației „roze" din piesa vecină, care se cheamă „1 Iunie". Cu acest titlu, de altfel, se recomandă o mulțime de afișe din expoziție. Atîtea, cum nu știu să fi inspirat la noi vreo altă sărbătoare. Lucrul pune, el singur, în lumină, propensiunea spre agreabil și ingenios ce caracterizează mai pe toți artiștii aceștia.

Căci graficienii care se întîlnesc celebrînd Ziua internațională a copilului, s-au hotărît, ai spune, să prefacă în bun comun nu numai tema, ci și ideile. Și dacă ni se pare un clișeu ciuperca exploziei atomice, lîngă care e alăturată energic o altă imagine, un copil la sînul mamei, un cadavru — a se vedea la Pavlin Nazarie, Iosif Cova ori Gheorghe Motoră —, tot așa nu ne poate scăpa ideea cum revine motivul globului în afișele pentru „1 Iunie". Iată-l transfigurat în chip de copii: fetiță rizătoare, într-un afiș simpatic, semnat de Gh. Popescu, băietaș într-unul de Ladislau Corda; în acesta din urmă poartă un coif înghebat din hîrtie de jurnal; într-altul, de Iudith Ghertovici, coiful celui stă înfundat pe creștet e făcut din nenumărate cocarde. Ceea ce dovedește că metafora nu te pune niciodecît la adăpost de primejdia repetițiilor și a banalizării. Și că nu-i obligatoriu în afiș, cum cred unii, să ocolești descripția directă. Nu sînt puține, de altminteri, printre lucrările prezentate la Dalles, acelea fals metaforice. „Pămîntul necolectivizat — glăsuiește un afiș de Ion Gesticone, — e ca o haină peticită". Și peste întinderea de pete verzi, galbene, a solului se așează conturul unei haine. Nu incape îndoială, imaginea a rămas aici în plan verbal și n-a dobîndit viața plastică. Ca să ne surprindă prin neprevăzut, artistul nu are a juxtapune termenii comparației; dimpotrivă, el trebuie să ne conducă violent imaginația de la unul din termeni spre celălalt. Însă destui dintre afișierii reuniți la Dalles nu știu să opereze această translație de sensuri: adună pur și simplu obiecte, între care nu scînteiază arcul voltaic al unui raport revelator. Irène Rischleakov, de pildă, ne-a dat un afiș luminos, menit să-și atingă țelul: „Vacanță plăcută". Dar lîngă dînsul a expus un altul ce arată astfel: Un „Nu" decupat din trupul unui ziar, care lasă a i se descifra cîteva titluri: „No to nuclear suicide" etc. O bombă neagră cu o anvelopă de formă regulată, galbenă; sub ea, mult mai mic, netrebnic, ca o minge de fotbal, globul pămîntesc. Elementele afișului stau exteriocare unul alțuia, ca piesele unei mașini demontate, puse alături. Bineînțeles, mașina nu merge: lucrarea nu-i în stare să trezească ecoul dorit în sufletele privitorilor. Și ne amintim, fără să vrem, de imaginea unui afiș polonez — înjghebat cam din aceleași elemente — care, lucrat la scara unui bloc de cîteva etaje, a produs la Varșovia un efect sezisant. Pata neagră a unei bombe în cădere, prin umbra căreia se zărau ruine, nu te înspăimînta, totuși, în afișul regretatului Tadeusz Trepkowscki. Și „Nu"-ul pe care-l scria artistul țîșnea exploziv: se cerea strigat, nu citit.

Acesta e, în fond, imperativul esențial al artei afișului: să degajeze fulgerător înțelesurile. Ne bucurăm să-l întîlnim respectat în lucrări precum aceea a lui Radu Vero: „Dezastrul atomic nu are hotar". Un titlu pe care-l simți perfect omogen cu imaginea, înfipt în miezul ei viu. Îndeobște, autorii noștri de afișe s-au eliberat de scrupulul picturalului, care le frîna creația mai acum cîțiva ani. Dar pe alocuri specificul genului se cuvine, totuși, apărat de alte imixtiuni. Descoperi în expoziție lucrări inteligente, strict grafice, „Conservatorismul", de pildă, semnat de Val. Munteanu, pe care le-ai rîndui mai bine în categoria copertei de carte, decît în aceea a afișului.

O manieră mai sintetică în desen e semnul sigur că la noi lumea s-a obișnuit tot mai mult să-și reprezinte adecvat specificul afișului. Însă trebuie denunțate și aici ticurile formale, detaliile de factură cărora nu le comandă o rațiune interioară. Cu ani în urmă, un clișeu curent îl alcătuiau steagurile fluturînde. Acum, chiar în cele mai comune afișe — acela despre naționalizare al lui Corda-Catrici sau altele de Costescu Ilie, Pavlin Nazarie —, drapelele vădesc o rigiditate împrumutată parcă din desenele infantile.

Simplificările sintetice, liniile apăsate i-au ispitit acum și pe unii artiști ce în trecut li se arătaseră mai curînd refractari: Cova de pildă, care în lucrări de felul aceleia intitulate „Pacea o vom apăra", a cîștigat o anume francheță bărbătească în tratare. Însă alura aceasta mai rezumativă și mai frapantă nu ne îngăduie să desenăm greșit racursiuri—așa cum ni se pare că procedează graficianul cînd zugrăvește victimele unei demonstrații anti-imperialiste. Acolo de altfel, figura unuia din cei prăbușiți la pămînt se reclamă de la o tratare mai picturală, alta decît cea folosită în restul imaginii.

VAL. MUNTEANU — *„Conservatorismul"*

Nu totdeauna simplificarea geometrică se unește cu o acută expresivitate. Iosif Molnar e numai elegant, atunci cînd încadrează o figură stilizată într-un joc exuberant de elipse („Soarta omenirii în mîinile omului"). Cu o certă distincție și pondere se înfățișează imaginile lui Cristea Condacci, dintre care două — „Rațiunea va învinge" și „Spre aștri" — se numără printre izbînzile expoziției. Printre cele, cred, cinci sau zece piese deplin izbutite ale acestei manifestări colective, la care, e drept, nu i-am întîlnit nici pe Vincențiu Grigorescu și Trofim Brînză, nici pe O. Adler, S. Baroi și Benedict Gănescu; la care, în schimb, nivelul mediu a atins o anume decență, ce nu poate fi ignorată.

Dan Hăulică

I. G. ONISCENCO — *„Serghei Esenin"*

CONTINENTE

Scriitorii germani și literatura prezentului

Conferința grupei de partid din prezidiul Uniunii scriitorilor din Republica Democrată Germană a discutat recent problemele de bază ale literaturii germane actuale. Principalele rapoarte au fost ținute de Johanna Rudolph despre **„Problemele realismului în literatura germană"** și de Max Zimmering despre **„Dezvoltarea literaturii germane după 1945"**. Rapoartele au dat loc la discuții largi, care au găsit în presă un ecou cu atît mai puternic cu cît, aproape concomitent cu dezbaterile scriitoricești, primul ministru Otto Grotewohl, într-un discurs ținut în fața a cîtorva sute din cei mai străluciți reprezentanți ai intelectualității germane, a subliniat misiunea și aportul acesteia la construirea unei patrii socialiste.

Raportul Johannei Rudolph pornește de la definirea literaturii de actualitate. Este actuală literatura dedicată temelor și problemelor prezentului, literatura preocupată de procesul formării omului nou. Chiar dacă punctul de vedere marxist-leninist este aplicat temelor istorice, scrierile de această natură nu pot constitui o literatură de actualitate.

Elementele culturii democratice socialiste, într-o societate de clase antagonice, în perioada de trecere spre socialism — continuă raportul — devin fundamentele culturii dominante datorită unui proces de schimbări calitative care asimilează și moștenirea culturală a trecutului. Se produce și în cultură un proces similar aceluia al trecerii muncitorimii de la poziția de clasă exploatată la aceea de clasă dominantă. În acest proces psihologia muncitorului se schimbă și, deci, implicit și imaginea lui în literatură. Operei literare de actualitate i se cere să reprezinte această transformare. Evocînd sau explorînd o anume zonă a realității opera literară va trebui să exprime neapărat fenomene tipice pentru ca semnificația ei să fie cît mai largă, națională.

Literatura actuală trebuie să aibă curajul adevărurilor mari și simple. Acestea îi vor permite discernămîntul între elementele esențiale și cele mai puțin caracteristice, o vor ajuta să găsească justele proporții și să se orienteze în perspectiva socialismului. O atare perspectivă nu trebuie concepută ca un principiu general, ca o speranță, ci ca rezultantă inevitabilă a luptei dintre nou și vechi.

Congresul al IV-lea al scriitorilor germani, manifestîndu-și necondiționata aderiune la realismul socialist, a subliniat importanța orientării ideologice pentru creația literară. Dezvoltarea posibilităților de cunoaștere ale artistului îi vor îngădui să sezisească unitatea contradicțiilor din viață, și anume nu static ci dinamic, și îi va lărgi capacitatea de alegere a caracterelor și situațiilor. Georg Lukacs — a arătat în continuare raportoarea — a încercat să facă din analiza operei lui Balzac de către Marx și aceea a lui Tolstoi de către Lenin o pledoarie pentru intuiție ca sursă a oricărei realizări artistice.

O asemenea poziție este greșită și periculoasă. Literatura este într-adevăr o formă de cunoaștere a realității cu mijloace specifice, estetice, dar e chemată să contribuie la formarea conștiinței socialiste. Între domeniile ideologiei și esteticii există totuși o unitate dialectică și sarcina criticii este să surprindă această unitate în operele scriitorilor sau să semnaleze de ce în anumite opere literare această unitate n-a fost realizată.

Făcînd bilanțul literaturii germane de după 1945 și referindu-se în bună măsură și la experienta sa personală, Max Zimmering a arătat că în Republica Democrată Germană literatura este o instituție, o parte a vieții publice. Legătura necondiționată a scriitorilor cu viața va trebui să ducă pe viitor, în mai mare măsură decît în trecut, la o literatură realistă, expresie a acelei însuflețiri creatoare care animă societatea eliberată de exploatare și asuprire.

La discutarea rapoartelor au participat peste 300 scriitori. Schimbul viu de idei și angajamentele luate îndreptățesc să se aștepte în viitorul apropiat o nouă și importantă recoltă a literaturii germane realist-socialiste.

V. Dascălu

De vorbă cu Voldemar Kalpini

Voldemar Kalpini, ministrul adjunct al Culturii din R.S.S. Letonă, m-a primit în ajunul plecării. Geamantanele desfăcute, pachetele risipite prin încăpere, mi-au deșteptat temerea că l-aș putea stingheri. Eram chiar hotărît să cer scuze și să propun ...amînarea interviului. Dar Voldemar Kalpini mi-a spulberat reticențele și m-a asigurat că va asculta întrebările mele cu interes și răbdare, deoarece va ști să-și stăpînească febra firească a călătoriei spre patrie.

— Cu ce impresii plecați de la această primă Decadă a culturii Republicilor Sovietice Baltice?

— **Evident, această decadă a culturii baltice are o importanță deosebit de mare sub toate raporturile. N-aș vrea să mă repet, și de aceea am să mă refer la un singur aspect mai puțin discutat. Experiența pe care am căpătat-o ține mai mult de formula organizatorică sub semnul căreia s-a desfășurat decada, dar îndeosebi de conținutul pe care l-a căpătat cadrul ei sărbătoresc. Adică: în mod obișnuit, cînd prezentăm la Moscova Decada artei letone, de exemplu, noi sîntem aceia care facem publice producțiile noastre. De astă dată dvs. ați asigurat pe multiple planuri prezentarea acestor producții. Fără îndoială, este un exemplu la care vom reflecta. Cred că, în ce ne privește, vom putea aplica unele învățăminte chiar cu prilejul recentei decade a regiunii Latgavia (regiune de mare pitoresc folcloric din R.S.S. Letonă), care se va desfășura la Riga și ale cărei manifestări le vom completa cu ansambluri din capitala republicii. În tot cazul, ca să încheiem acest răspuns, oamenii de cultură din delegația noastră vor avea ce povesti în Letonia despre tot ce au văzut și le-a bucurat inima.**

— La noi sînt cunoscuți și apreciați Jan Rainis, Vilis Lațis, Ana Sakse, Andrei Upit. Am dori să știm la ce lucrează aceste personalități artistice, după cum v-am ruga să informați cititorii noștri și despre alți scriitori de seamă ai literaturii letone.

— Vă înțeleg interesul și am să încerc să vă răspund cît mai concret. Voi începe cu tinerii, fiindcă ei sînt și cei mai productivi. Ianis Griva, mereu tînăr ca vigoare creatoare, ne-a dat după culegerea de povestiri „În acea parte a Pirineilor" piesa „Pluta Meduzei", o dramatică relatare a ultimelor zile ale puterii burgheze în țara noastră. După cum spuneam, harnic ca întotdeauna, lucrează la un roman de mari dimensiuni, care va fi într-un fel o biografie: istoria unui luptător din brigăzile internaționale din Spania. Un poet popular este Jan Sudrabkain, a cărui plachetă „Muntele de argint" se bucură de o largă apreciere. El pregătește acum o culegere de opere și are pe șantier un volum de versuri inedite. N-aș vrea să-l uit pe Jan Nedra cu trilogia sa „Anii călirii", care va fi într-un fel istoria Latgaviei în ultimele decenii. Și fiindcă m-ai întrebat și despre vechii maeștri, să vorbim și despre ei; nu știu la ce scrie Vilis Lațis, fiindcă asupra laboratorului său de creație el păstrează întotdeauna o neabătută tăcere. Andrei Upit a terminat acum cîțiva ani o mare lucrare despre „Problemele realismului socialist în literatură". La ce trudește acum? La drept vorbind, nu știu precis. Știu însă atît: cînd merg spre casă seara și mă abat pe la dînsul, îl găsesc de fiecare dată scriind. Viitorul apropiat ne va aduce răspunsul dorit. Probabil că te miră că n-ai auzit și despre Ana Sakse în precizările pe care ți le-am dat. Iată de ce: după o oarecare inactivitate, reputata noastră scriitoare lucrează la un scenariu de film. Despre ce epocă? Cu ce temă? Asta nu mai știu.

— Aș dori să-mi vorbiți despre publicațiile de literatură din R.S.S. Letonă.

— La Riga apare săptămînalul „Literatura și arta" și revista lunară „Drapelul". Scriitorii noștri sînt productivi. Ei colaborează și la ziarele locale și la publicațiile tineretului.

— Și acum, o ultimă întrebare...

— Fiindcă o bănuiesc îngăduie-mi s-o anticip. Voiai să te referi la semnificația vizitei noastre, nu? Ei bine, ea e cuprinsă în salutul și în mulțumirile pe care doresc pe această cale să le adresez tuturor organizațiilor și instituțiilor care au făcut delegației noastre o primire atît de călduroasă și oamenilor de cultură romîni cu care ne-am cunoscut. Vom căuta, în ce ne privește, să nu rămînem datori. Viitorul istoric al relațiilor noastre va trebui să consemneze, ca pe un moment important al dezvoltării legăturilor noastre de prietenie, Decada pe care ați organizat-o și căreia îi vom păstra o neștearsă amintire.

R. Z.

Stendhal deformat

La „Flammarion", André Billy a tipărit acum cîteva luni lucrarea sa „Ce cher Stendhal" care reprezintă o biografie-eseu a vieții și operei marelui scriitor. Cartea lui Billy n-are o structură omogenă, cuprinzînd eclectic considerații biografice, aprecieri estetice, reconstituiri istoriografice, ipoteze filozofice, amestecînd evocarea cu referințele jurnalistice. Toate acestea nu concură însă la reprezentarea justă a fizionomiei morale a lui Henry Beyle și mai puțin la sugerarea climatului în care a luat naștere opera sa. Sînt comentatori care presupun că slujesc personalităților cercetate dacă scormonesc în intimitatea vieții acestora și transformă amănunte absolut periferice artei lor, în revelații. André Billy este dintre aceștia. Îl interesează mult mai puțin opere ca „Roșu și Negru", „Mînăstirea din Parma", „Lucien Leuwen", în schimb vorbește pe întinderea a patru cincimi din volumul său despre amorurile lui Stendhal, că și cum ele singure ar putea da explicații satisfăcătoare despre ideile și idealurile de care a fost animat gînditorul, omul politic și artistul Stendhal de-a lungul frămîntatei sale existențe. Iar cînd, în sfîrșit, se încumetă să facă loc cîtorva reflecții despre creația căreia Stendhal îi datorează întreaga sa nemurire, André Billy pare a spune că romanele amintite sînt de un interes secundar, fiindcă semnificația lor e subordonată sensului direct al faptului autobiografic; prin urmare la ce bun să discutăm despre „Lucien Leuwen" sau „Roșu și Negru" cînd putem merge direct la sursă, cercetînd cum a iubit sau suferit, cum a luptat cu prejudecățile de castă și cum s-a resemnat însuși Stendhal, autorul lor. Dar procedînd astfel Billy uită că dincolo de reflexul autobiografic toate aceste scrieri sînt o cronică vie a istoriei Franței și că realismul scriitorului a surprins în tipuri reprezentative viața unei societăți întregi bîntuită de pasiuni, cu căderile și înălțările ei, de-a lungul perioadei de tranziție dintre epoca napoleoniană și prozaica monarhie din iulie.

Billy sărăcește de însușiri figura lui Stendhal, îi elogiază hedonismul și egolatria, apreciază „repulsia lui pentru spiritul gregar" și însingurarea. Însă omite să explice resorturile sociale ale acestei izolări, (Stendhal era socialbil, însă dezacordul dintre scriitor și protipendadă l-a determinat să se izoleze moral) după cum nu găsește necesar să observe vigoarea republicanismului său și a convingerii sale împotriva filistinismului claselor posedante.

În intenția lui Billy „Ce cher Stendhal" ar fi trebuit să răspundă aniversării a 175 de ani de la nașterea scriitorului. I s-a și răspuns însă o altfel de cărți...

H. Zalis

ARNOLD ZWEIG

Laureat al Premiului internațional „Lenin" pentru pace

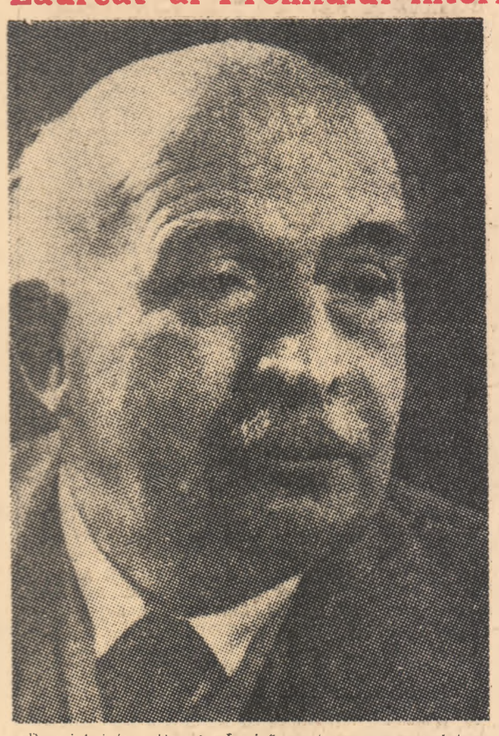

Premiul internațional „Lenin" pentru pace, acordat recent lui Arnold Zweig, încununează nu numai cei șaptezeci de ani ai unuia dintre cei mai străluciți reprezentanți ai literaturii germane actuale, ci și aproape cinci decenii de eforturi pentru cunoașterea omului și înțelegerea între popoare. Fire deosebit de complexă, de frămîntată, inițial înclinată spre diletantism artistic, spre efecte stilistice, a parcurs un drum deosebit de sinuos și de greu pentru a se afirma, de la o etapă la alta, tot mai mult ca un om al vremii sale și pentru a da creației sale, de fiecare dată, un accent tot mai puternic de militantism social.

Într-adevăr, de la debutul modest marcat de apariția „Coletului poștal" (1909) din care respirau ezitările unui tînăr crescut în filistinismul wilhelminian, oscilînd între biblie, Nietzsche și Marx, între Zola, Dostoievski și Thomas Mann, așa cum studiile sale îl purtaseră de la germanistică la psihologie, de la limbile moderne la filozofie, de la istoria artei la sociologie și economie politică, — și pînă la apogeul de azi, pînă la „Se sparge gheața", ciclu menit să-i aureoleze opera, s-a scurs o jumătate de secol de experiențe unice în istorie. Fiul micului meseriaș din Silezia sudică cunoscuse, după fastul de tinichea al Germaniei imperiale, tranșeele războiului în Franța, Serbia și țările baltice, revoluția și contrarevoluția germană, sfîrșitul republicii de la Weimar, ascensiunea fascismului și orgiile celui de al III-lea Reich, emigrarea, al doilea război mondial, întoarcerea în patrie după 15 ani de exil, scindarea Germaniei, reînvierea militarismului în partea ei vestică și, în sfîrșit, lupta pentru o patrie socialistă și pentru abolirea războiului. Pe această lungă orbită, patruzeci de volume se înscriu ca puncte de reper ale unei neostenite tensiuni intelectuale, ca un grafic al ecoului pe care proteicele aspecte ale vremii l-au găsit, de fiecare dată, în conștiința sa.

Primul succes de prestigiu al lui Arnold Zweig a fost „Însemnări despre familia Klopfer", dar abia în 1912 romanul „Nuvele în jurul Claudiei", un fel de „Ce-i de făcut?" al tinerei intelectualități germane în perioada imperialistă, au atras asupra sa atenția unor cercuri mai largi de cititori. „Unor ritual în Ungaria" îi aduce în 1915 premiul „Kleist" dar și trimiterea pe frontul de vest. După volume de nuvele, de eseuri și teatru, „Cearta în jurul sergentului Grișa" (tradusă în 17 limbi) i-a cîștigat faima mondială. Acest roman de război era primul fruct al unei concepții îndelung meditate despre rostul social al artei: „Sînt convins că arta are o funcție socială: luminarea a tot ce-i viu" afirma el categoric. „Concepția mea despre artă și poezie nu este stăpînită de arbitrarul individual, ci de tendința de a fi o conștiință, un organ de cunoaștere a totalității". Grișa, prizonierul rus evadat, acuzat de spionaj și executat în pofida probelor de nevinovăție, pentru „a fi dat ca exemplu", devenise un mijloc de demascare a aparatului militar prusac, a brutalității și lipsei de scrupule a claselor dominante.

Dar „Grișa" a devenit cu timpul și piatra de temelie a unui măreț edificiu epic: ciclul „Războiul cel mare al oamenilor albi". Trei decenii n-au dus încă la încheierea seriei, iar ordinea apariției romanelor n-a respectat și cronologia istorică: primul a apărut abia de curînd („S-a copt vremea") iar ultimul („Se sparge gheața") este în curs de elaborare. Începînd cu o dramatică interpretare a condițiilor economico-sociale care au dus la primul război mondial, ciclul se va termina cu un roman destinat să arate că nici o societate nu e viabilă dacă războiul și profiturile de pe urma acestuia constituie pilonii principali ai existenței sale. În acest ciclu, „Femeie tînără în 1914" îmbină gingășia unei povestiri de dragoste fervente, cu lupta împotriva acelor contingențe social-politice care au făcut războiul inevitabil. I-a urmat zguduitoarea „Educație în fața Verdunului", care dezvăluie corupția corpului ofițeresc prusac, simulacrele de justiție militară, crimele pe care le ascundeau mormîntale „eroice" dar și trezirea politică a soldaților din tranșee. Lecția Verdunului era îmboldul la lupta pentru pace și dreptate socială. „Pauza de foc" înregistrează răsunetul pe care l-a avut în rîndurile soldaților din prima linie a frontului apelul lui Lenin la o pace dreaptă, fără anexiuni și despăgubiri, precum și frămîntările care aveau să ducă la revoluția spartachistă. În sfîrșit, „Înscăunarea unui rege" înfățișează ultimele zvîrcoliri ale unui militarism muribund în încercarea lui de a crea o trambulină antisovietică în țările baltice.

Deși prin excelență reprezentativ pentru geniul lui Arnold Zweig, ciclul „Grișa" nu epuizează toate fațetele concepției sale despre lume sau ale măiestriei sale artistice. Dar o scurtă notiță nu poate înregistra decît fugar, între multe altele, romane ca „Securea din Wandsbek" sau „Zile pierdute", nuvelele din „Evantaiul de fildeș" și „Curcubeul", cele trei „Drame soldățești" sau eseurile despre Lessing, Kleist și Büchner. O operă atît de vastă, cînd autorul ei a fost pe rînd șoarece de bibliotecă și ziarist, iar după al doilea război mondial președinte al Academiei germane de științe și deputat în Camera populară, delegat la congrese internaționale pentru pace și președinte al P.E.N.-Clubului german (est și vest), vorbește nu numai despre marea lui putere de muncă, dar și despre neobișnuita sa voință de a face din literatură în genere și din scrisul său o armă împotriva rămășițelor unei ordini fundate pe exploatare și război și un instrument de edificare al unei societăți bazate pe dreptatea socială. Pe ambele căi, Arnold Zweig, care a ales Germania estică, militează pentru socialism; ca vechi admirator al Uniunii Sovietice lucrează perseverent la întărirea prieteniei germano-sovietice; iar ca fost soldat pledează pentru instaurarea unei păci trainice.

M. Roșca

Vizita scriitorilor bulgari în țara noastră

Săptămîna trecută, o delegație de scriitori bulgari, condusă de Anghel Todorov, prim secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P. Bulgaria și membru al C.C. al Partidului Comunist Bulgar, ne-a vizitat țara. Primiți cu căldură frățească, oaspeții — după o scurtă ședere în București — au plecat spre Orașul Stalin. În călătoria lor prin țară au vizitat cetatea Branului, au poposit la Sinaia și s-au oprit să cunoască muzeul Doftana.

Pretutindeni unde au zăbovit au fost întîmpinați cu bucurie și căldură. O mărturie grăitoare a ospitalității poporului nostru rămîne masa prietenească oferită oaspeților la gospodăria agricolă de stat „30 Decembrie". Înainte de întoarcerea în patrie, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. a organizat la „Casa scriitorilor Mihail Sadoveanu" o seară a prieteniei prezidată de acad. Mihai Beniuc. Cu acest prilej, poeții Nina Cassian, Dan Deșliu, Victor Tulbure, Mihu Dragomir, Veronica Porumbacu ș.a., au citit versuri aparținînd celor mai de seamă poeți bulgari contemporani ca Elisabeta Bagriana, Anghel Todorov, Liliana Stefanova Krum Velkov, Nicola Marangozov ș.a. Apoi, unii dintre aceștia, prezenți în sală ca membri ai delegației, au citit la rîndul lor poezii.

Menționăm că la serată au luat parte cu lecturi din versurile lor și poeții greci Iannis Ritsos și Menelaos Ludemis, — în vizită în țara noastră.

Cu un sentiment de dragoste și de vie interes au întîmpinat scriitorii romîni ca și întreaga asistență versurile poeților bulgari. Vizita scriitorilor din țara vecină și prietenă reprezintă o contribuție de preț la dezvoltarea legăturilor culturale dintre popoarele noastre, la întărirea păcii și colaborării internaționale.

N. B.

MENELAOS LUDEMIS

poet grec

CEAS DE DRAGOSTE

Să nu mai spui, iubito, că se va sfîrși.
Să nu mai spui „destul", — ar fi ca lovitura de cuțit.
Să stăm aci, cu mîinile-ncleștate,
Să stăm sub noaptea înstelată
Ca două statui de piatră imobile în parc.
Să nu asculți. Să nu vorbești.
Dacă se va-ntîmpla să treacă un tren,
un tren ducînd spre Paradis
tu nu striga „oprește", e inutil.
Apleacă-ți numai capul tău fierbinte
pe umărul acesta care-l cheamă — da, așa!
Fii ca un mac amețit de soare
te-apleacă și te reazimă de mine.

Reazimă-ți capul de mîna mea — da, așa!
Ce fericită-i mîna asta!
Vreau să-mi golesc de toate gemetele pieptul
să fie plin doar cu silabele numelui tău,
vreau în priviri să te cuprind întreagă.
Da, așa! Îți mulțumesc...
Dar cine plînge-n depărtare?
Cine-a strigat „jos tirania"?
Am sosit.

În românește de **Tașcu Gheorghiu**

AGENDA

● La Editura de Stat pentru literatură politică din Praga se pregătește tipărirea unui roman autobiografic al lui Julius Fucik intitulat „Generația de dinaintea lui Petru". Volumul va mai cuprinde și cîteva studii ale lui Fucik privind unele din cele mai importante momente ale istoriei culturii cehe.

● În curînd va apare, în traducere maghiară, volumul „Dincolo de rîu și de copaci" întrunînd reportajele scrise de Ernest Hemingway pe fronturile celui de-al doilea război mondial.

● La Viena a avut loc premiera operei „Revizorul" de Werner Egk după comedia lui Gogol.

● Într-un număr recent, revista „Neue Deutsche Literatur" publică un amplu articol semnat de Günter Deicke intitulat „Literatura germană în R.P.R." Autorul subliniază succesele însemnate, dobîndite de prozatorii și de poeții germani din țara noastră prin crearea unei literaturi realiste, cu un bogat conținut de idei.

● În editura pariziană Grasset a apărut tălmăcirea în versuri a „Bucolicelor" lui Virgiliu. Traducerea și aparatul critic se datoresc cunoscutului dramaturg Marcel Pagnol.

● În coloanele revistei germane „Aufbau" s-au tipărit două eseuri ale lui Aragon: „Stendhal și Zola" și „Stendhal și Molière".

● Se construiesc trei noi studiouri de filme la Canton, Sian și Sințzian. Cu acestea, numărul studiourilor cinematografice din China va ajunge la 13.

● Jules Verne este, conform unei recente statistici, cel mai citit scriitor francez. El a fost tipărit în cursul anului trecut în 90 de ediții, în timp ce Balzac a fost editat în 50, Dumas-tatăl în 49, Maupassant în 40.

● La Praga, în editura „Mlada Fronta", a apărut traducerea integrală a „Luciadelor" lui Camoens. Traducerea, semnată de poetul Camil Bednar, e ilustrată de cunoscutul grafician Miroslav Troup.

IN APRILIE 1959

va avea loc în Republica Democrată Germană comemorarea a 200 ani de la moartea lui Haendel. Președinția de onoare a comitetului de organizare a „Anului Jubiliar Haendel" a fost atribuită lui Otto Grotewohl, președintele Consiliului de miniștri al R.D.G.

EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALĂ A CĂRȚII

organizată la Varșovia în prima decadă din iunie, s-a bucurat de participarea a 20 țări din patru continente (Australia lipsea). În cele cinci săli, cu o suprafață de expunere de 3.500 m. p., au fost prezentate peste 30.000 volume apărute în ultimii ani.

„OMUL FĂRĂ CALITĂȚI",

romanul scriitorului austriac Robert Musil (decedat în emigrație la Geneva în 1942), pe care unii critici l-au apropiat de Proust, a fost premiat la Paris cu premiul „Celei mai bune cărți străine".

„TORTURA",

cunoscutul pamflet al scriitorului algerian Henri Alleg, actualmente în închisoare, se bucură în Anglia de o mare publicitate.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

importante au fost făcute la Raguza (Sicilia). E vorba de ruinele fostei colonii grecești Camarina, întemeiată de siracuzani în sec. VI î.e.n. și distrusă de romani în sec. III î.e.n., în cursul primului război punic. S-au găsit numeroase statui, vase și amfore de mare valoare artistică.

FRANTIȘEK KUPKA,

renumitul pictor ceh, decedat la 21 iunie 1957, face obiectul unei bogate expoziții retrospective organizate la Paris. Critica franceză o consideră „un repertoriu impresionant de forme animate și de ritmuri cromatice".

UN PORTRET

de Toulouse-Lautrec, intitulat „Mauzi" a fost de curînd vîndut la licitație la Paris cu 11 milioane franci.

800 SCRIITORI VIETNAMEZI

au participat la conferința care a avut loc acum cîteva zile la Hanoi. S-a votat în unanimitate o rezoluție care cere artiștilor o legătură mai strînsă cu masele muncitoare și cheamă la luptă împotriva revizionismului.

„SOVIETSKAIA KULTURA"

a întreprins o anchetă asupra celor mai bune filme sovietice din producția anului trecut. În primul rînd s-a situat „Pe Donul liniștit", după romanul lui Șolohov. Urmează „Calvarul", după romanul lui Alexis Tolstoi. „Zboară cocorii" s-a situat în al treilea rînd. Cel mai bun scenariu a fost considerat acela al filmului „Casa în care locuiesc".

ACȚIUNEA „SABIA TEUTONĂ"

se numește filmul documentar turnat de DEFA, care tratează trecutul de spionaj, complot și crimă al generalului Hans Speidel, actualul comandant al forțelor N.A.T.O. central-europene.

OASPEȚI DIN R. P. BULGARIA

VAPȚU RĂCOVSKI, poet — *DAVID OVADIA*, poet — *STANGA PENGEVA*, poetă — *VESELIN IOSIFOV*, critic literar

Desene de MEDI DINU

Redactor-șef: Zaharia Stancu. *Colegiul redacțional*: Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu (*redactor-șef adjunct*), Eugen Jebeleanu, George Macovescu, Ion Mihăileanu, V. Mîndra (*redactor-șef adjunct*), Mihail Petroveanu (*redactor-șef adjunct*), Cicerone Theodorescu, Ion Vitner.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, telefon: 2.74.26; 1.39.36; 1.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr 10 telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 9, Str. Brezoianu 23—25 xxxxx